

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Václav Kučera

Trestný čin obchodování s lidmi

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Katarína Tejnská, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 01. 07. 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 283510 znaků včetně mezer.

diplomant

V Praze dne 2. července 2019

Na tomto místě bych rád poděkoval své vedoucí práce JUDr. Kataríně Daňkové, Ph.D., za odvahu vést tuto práci na originální téma a za veškerou poskytnutou pomoc, předně za pomoc v rozhodnutí věnovat se předmětu práce pouze z hlediska trestního práva hmotného. Dále patří velký dík mým nejbližším za podporu v průběhu celého studia a Hospodinu za to, že mi umožnil být naživu a věnovat se studiu práva a spravedlnosti.

Obsah

Obsah.....	4
Úvod.....	1
1. Úvodní výklady.....	3
1.1. Fenomén obchodování s lidmi.....	3
1.2. Krátký historický exkurz do ochrany proti obchodování s lidmi.....	4
2. Trestný čin Obchodování s lidmi <i>de lege lata</i>	7
2.1. Historie právní úpravy skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi v českém trestním právu.....	7
2.2. Trestný čin Obchodování s lidmi dle § 168 trestního zákoníku – znění, zařazení a kategorizace.....	13
2.2.1. Znění a systematické zařazení trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 v trestním zákoníku.....	13
2.2.2. Kategorizace trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku.....	15
2.3. Vliv mezinárodních pramenů na znění skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku.....	16
2.4. Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav.....	20
2.5. Znaky trestného činu obchodování s lidmi dle § 168 TZ.....	23
2.5.1. Protiprávnost obchodování s lidmi.....	23
2.5.2. Znaky obchodování s lidmi uvedené v trestním zákoně.....	24
2.6. Objekt trestného činu obchodování s lidmi.....	26
2.6.1. Primární a sekundární objekt.....	29
2.6.2. Předmět útoku.....	29
2.7. Objektivní stránka trestného činu Obchodování s lidmi.....	30
2.7.1. Obligatorní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 <i>alinea prima</i> trestního zákoníku.....	30

2.7.2. Obligatorní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty kořistění z obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 <i>alinea secunda</i> trestního zákoníku.....	58
2.7.3. Obligatorní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 <i>alinea prima</i> trestního zákoníku.....	59
2.7.4. Obligatorní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty kořistění z obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 <i>alinea secunda</i> trestního zákoníku.....	70
2.7.5. Fakultativní znaky objektivní stránky trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 TZ.....	71
2.8. Subjekt trestného činu Obchodování s lidmi	72
2.8.1. Fyzická osoba jako pachatel trestného činu Obchodování s lidmi.....	73
2.8.2. Právnícká osoba jako pachatel trestného činu Obchodování s lidmi.....	73
2.8.3. K otázce trestní součinnosti u trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku.....	74
2.9. Subjektivní stránka trestného činu obchodování s lidmi	76
2.9.1. Obligatorní znaky subjektivní stránky trestného činu obchodování s lidmi	77
2.9.2. Fakultativní znaky subjektivní stránky trestného činu Obchodování s lidmi	79
2.10. Obchodování s lidmi spáchané za zvlášť přitěžujících okolností.....	80
2.11. Vývojová stádia trestného činu Obchodování s lidmi	85
2.11.1. Příprava trestného činu Obchodování s lidmi.....	86
2.11.2. Pokus trestného činu Obchodování s lidmi	87
2.11.3. Dokonaný trestný čin Obchodování s lidmi	88
2.12. Trestání trestného činu Obchodování s lidmi	89
2.12.1. Druhy trestů, které je možné uložit za spáchání trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 TZ.....	89
2.12.2. Soulad mezinárodněprávních závazků s tresty za spáchání trestného činu Obchodování s lidmi uvedenými v českém trestním právu.....	92

2.12.3. Promlčení výkonu trestu a zahlazení odsouzení ve vztahu k trestnému činu Obchodování s lidmi dle § 168 trestního zákoníku.....	95
2.12.4. Trestání právnických osob a mladistvých, kteří se dopustili trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku	96
2.13. Trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku a jiné trestné činy	97
2.13.1. Trestné činy Nepřekažení a Neoznámení trestného činu Obchodování s lidmi.....	97
2.13.2. Trestné činy, kterými dochází k vykořisťování <i>largo sensu</i>	98
2.13.3. Další trestné činy související se způsobem spáchání trestného činu Obchodování s lidmi.....	100
3. Trestný čin Obchodování s lidmi <i>de lege ferenda</i>	102
3.1. Souhrnné poznámky k problematickým místům současné úpravy	102
3.2. Východisko navrhovaného znění	104
3.3. Návrh znění Trestného činu Obchodování s lidmi.....	105
Závěr.....	107
Seznam zkratk:	110
Seznam tabulek	111
Seznam použitých zdrojů	112

Úvod

Pro rozhodování o tom, co budu po vystudování Právnické fakulty Univerzity Karlovy dělat, byla pro mě zásadním zlomem účast na bohoslužbě nejmenované církevní společnosti, kde přednášející promlouval o obětech obchodování s lidmi. Když přecházel k trestům, které pachatelé obětem udělují k udržení loajality (věšení hlavou dolů, úmyslné pomočování obětí¹), věděl jsem, že pokud to bude jen trochu možné, pokusím se těmto obětem pomoci, pokusím se proti obchodování s lidmi bojovat. Při dalším studiu jsem rozpoznal, že i když je hlavním porušením zájmů, které trestní právo v predestřeném případě chrání, naprosté odebrání svobody poškozených, kterou obchodníci s lidmi svým obětem upírají, otřesnost obchodování s lidmi nespočívá jen v samotném odebrání svobody, ale také v přidružených negativních jevech. Oběti tohoto zločinu mohou být znásilňovány až třicetkrát denně², jsou týrány, vydírány, psychicky ničeny, např. tím, že jim pachatelé vyhrožují zabitím dítěte, které porodili v zajetí.

Když jsem postupně získával na Právnické fakultě v Praze další a další vzdělání ohledně práva, dozvěděl jsem se, že trestní právo, jako nedílná součást právního systému, má funkci ochrany společnosti, ochrany lidí, před nejhrošími zásahy do hodnot, které právo jako celek chrání. Jednou z nejvýznamnějších hodnot, kterou chrání, je svoboda a nejintenzivnějším zásahem do svobody je, pokud je někomu fakticky odebrána, pokud s člověkem nejednáme jako s člověkem, ale jako se zbožím. Poté už bylo jasné, že trestní právo je oborem, kterému chci svůj profesní život zasvětit.

Pro ochranu před výše zmíněným odebráním svobody trestní právo stanovuje trestný čin Obchodování s lidmi³ podle § 168 trestního zákoníku. Prvním ambiciózním pokusem bylo zpracovat tento trestný čin komplexně: trestněprávně z hlediska trestního práva hmotného i procesního, kriminologicky a kriminalisticky, tedy ze všech tradiční trestněprávních oborů, jejichž výukou jsem na škole velmi nadšeně prošel. Nakonec, po rozpoznání širší materie, kterou poskytuje jen jeden pohled oboru trestního práva na tento trestný čin, jsem se v práci zaměřil pouze

¹ Článek z The Telegraph z 1. května 2019, popisující zážitky Marie, oběti Rumunsko-anglického obchodování s lidmi (ROTHWELL, James. The sanctuary for teenage sex slaves under siege by Romania's trafficking gangs. The Telegraph [online]. 2019 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/global-health/women-and-girls/sanctuary-teenage-sex-slaves-siege-romanas-trafficking-gangs/>).

² Článek CNN, Human trafficking survivor: I was raped 43,200 times, z 20. září 2017, který popisuje životní příběh Karly Jacinto, která ve 12 letech byla vylákána „milencem“ k provozování prostituce. Během vykořisťování ji mimo jiné bili řetězem, plivali na ni, vydírali ji usmrčením jejího dítěte, které porodila v zajetí. Karla je nyní celosvětovou bojovnicí proti obchodování s lidmi, vystoupila např. v Americkém Kongresu (ROMO, Rafael. Human trafficking survivor: I was raped 43,200 times. The CNN Freedom project [online]. 2017 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2015/11/10/americas/freedom-project-mexico-trafficking-survivor/index.html>).

³ Pro přehlednost je v této práci většinou odkazováno na trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 TZ s velkým “O“ u slova Obchodování.

na trestněprávní hmotněprávní aspekty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku.

V práci si kladu za cíl prozkoumat trestný čin Obchodování s lidmi z hlediska trestního práva hmotného v České republice, analyzovat jeho slabé stránky a navrhnout jejich řešení. V rámci zkoumání se chci také zaměřit na to, zda úprava v České republice odpovídá mezinárodněprávním závazkům na kriminalizaci tohoto trestného činu. K tomu využívám kompilační, právně-historické, analytické a obecně i právně interpretační metody.

Práce o předmětném deliktu nejsou v české teorii běžné a žádná se celá nevěnuje pouze hmotněprávním aspektům. Diplomovou práci na téma „*Trestněprávní úprava boje proti obchodu s dětmi*“ z 15. ledna 2014 zpracovala na Katedře trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity Bc. Jana Pavlišová, která se tématu věnovala i ve své rigorózní práci na téma „*Komparace české trestněprávní úpravy boje proti obchodu s dětmi s vybranými státy Evropské unie*“, která byla obhájena 15. února 2018. Práce jsou ale zaměřeny jen na aspekty obchodu s dětmi a nezabývají se podrobně hmotněprávní částí trestního práva. Další práce jsou zaměřeny buď spíše obecně na fenomén obchodování s lidmi, nebo jsou tak staré, že nereflektují ani mezinárodní, ani současnou podstatu tohoto trestného činu.

Práce je rozdělena do tří částí. První část nazvaná „*Úvodní výklady*“ uvádí čtenáře velmi krátce do problematiky obchodování s lidmi a do historie boje proti tomuto sociálně deviantnímu jevu. Tato část slouží jako odrazový můstek do druhé části, nazvané „*Trestný čin Obchodování s lidmi de lege lata*“. Tato nosná, kruciólní část práce se věnuje analytickému rozboru trestněprávní úpravy trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku, a to velmi komplexně: nejdříve prozkoumává historii úpravy předmětného trestného činu v českých zemích, poté jej trestněprávně kategorizuje, ukazuje vliv mezinárodních pramenů a stanovuje teoretickou konstrukci, která odhaluje podstatu tohoto trestného činu. Následuje nezbytné rozebrání všech znaků trestného činu obchodování s lidmi, včetně rozboru okolností zvláště přitěžujících. Nechybí ani rozbor vývojových stádií deliktu, jeho trestání a relace k jiným trestným činům, které uzavírají druhou část práce. Ve třetí části, nazvané „*Trestný čin obchodování s lidmi de lege ferenda*“, která by měla být vyvrcholením hermeneuticko-kritického snažení ve druhé části, shrnuji možné nalezené nedostatky a navrhuji pozměněné znění trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku.

Napsání této diplomové práce, která prozkoumává trestněprávní úpravu trestného činu obchodování s lidmi v České republice, analyzuje její nedostatky a stanovuje možná řešení, je jedním z prvních kroků pro naplnění cíle uvedeného v prvním odstavci tohoto úvodu.

1. Úvodní výklady

Úvodní výklady seznamují s fenoménem obchodování s lidmi a krátce shrnují historii boje proti předmětnému negativnímu sociálně deviantnímu jevu, což slouží k uvedení do problematiky obchodování s lidmi. Celá část je nezbytnou stavební půdou pro rozbor a legislativní návrhy rozebrané v dalších částech.

1.1. Fenomén obchodování s lidmi

Obchodování s lidmi (angl. *human trafficking, modern slavery*, něm. *Menschhandel*) je v češtině velmi popisný název pro složitý proces, jehož podstatou je degradace lidské osoby na nižší úroveň, převážně materiálního charakteru. Člověk je tzv. komodifikován⁴ - v důsledku spáchání obchodování s lidmi se z člověka stává de facto zboží. Obchodování s lidmi poté v nejširším slova smyslu zůstává specifickou ekonomickou aktivitou, při které dochází k výměně lidí za protihodnotu.

Obchodování s lidmi je pojem v posledním desetiletí zvláště často skloňovaný⁵. Důvodem je zejména vzrůstající počet „moderních otroků“ a upozorňování na tento fakt vlivnými mezinárodními organizacemi. Jednou z těchto vlivných organizací je např. Mezinárodní organizace práce, která ve svém výzkumném projektu *Global estimates of modern slavery*⁶ uvádí, že globálně existuje 40 300 000 obětí moderního otroctví⁷. Takové číslo je alarmující a není se proto čemu divit, že většina oborů, které se věnují společnosti (tedy humanitních oborů) tento fenomén studují.

Na obchodování s lidmi lze nahlížet z mnoha pohledů: filosofického, historického, sociologického, psychologického, medicínského, náboženského, kriminalistického, kriminologického, právního a dalších. Veškeré tyto obory a mnohé další také obchodování s lidmi zkoumají a jejich výzkum se odráží v publikovaných pracích. Tuto akademickou snahu lze vnímat velmi pozitivně, protože složitý problém, kterým bezpochyby obchodování s lidmi je, vyžaduje

⁴ COSTELLA, P. CUNNEEN, M. GRAMENGA, M. et al. Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Přeložila Dominika Winterová. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. s 79. ISBN 8073380447.

⁵ Srov. např. kampaně The blue heart campaign (UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. The blue heart campaign [online]. [cit. 2019-05-15]: <https://www.unodc.org/blueheart/>) nebo End HT now (END HT NOW, INC. End HT now [online]. [cit. 2019-05-15]. Dostupné na: <http://endhtnow.com/>) a mnohé další.

⁶INTERNATIONAL LABOUR OFFICE (ILO). Global estimates of modern slavery: forced labour and forced marriage. Geneva 2017, s. 9. ISBN: 978-92-2-130132-5.

⁷ Moderní otroctví a obchodování s lidmi jsou v této práci považovány za zaměnitelné pojmy, i když někteří autoři rozlišují otroctví jako právem aprobovaný stav (tedy jde předně o historismus) a obchodování s lidmi jako právem reprobovaný stav (právní pojem de lege lata), někteří moderní otroctví označují za vykořisťování skrze obchodování s lidmi (ANTI-SLAVERY INTERNATIONAL. What is modern Slavery? [online]. [cit. 2019-06-11]. Dostupný na: <https://www.antislavery.org/slavery-today/modern-slavery/>).

složité řešení. Je tedy potřeba, aby se lékařská věda věnovala hledáním způsobů, kterými budou identifikovat oběti obchodování s lidmi, aby psychologie hledala způsoby, kterými pomůže odstranit psychická onemocnění, které obchodování s lidmi vzbuzuje, aby sociologie hledala celospolečenské důvody, proč obchodování s lidmi v té které společnosti funguje, aby policejní vědy hledaly efektivní způsoby, jak připravit policisty k identifikaci obětí obchodování s lidmi atd. Je také potřeba aby právo precizně stanovovalo, co je obchodováním s lidmi tak, aby umožňovalo co nejúčinnější boj proti tomuto fenoménu.

1.2. Krátký historický exkurz do ochrany proti obchodování s lidmi

Velkou část lidské historie bylo obchodování s lidmi považováno za přijatelné. Již první písemné prameny lidské civilizace, které lze dodnes dohledat, tedy dochované písemné záznamy ze Sumeru indikují, že obchodníci obchodovali s lidmi jako s komoditou⁸. Veškeré velké civilizace od Starověké Mezopotámie (Chammurapiho zákoník), přes Antický svět a středověk (i přes výtky katolické církve⁹) až do moderní doby považovaly otroctví, potažmo obchodování s lidmi za normu, nikoli za výjimku¹⁰. Za negativní jev začalo otroctví být posuzováno až společně s rozvojem humanismu a racionalismu skrze myslitele jako Adam Smith a Baron de Montesquie. Adam Smith v díle *Lectures on Justice, Police, Revenue and Arms* z roku 1763 odsuzuje otroctví jako neekonomické, zároveň argumentuje, že otroctví existuje jen proto, že někteří lidé mají rádi absolutní moc nad otroky, a protože otrokáři jsou bohatá elita, která se těžko zvládne přizpůsobit trhu¹¹. Baron de Montesquie ve svém díle *O duchu zákonů* roku 1748 kromě zásadního názoru o dělbě moci ve státě, který byl a je významný předně pro ústavní právo, také odsuzuje otroctví jako nemorální, které je samo ze své podstaty špatné¹². Mezi další myslitele, kteří bojovali proti otroctví, patří např. Benjamin Franklin, Abraham Lincoln nebo John Stuart Mill. V českých zemích bylo dne 1. listopadu 1781 zrušeno otroctví vydáním Patentu o zrušení nevolnictví, v USA vyústil tento politický boj a intelektuální střet ve válku Severu proti Jihu v letech 1861 - 1865.

⁸ WATKINS, Richard Ross. *Slavery: bondage throughout history*. Boston: Houghton Mifflin, 2001, s. 8 až 17. ISBN 0395922895.

⁹ V roce 1462 papež Pius II. označil otrokářství jako těžký hřích (*magnum scelus*). V roce 1537, papež Pavel III. opětovně zakázal zotročování Indiánů a ostatních lidí v papežské bule *Sublimus Dei*, což zopakoval a potvrdil i Papež Urban VIII. v roce 1639 při schvalování Jezuitské mise do Afriky a papež Benedikt XIV. 22. prosince 1741 v bule *Immensa Pastorum principis*, která odsoudila otrokářství jako takové a která výslovně jmenovala otrokářství v Americe.

¹⁰ NEWMAN, Brook, N. *Historical Perspective: Slavery over the Centuries*. In: BURKE, Mary C. *Human Trafficking: Interdisciplinary Perspectives*. Second edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018, s 27. ISBN 978-1-315-67999-0.

¹¹ SMITH, Adam. *Lectures on justice, police, revenue and arms: delivered in the University of Glasgow*. Oxford: Clarendon press, 1896. Oddíl druhý, § 3 *Master and Servant*., kniha XV., kapitola I., první odstavec.

¹² EVANS, T. Charles Louis de Secondat, Baron de Montesquieu, *The Complete Works of M. de Montesquieu*. Vol. 1. London: T. Evans, 1777, kniha XV., kapitola I., první odstavec.

Definitivním odsouzením otroctví, tedy i obchodování s lidmi, které má dodnes celosvětový rozsah, je Úmluva o otroctví¹³, která byla sjednána 25. září 1926 v Ženevě v rámci Společnosti národů. Státy, které se staly smluvními stranami této úmluvy, se zavázaly zabraňovat obchodu s otroky, potlačovat jej a usilovat o postupné a co nejrychlejší úplné potlačení otroctví ve všech jeho podobách, viz také znění čl. 3 této úmluvy:

„Vysoké smluvní strany se zavazují, každá pokud jde o území, postavená pod její svrchovanost, pravomoc, ochranu, suverenitu nebo poručnictví, pokud ještě neučinily nutných opatření: a) zabraňovati a potlačovati obchod otroky; b) usilovati o postupné a co nejrychlejší úplné potlačení otroctví ve všech jeho podobách.“

Dále se strany zavázaly činiti všechna nutná opatření, aby se zabránilo tomu, aby se nucená nebo povinná práce nevyvinula ve stav obdobný otroctví. Do dubna roku 2019 Úmluvu o otroctví, včetně dalších prováděcích protokolů, podepsalo, ratifikovalo, či jinak přijalo 99 zemí.

Na tuto úmluvu navazovaly další úmluvy: Mezinárodní úmluva o potírání obchodu zletilými ženami z 11. 10. 1933¹⁴, Úmluva o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostitutek druhých osob ze dne 2. 12. 1949¹⁵, některé úmluvy Mezinárodní organizace práce (např. Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce¹⁶) a další, jejichž vyvrcholením je trojice mezinárodních instrumentů: Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi¹⁷, Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, nazývaný také “Palermo protocol” nebo “Trafficking protocol”¹⁸ a Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna

¹³ V originále Slavery convention (Slavery convention [online]. UNHR. Geneva, 1926 [cit. 2019-05-11]. Dostupné na: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%2060/v60.pdf>). Československá republika ratifikovala tuto úmluvu 10. 10. 1930 (Zákon č. 165/1930 Sb. z. a n, Úmluva o otroctví).

¹⁴ V Československé republice ratifikována Zákonem č. 32/1936 Sb. z. a n., o potírání obchodu zletilými ženami.

¹⁵ Československá socialistická republika k úmluvě přistoupila dne 14. 3. 1958, ale úmluva nebyla publikována ve Sbírce zákonů. (Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others [online]. UN. New York, 1949 [cit. 2019-05-11]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/trafficpersons.pdf>).

¹⁶ Worst Forms Convention concerning the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour [online]. ILO. Geneva, 1999 [cit. 2019-05-12]. Dostupné na: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C182.

¹⁷ Úmluva, která je v platnosti na základě svého článku 42 odst. 3 od 1. února 2008 byla Českou republikou podepsána 2. května 2016, ratifikována Parlamentem České republiky v průběhu roku 2016 (15. 12. 2016 byl poslán souhlas obou komor Parlamentu České republiky prezidentovi ČR), vyhlášena byla 2. 6. 2017 (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2017, o sjednání Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi v Sb. m. s. částce 18, ročník 2017).

¹⁸ Protokol byl ratifikován Českou republikou dne 17. prosince 2014, vešel v účinnost dne 16. ledna 2015 (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime [online]. The United Nations, New York, 2004 [cit. 20. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>).

2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV¹⁹.

Pro tuto práci je relevantní, že obchodování s lidmi je jev, který je spojený s lidstvem od počátků civilizace a že celosvětový diskurz ohledně legitimacy obchodování s lidmi je od osmnáctého století obrácen směrem k abolicionismu, tedy k odstranění otroctví. Nejen mezinárodní právo se snaží poskytovat účinné instrumenty pro boj proti negativnímu sociálnímu jevu obchodování s lidmi.

¹⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV. In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:cs:PDF>.

2. Trestný čin Obchodování s lidmi *de lege lata*

Tato nosná část práce se věnuje podrobnému rozboru současné platné úpravy trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 TZ. Tento trestný čin práce zkoumá z hlediska trestního práva hmotného – kromě úvodní historické kapitoly postupuje systematicky podle české trestněprávní teorie, nejdříve zkoumá znaky trestného činu obchodování s lidmi, poté vývojová stádia, trestný čin Obchodování s lidmi v relaci k jiným trestným činům a trestání tohoto činu. V této části práce bude kriticky nahlíženo na možné nedostatky v současné úpravě.

2.1. Historie právní úpravy skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi v českém trestním právu

Trestný čin obchodování s lidmi byl vnesen do českého právního řádu novelou trestního zákona z roku 1961²⁰ zákonem č. 537/2004 Sb.²¹. Tato úprava byla velmi podobná dnešnímu znění, protože tato skutková podstata také vycházela z mezinárodní úpravy. Celá úprava zněla:

„§ 232a

Obchodování s lidmi

(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá osobu mladší osmnácti let, aby jí bylo užito

a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání,

b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo

c) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování,

bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Stejně bude potrestán, kdo jiného za použití násilí, pohrůžky násilí nebo lstí anebo zneužitím jeho omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby ho bylo užito

a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání,

²⁰ z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon

²¹ zákon č. 537/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákona č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů

b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo

c) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,

b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,

c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat značný prospěch, nebo

d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu, nebo

c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech."

Jako důvod kriminalizace obchodování s lidmi uvedla důvodová zpráva k tomuto zákonu²² nutnost připojit se touto formou k boji proti obchodování s lidmi, ke kterému již přistoupila EU, přičemž ale také uvedla, že kriminalizace obchodování s lidmi "...patří do oblasti těch pravidel, jež – bez ohledu na předpokládané zapojení ČR do struktur EU – je nezbytně nutné přijmout, aby byla ČR vnímána jako součást světového demokratického společenství, hájícího společně základní lidská práva."²³ Toto znění trestného činu Obchodování s lidmi je oproti dnešnímu znění odlišeno především absencí *alinea secunda* u obou základních skutkových podstat, které v současném pojetí kriminalizují kořisťení z obchodování s dospělými i z obchodování s dětmi. Dnešní pojetí navíc kriminalizuje obchodování s dospělými i dětmi za účelem služby v ozbrojených silách a za účelem odběru tkáně, buňky nebo orgánu z těla oběti. Kriminalizace zákonných znaků *přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje* za účely tímto ustanovením stanovenými byla vyžadována mezinárodními dohodami, navíc jde o zavrženíhodné jednání, které je vhodné explicitně pojmenovat a hodnotově odsoudit.

²² Důvodová zpráva k zákonu č. 537/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákona č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů

²³ Ibidem, v části nazvané "K bodu 23 a 24 (§ 232a)", věta druhá.

Krom těchto zásadních změn je v současném trestním zákoníku trestný čin Obchodování s lidmi v mnohém precizován: v objektivní stránce jsou v jednání navíc znaky “svede” a “přijme”, ve vykořisťování *largo sensu* za účelem pohlavního styku nebo jiných forem sexuálního obtěžování nebo zneužívání se přidává znak účelový znak “výroba pornografického díla”, ke znaku způsobu donucení “za pohrůžky násilí” je nyní připojeno “nebo jiné těžké újmy”. Tyto změny zdokonalují znění skutkové podstaty, což vede k větší právní jistotě. To lze shledat za správné vzhledem k souladu se zásadou trestního práva *nullum crimen sine lege certa*.

V kvalifikovaných skutkových podstatách je znění také velmi podobné, rozdíly jsou následující: kvalifikační znak “spáchá-li takový čin v úmyslu získat značný prospěch” se precizuje přidáním definičního zobecnění “pro sebe nebo pro jiného” a kvalifikační znak “způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek” mění současný trestní zákoník, když následek “smrt” odděluje do samostatného odstavce a zvyšuje sazbu trestu odnětí svobody a když ve skutkové podstatě rezignuje na postihnutí následku “způsobení zvlášť závažného následku”.

Trestní sazba trestu odnětí svobody zůstává v obou zněních stejná, pouze s výjimkou již zmíněného způsobení následku smrti obchodováním s lidmi, které trestní zákoník penalizuje odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku, když v minulém znění za spáchání stejného následku stejným jednáním hrozilo osm až patnáct let.

Obchodované osoby ale byly chráněny trestním právem mnohem dříve, pouze název skutkové podstaty a některé znaky byly odlišné. Veškerá právní ochrana v českých zemích byla iniciována v důsledku mezinárodních závazků²⁴. Níže bude krátce rozebrán vývoj ochrany obchodovaných osob českým trestním právem.

První ochranou proti obchodování s osobami byla ochrana obchodovaných žen, která byla provedena zákonem o vystěhovalectví z roku 1922²⁵. Ustanovením § 35 tohoto zákona se kriminalizovalo dopravení ženy do ciziny v úmyslu, aby jí bylo užito v cizině ke smilstvu po živnostensku provozovanému nebo aby jí bylo užito k chlípným účelům jiného. Zajímavostí je, že kvalifikovaná skutková podstata postihovala vyšší trestní sazbou trestu odnětí svobody pachatele, který se dopustil trestných činů výše zmíněných na osobě pohlavně bezúhonné. Jak kriminalizace obchodu pouze se ženami, tak kvalifikovaná skutková podstata chránící panenství,

²⁴ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 46. ISBN 80-7338-030-7.

²⁵ Zákon č. 71/1922 Sb., o vystěhovalectví.

jsou v současném stavu okcidentální společnosti a vývoji práva těžko představitelné. Tato úprava byla především provedením závazků vyplývajících z Ženevské úmluvy o potírání obchodu se ženami a dětmi z roku 1921²⁶.

Další, již kodexová, úprava trestního práva - Trestní zákon z roku 1950²⁷ - kriminalizovala opět pouze obchod s ženami a to ustanovením § 243 tohoto zákona. Základní skutková podstata "Obchod se ženami" svým zněním byla podobná dnešní úpravě, neboť již upravovala jak rekrutaci²⁸ "zláká, najme, dopraví", tak účel – vykořisťování *largo sensu* - v tomto případě ale oproti dnešní úpravě omezeně, jen rekrutaci za účelem pohlavního styku s jiným, v kvalifikované skutkové podstatě potom rekrutaci za účelem "aby ženy bylo užito k pohlavnímu styku za úplatu", tedy prostituce²⁹. Poprvé v českém prostředí je také chráněn zájem na zdravém vývoji žen – dětí, tedy dívkám mladším osmnácti let, a to v kvalifikované skutkové podstatě. Co se penologické stránky týká, bylo v základní skutkové podstatě sankcionováno obchodování s ženami trestem odnětí svobody³⁰ na jeden až pět let, oproti dnešním dvěma až deseti letem. Tímto zákonem bylo vyhověno závazkům vyplývajícím z Mezinárodní úmluvy o potlačování prodeje plnoletých žen z roku 1933³¹.

Po bezmála dvanácti letech účinnosti Trestního zákona z roku 1950 nabyly účinnosti nový trestní kodex: zákon č. 140/1961, trestní zákon. Tento zákon ještě před novelizací zákonem 537/2004 Sb.³², kterou došlo k ustanovení trestného činu Obchodování lidmi, obsahoval ve svém vývoji nejdříve trestný čin Obchodování se ženami podle § 246 tohoto zákona, jehož název i znění byly změněny novelizačním zákonem č. 134/2002 Sb., na Obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, aby byl jiným, již zmíněným, novelizačním zákonem č. 537/2004 Sb. zrušen pro redundantnost, neboť byl tímto zákonem vložen do trestního zákona výše zmíněný trestný čin

²⁶ 1921 International Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children [online]. League of Nations. Geneva, 1921 [cit. 20. 4. 2019]. Dostupné na: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VII-3&chapter=7&clang=_en

²⁷ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon (vyhlášený 18. 7. 1950).

²⁸ Viz kapitola 2.4. "Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav" této práce.

²⁹ Viz dnešní § 168 odst. 3 písm. d).

³⁰ Obchodování s ženami bylo sankcionováno také jinými tresty uvedenými v obecné části Trestního zákona 86/1950, srov. § 18 tohoto zákona.

³¹ Československo ratifikovalo úmluvu 27. července 1935, Česká republika poté tuto úmluvu sukcesovala 30. prosince 1993 (International Convention for the Suppression of the traffic in Women of Full Age. League of Nations [online]. Geneva, 1933 [cit. 21. 4. 2019]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/legislation-and-case-law-international-legislation-united-nations/1933-international-convention_en).

³² zákon č. 537/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákona č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů.

Obchodování s lidmi, který tuto oblast trestní úpravy naplňoval a který byl posléze nahrazen až § 168 v trestním zákoníku z roku 2009.

Trestný čin Obchodování se ženami podle § 246 trestního zákona č. 130/1961 byl v základní skutkové podstatě shodný jako Obchod se ženami podle § 243 zákona č. 86/1950. V kvalifikované skutkové podstatě navíc ale chrání toto ustanovení před organizovanou kriminalitou, když zvýšenou trestní sazbou odnětí svobody (tři až osm let) postihovala pachatele za spáchání činu uvedeného v základní skutkové podstatě, pokud čin spáchal jako člen organizované skupiny.

Ve vývoji dnešního znění skutkové podstaty Obchodování s lidmi, které kriminalizuje jak obchodování s dospělými, tak s dětmi, hraje jistě roli novela trestního zákona z roku 1961 zákonem č. 557/1991 Sb.³³, která přidala do tohoto zákona ustanovení §216a, které uvozovalo trestný čin Obchodování s dětmi. Tento trestný čin v sobě obsahoval prvky moderního vymezení Obchodování s dětmi, tedy čin – způsob rekrutace a účel-vykořisťování. V odst. 1 lze rozeznat způsob rekrutace v zákonném znaku “svěření do moci jiného” a to pouze “za odměnu”, tedy úplatně. V účelu-vykořisťování byly explicitně zmíněny účely “adopce” a “využívání dětské práce”, ale šlo o výčet demonstrativní, což lze dovodit ze zákonného znaku “nebo pro jiný účel”. Kvalifikované skutkové podstaty postihují páčání tohoto činu v rámci organizované skupiny a nespravedlivé majetkové obohacení z tohoto činu (alespoň značný prospěch³⁴) odnětím svobody na dvě až osm let. Sankcí odnětí svobody na tři až deset let postihuje tento zákon pachatele, který způsobí tímto zákonem definovaným obchodováním s dětmi těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek. Základní skutková podstata byla zákonodárcem penalizována peněžitým trestem nebo až třemi lety odnětí svobody, což oproti dnešní sankci za obchodování s dětmi (dvě až deset let odnětí svobody³⁵) je relativně mírný trest. Není bez významu, že tento trestný čin byl systematicky zařazen do Hlavy šesté - Trestné činy proti rodině a mládeži, což je rozdíl jak oproti systematickému zařazení v dnešním znění, tak oproti systematickému zařazení trestného činu Obchodování s lidmi za účelem pohlavního zneužívání ve stejném zákoně, který byl zařazen do Hlavy osmé - Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti. Z toho lze vyvodit určitý posun z hlediska objektu: u obchodování s dětmi je v době účinnosti Trestního zákona ve znění předmětných novel dávana alespoň ze systematického hlediska přednost zájmu na zdravém vývoji dítěte, než zájmu na svobodě dítěte. Zajímavostí je, že dnešní trestní zákoník

³³ Zákon č. 557/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon

³⁴ Značnou škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 500 000 Kč, viz § 89 odst. 11 z. č. 140/1961 Sb.

³⁵ Viz § 168 odst. 1 TZ.

nepřevzal do současné úpravy formu vykořisťování “za účelem adopce”, ale vyčlenil takové jednání do samostatného trestného činu Svěření dítěte do moci jiného podle § 169 TZ.

Novelizačním zákonem č 134/2002 Sb.³⁶, došlo ke změně názvu z Obchodování se ženami na Obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku. Nejen z důvodové zprávy k tomuto zákonu³⁷, ale i z jazykového výkladu tohoto pozměněného ustanovení je zřejmé, že došlo k zásadnímu posunu od ochrany pouze žen před obchodováním za účelem pohlavního styku, k ochraně univerzální, tedy pro muže i ženy, před obchodováním za účelem pohlavního styku. Tím je vyhověno jak čl. 1 a 3 Listiny, tak také mnoha mezinárodním dohodám, kterými byla Česká republika vázána, zejména Úmluvě OSN o potlačení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob (1949), Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (1950), Dodatková úmluvě o odstranění otroctví, obchodu s otroky a institucí a praktik podobných otroctví (1956), Úmluvě Mezinárodní organizace práce o odstranění nucené práce (1957), Evropské sociální chartě, Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (1966), Úmluvě OSN o odstranění všech forem diskriminace žen (1979), Haagské úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (1980), Úmluvě OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1984), Úmluvě OSN o právech dítěte (1989), Evropské úmluvě o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1992) a Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (2000). Krom této zásadní změny pozměněné ustanovení § 246 trestního zákona jednak rozšiřovalo ochranu skrze kvalifikované skutkové podstaty před nespravedlivým majetkovým obohacováním, když sankcionovalo pachatele spáchá-li předmětný čin v úmyslu získat značný prospěch trestní sazbou odnětí svobody na tři až osm let a pět až dvanáct let spáchá-li pachatel tento čin v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu, jednak také sankcionovalo pachatele odnětím svobody na pět až dvanáct let způsobí-li činem obchodováním s lidmi za účelem pohlavního styku těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek. Trestní úprava byla v této době stále nedokonalá, a to i když existoval pro účely *de lege ferenda* Palermo protokol (ČR byl podepsán Palermo protokol již 10. 12. 2002 - i když byl ratifikován až o celých dvanáct let později, tedy 17. 12. 2014, ČR mohla z jeho obsahu čerpat, zvlášť vzhledem k obecnému právnímu záměru zamezovat nestálosti právních předpisů a principu předvídatelnosti práva). V této úpravě stále tedy nedošlo k ochraně před jinými typy vykořisťování *largo sensu*. Ochrana bylo alespoň částečně učiněno za dost až výše zmíněným novelizačním zákonem č. 537/2004 Sb, který již formuloval

³⁶ Zákon č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ Důvodová zpráva k z. č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

výše rozebranou první skutkovou podstatu trestného činu Obchodování s lidmi v našem právním řádu.

Do přijetí tohoto novelizačního zákona byla všemi předešlými zákony poskytována ochrana pouze před přeshraničním obchodováním s lidmi, od účinnosti zákona 537/2004 Sb., dochází k odstranění znaku “do ciziny” a trestným je i vnitrostátní obchodování s lidmi.

Poslední úprava obchodování s lidmi v České republice – trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 TZ, zpracovává historické úpravy, precizuje je a doplňuje, aby odpovídaly moderním právně - vědeckým trendům a závazkům vyplývajícím z mezinárodního práva. Vývoj a změny tohoto trestného činu jsou zpracovány do dalších kapitol této části práce.

2.2. Trestný čin Obchodování s lidmi dle § 168 trestního zákoníku – znění, zařazení a kategorizace

2.2.1. Znění a systematické zařazení trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 v trestním zákoníku

V současném systému českého trestního práva je skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi obsažena § 168 TZ, který spolu s ostatními trestnými činy tvoří zvláštní část trestního zákoníku. Tento trestný čin je zařazen do hlavy II. - TRESTNÉ ČINY PROTI SVOBODĚ A PRÁVŮM NA OCHRANU OSOBNOSTI, SOUKROMÍ A LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ, dílu prvního – Trestné činy proti svobodě. Zařazení tohoto trestného činu na první místo má své opodstatnění, neboť chrání zájem státu na svobodě člověka v tom nejširším slova smyslu³⁸.

Znění skutkové podstaty je následující:

§ 168

Obchodování s lidmi

(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá dítě, aby ho bylo užito

a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,

³⁸ Více viz kapitola 2. 5. „Objekt trestného činu Obchodování s lidmi“ této části.

- b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,*
 - c) k službě v ozbrojených silách,*
 - d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo*
 - e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání,*
- bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.*

(2) Stejně bude potrestán, kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby jí bylo užito

- a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,*
- b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla,*
- c) k službě v ozbrojených silách,*
- d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo*
- e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání.*

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,*
- b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,*
- c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo*
- d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.*

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví,*
 - b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu,*
- nebo*

c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

(5) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.

(6) Příprava je trestná.

Trestný čin Obchodování s lidmi obsahuje čtyři základní skutkové podstaty:

- obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima*
- kořistění z obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea secunda*
- obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2³⁹
- kořistění z obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea secunda*.

V užším smyslu se za trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 TZ považují pouze základní skutková podstata podle § 168 odst. 1 *alinea prima* a základní skutková podstata podle § 168 odst. 2 *alinea prima*⁴⁰. Dále trestný čin obsahuje tři odstavce kriminalizující okolnosti zvlášť přitěžující a v posledním odstavci kriminalizuje také přípravu tohoto zvlášť závažného zločinu.

2.2.2. Kategorizace trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku

Trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 TZ můžeme označit, v souladu s § 14 odst. 3 (větou za středníkem) TZ za zvlášť závažný zločin, neboť již na obě základní skutkové podstaty stanovuje trestní zákoník trestní sazbu odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby deset let. Označení nemá jen terminologické, ale i hmotněprávní a procesněprávní konsekvence. Trestní hmotněprávní konsekvence se objevují např. v oblasti trestních sankcí⁴¹ nebo v oblasti trestnosti vývojových stádií trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 TZ⁴². Mezi trestní

³⁹ V této práci bude Trestným činem Obchodování s lidmi myšleno celé znění § 168, obchodováním s dětmi základní skutková podstata dle § 168 odst. 1 *alinea prima*, obchodováním s dospělými základní skutková podstata dle § 168 odst. 2 *alinea prima*, kořistěním z obchodování s dětmi základní skutková podstata podle § 168 odst. 1 *alinea secunda* a kořistěním z obchodování s dospělými základní skutková podstata podle § 168 odst. 2 *alinea secunda*.

⁴⁰ Srov. např. výklad v učebnicích trestního práva: HERCZEG, Jiří. Trestné činy proti svobodě, osobnosti, soukromí a listovnímu tajemství, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 585 - 610 ISBN 978-80-7478-616-7, který se vůbec kořistěním z obchodování s lidmi nevěnuje a JELÍNEK, Jiří. Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, in: JELÍNEK, Jiří *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges), s. 576 – 595. ISBN 978-80-7502-044-4, jehož výklad u obchodování s dětmi ještě počítá s kořistěním, ale neoznačuje ho jako základní skutkovou podstatu a u obchodování s dospělými již vůbec kořistěním nezmiňuje.

⁴¹ Srov. § 39 odst. 1 TZ, § 59 TZ.

⁴² Srov. § 20 TZ – trestnost přípravy u zvlášť závažných zločinů.

procesněprávní konsekvence patří např. možnost využití institutu spolupracujícího obviněného podle § 178a TŘ.

Dále jej můžeme charakterizovat jako trestný čin komisivní⁴³, protože skutková podstata trestného činu Obchodování s lidmi předpokládá aktivní jednání⁴⁴.

Trestný čin Obchodování s lidmi je deliktem činnostním (formálním), neboť k jeho dokonání stačí samotné jednání, bez potřeby změny nebo možnosti změny na hmotném předmětu účinku⁴⁵.

Předmětný delikt označujeme také za poruchový delikt, protože k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu je třeba porušení hodnot, které jsou objektem trestného činu Obchodování s lidmi⁴⁶.

Dále trestný čin Obchodování s lidmi spadá pod kategorii úmyslných trestných činů⁴⁷ a obecných deliktů⁴⁸. Předmětný delikt této práce je nakonec trestným činem stavovým, neboť jeho podstatou není udržování protiprávního stavu, nýbrž naplněním jeho skutkové podstaty je pouze určitý čin za určitým účelem (případně učiněný určitou formou)⁴⁹.

2.3. Vliv mezinárodních pramenů na znění skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku

Ještě před rozborem samotné skutkové podstaty, který bude následovat, je třeba poznamenat, že skutková podstata obchodování s lidmi dle § 168 TZ je mj. výsledkem vyhovění závazků vyplývajících pro Českou republiku z mezinárodního práva. Problematika obchodování s lidmi se dotýká mnoha mezinárodních smluv v dlouhém časovém vývoji. Vzhledem k nadnárodnímu charakteru páchaní a všeobecnému odsouzení předmětného jednání byla vždy problematika obchodování s lidmi zájmem mezinárodních organizací a mezinárodních smluv. První skutečně mezinárodní úmluvou se závazkem kriminalizovat obchodování s lidmi je Úmluva o otroctví iniciovaná Společností národů z roku 1926⁵⁰, druhou významnou je Úmluva o potlačování obchodování s lidmi a využívání prostituce druhých osob z roku 1949⁵¹. Tyto dvě

⁴³ ŘÍHA, Jiří. Tabulky a schémata z obecné části trestního práva hmotného. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckova skripta, s.30. ISBN 80-7179-526-7.

⁴⁴ Viz kapitola 2. 7. „Objektivní stránka trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

⁴⁵ Viz kapitola 2. 11. „Vývojová stádia trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

⁴⁶ Viz kapitola 2. 6. „Objekt trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

⁴⁷ Viz kapitola 2. 9. „Subjektivní stránka trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

⁴⁸ Viz kapitola 2. 8. „Subjekt trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

⁴⁹ Viz kapitola 2. 7. „Objektivní stránka trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

⁵⁰ Československá republika ratifikovala tuto úmluvu 10. 10. 1930 (Zákon č. 165/1930 Sb. z. a n., Úmluva o otroctví).

⁵¹ Československá socialistická republika k úmluvě přistoupila dne 14. 3. 1958, ale úmluva nebyla publikována ve Sbírce zákonů. (Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution

úmluvy vyžadují kriminalizaci obchodování s lidmi a § 168 trestního zákoníku je tedy naplněním závazku, který Česká republika vůči ostatním signatářům má. Mnoho dalších mezinárodních smluv na úrovni Rady Evropy, Evropské Unie i OSN se problematice obchodování s lidmi v minulosti věnovalo. Tyto mezinárodní instrumenty dotvářely dnešní chápání obchodování s lidmi – a právě v tom je krátký exkurz do mezinárodních smluv týkajících se obchodování s lidmi potřeba, neboť se přímo dotýkají znění skutkové podstaty obchodování s lidmi tak, jak ji dnes uvozuje trestní zákoník.

Pro dnešní znění skutkové podstaty obchodování s lidmi v trestním zákoníku jsou nejrelevantnější tři mezinárodní prameny: Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování, Palermo protokol a Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV. Tyto mezinárodněprávní instrumenty požívají ve vztahu k obchodování s lidmi respektu nejen v akademických kruzích, ale také v legislativních, při tvorbě zákonů a politik. Každý ze tří výše zmíněných dokumentů pochází z dílny jiné mezinárodní organizace a každý je završením vývoje a pohledu, který vůči obchodování s lidmi ta která mezinárodní organizace zaujímá. Zároveň je těmito instrumenty do dnešní doby završen a vyvrcholen vývoj všech předchozích mezinárodních úprav. Je třeba podotknout, že tyto mezinárodní instrumenty nejsou „osamocenými ostrovy“, ale vycházejí jeden ze druhého, čímž vytváří komplexní systém ochrany. Jejich jednoznačná a bezprostřední závaznost je dalším důvodem, proč jsou vybrány pro podrobný rozbor právě tyto dokumenty.

První bezprostředně významnou úmluvou je Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi⁵², která se obchodování s lidmi definuje ve svém definičním článku 4 jako:

“(a) najmutí, přepravu, předání, přechovávání nebo přijetí osob za účelem vykořisťování, a to prostřednictvím pohrůžky násilím nebo použitím násilí či jiných forem donucení, prostřednictvím únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu zvláštní zranitelnosti nebo prostřednictvím poskytnutí nebo přijetí plateb či výhod s cílem získat souhlas osoby mající kontrolu nad jinou osobou. Vykořisťování zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných, jiné

of Others [online]. UN. New York, 1949 [cit. 2019-05-11]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/trafficpersons.pdf>.

⁵² Úmluva je v platnosti na základě svého článku 42 odst. 3 od 1. února 2008. Českou republikou byla podepsána 2. května 2016. Parlamentem České republiky byla ratifikována v průběhu roku 2016 (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2017, o sjednání Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi v Sb. m. s. částce 18, ročník 2017).

formy sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo služby, otroctví nebo podobné praktiky jako otroctví, nevolnictví nebo odnětí orgánů;

(b) souhlas oběti „obchodování s lidmi“ se zamýšleným vykořisťováním uvedeným v bodu (a) tohoto článku nebude brán v úvahu, jestliže byl použit jakýkoliv prostředek uvedený v bodu (a);

(c) zjednání, přeprava, předání, přechovávání nebo přijetí dítěte za účelem vykořisťování bude považováno za „obchodování s lidmi“, i když nezahrnuje žádný z prostředků uvedených v bodu (a) tohoto článku;

(d) „dítě“ znamená jakoukoli osobu mladší osmnácti let,

(e) „oběť“ znamená každou fyzickou osobu, která je předmětem obchodování s lidmi podle definice v tomto článku. “

Dalším instrumentem je Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (UNTOC)⁵³ a její přídatný Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, nazývaný také “Palermo protocol” nebo “Trafficking protocol”⁵⁴. Tento protokol přinesl první mezinárodně uznávanou definici obchodování s lidmi⁵⁵. Protokol definuje obchodování s lidmi v čl. 3 takto:

“(a) Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, doprava, transfery, ukryvání nebo přijímání osob pod hrozbou nebo za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, lstí, podvodem, zneužitím pravomoci nebo situace bezbrannosti nebo za použití poskytnutí nebo získání peněz nebo prospěchu k získání souhlasu pro ovládání osoby jinou osobou, za účelem vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje minimálně vykořisťování prostitucí jiných nebo jinými formami sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo službami, otroctvím nebo praktikami podobnými otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů.

(b) Souhlas oběti obchodování s lidmi k úmyslnému vykořisťování uvedenému v odstavci (a) tohoto článku, bude neúčinný tam, kde byl použit některý z prostředků

⁵³ Přijata rezolucí č. 55/25 Valného shromáždění OSN 15. listopadu 2000 v New Yorku. Úmluva vstoupila pro Českou republiku v platnost v roce 2013, a to i přesto, že byla podepsána již 10. 12. 2002 (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 75/2013 Sb. m. s., o Úmluvě organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu).

⁵⁴ Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime [online]. The United Nations, New York, 2004 [cit. 2. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>.

⁵⁵ BURKE, Mary C, BRUIJIN. Introduction to Human Trafficking: Definitions and Prevalence, in: BURKE, Mary C Human Trafficking: Interdisciplinary Perspectives. Second edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018, s. 3 – 22. ISBN 978-1-138-93101-5.

uvedených v odstavci (a);

(c) Najímání, doprava, transfery, ukrývání nebo přijímání dítěte pro účely vykořisťování bude považováno za „obchodování s lidmi“ i v případě, že nebude zahrnovat žádný z prostředků uvedených v odstavci (a);

(d) „Dítětem“ se rozumí jakákoliv osoba mladší osmnácti let.

Třetí organizací, mimo Radu Evropy a OSN, významnou pro české trestní právo je Evropská Unie, která s oběma výše uvedenými mezinárodními prameny počítá a přiznává se k nim v Směrnici Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV. Tato směrnice definuje obchodování s lidmi v čl. 2 následovně:

1. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění trestnosti těchto úmyslných jednání za účelem vykořisťování: najímání, převoz, převod, ukrývání nebo příjem osob, včetně výměny či předání kontroly nad těmito osobami, za použití hrozeb, síly či jiných forem nátlaku, únosu, podvodu, klamu, zneužití moci či zranitelného postavení nebo poskytnutím či obdržením platby či výhod s cílem získat souhlas osoby, jež má kontrolu nad jinou osobou.

2. Zranitelným postavením je taková situace, v níž dotčená osoba nemá jinou skutečnou nebo přijatelnou možnost, než podvolit se zneužívání.

3. Vykořisťování zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných osob nebo jiné formy pohlavního vykořisťování, nucenou práci či služby, včetně žebrání, otroctví či praktiky podobné otroctví, nevolnictví nebo využívání jiných osob k trestné činnosti či odebrání lidských orgánů.

4. Souhlas oběti obchodování s lidmi s vykořisťováním, ať už zamýšleným či skutečným, je nepodstatný, pokud bylo použito kteréhokoli ze způsobů uvedených v odstavci 1.

5. Pokud se jednání uvedené v odstavci 1 týká dítěte, je trestným činem obchodování s lidmi i tehdy, nebylo-li použito žádného ze způsobů uvedených v odstavci 1.

6. Pro účely této směrnice se „dítětem“ rozumí osoba mladší 18 let.

V českém trestním právu ale i ve výše zmíněných mezinárodních pramenech je obchodování s lidmi vnitřně diverzifikováno na obchodování s dospělými a obchodování s dětmi, přičemž obchodování s dětmi v souladu s § 127 TZ znamená obchodování s lidmi do osmnácti let věku. Český trestní zákoník v souladu se svým systémem trestního práva rozlišil obě kategorie pod samostatné základní skutkové podstaty. Česká úprava navíc přímo v ustanovení,

kteře stanovuje trestný čin Obchodování s lidmi kriminalizuje také kořistění z obchodování s dětmi a kořistění z obchodování s dospělými.

2.4. Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav

Všechny prameny, včetně českého, popisují tři esenciální části⁵⁶, které ve svém souboru vytváří obchodování s lidmi:

- 1) Čin (Act), jehož alternativy se dají rozdělit na
 - a) způsob rekrutace
 - b) způsob dopravy
 - c) způsoby kontroly
- 2) Způsoby donucení (Means)
- 3) Účel vykořisťování v širokém smyslu (Purpose)

Pro přehlednost je problematika graficky znázorněna takto:

Tabulka 1: Esenciální části trestného činu Obchodování s lidmi

ČIN		ZPŮSOB KONTROLY		ÚČEL – VYKOŘIŠŤOVÁNÍ		
Způsob rekrutace <i>nebo</i> Způsob dopravy <i>nebo</i> Způsob kontroly	+	(např. násilí)	+	(např. aby ho bylo užito jiným k pohlavnímu styku)	=	TRESTNÝ ČIN OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

Zdroj: Vypracováno autorem.

⁵⁶ INTER-PARLIAMENTARY UNION. Combating trafficking in persons, Handbook for parliamentarians, no. 16. Geneva, 2009, s. 13. ISBN 978-92-1-133665-8.

Ad 1)

Způsoby rekrutace, které výše uvedené prameny uvozují jsou: najmutí, přimění, zjednání, zlákáání, svedení.

Najímání (najmutí) nejrozsáhleji popisuje český TZ, který přidává v popisu rekrutace k najímání ještě přiměje, zjedná, zláká, svede - tyto zmíněné deskripce rekrutace lze však subsumovat pod najímání. Zde je však třeba zmínit překladatelskou nesrovnalost: najímání jako oficiální překlad anglického slova *recruitment* nelze považovat za šťastné, neboť pro českého čtenáře se spíše vybaví uzavření smluvního procesu⁵⁷, ale v originále lze význam chápat o dost šířeji jako např. nábor. Možná i proto český zákonodárce zvolil víceslovný popis najímání.

Způsoby dopravy znamenají v mezinárodním kontextu obchodování s lidmi převoz, převod, ukryvání, transfer, přepravu nebo předání, přičemž český zákonodárce si vystačil pouze se slovem *dopraví*. Lze konstatovat, že slovo dopraví významově znamená přemístění osoby, pod což lze podřadit jakékoli ze slov, které používají mezinárodní prameny.

Způsoby kontroly označují výše zmíněné prameny jako příjem osob, včetně výměny či předání kontroly nad těmito osobami, přechovávání, zadržování nebo vydání. Zde je opět nejkvětnatější popis českého zákonodárce, který oproti ostatním pramenům přidává slova “vydá” a “zadržuje”.

Ad 2) Způsob donucení dospělých obětí⁵⁸ vždy obsahuje pohrůžky násilím nebo použití násilí či jiných forem donucení, únos, podvod, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu zvláštní zranitelnosti, poskytnutí nebo přijetí plateb či výhod s cílem získat souhlas osoby mající kontrolu nad jinou osobou, zneužití pravomoci nebo situace bezbrannosti. Český zákonodárce nepoužívá zcela ekvivalentního překladu a plně využívá vyvinuté trestněprávní kultury a systematičnosti, když obsahově tyto způsoby podřazuje pod trestněprávní judikaturou a teorií vytríbené legální pojmy “*použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti*”. Relativně složitý výklad a komparaci znění vyplývajícího z mezinárodních pramenů oproti českým termínům je obsažen v kapitole “Obligatorní znaky objektivní stránky obchodování s dospělými” této práce.

Ad 3) Účel – Vykořisťování mezinárodní prameny obsahují v samostatném definičním odstavci, naproti tomu český zákonodárce zvolil pojetí, ve kterém vykořisťování rozepsal a vložil přímo do základní skutkové podstaty. Důvod toho zřejmě tkví v překladu: v mezinárodních

⁵⁷ Viz kapitola 2. 7. „Objektivní stránka trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

⁵⁸ Způsob donucení se jako souhrn alternativ zákonných znaků vyskytuje pouze u obchodování s dospělými.

dokumentech používané slovo “exploitation” je nejen v oficiálních překladech překládáno jako “vykořisťování”, nelze ale říci, že v českém jazyce má toto slovo zcela stejný význam. Podle Oxfordského slovníku anglického jazyka znamená slovo “exploitation” krom činnosti nebo skutečnosti, že s někým zacházíme nespravedlivě za účelem prospěchu z jejich práce, také činnost využívání a využívání zdrojů⁵⁹. V češtině slovo vykořisťování etymologicky vychází ze slova kořist slovanského původu⁶⁰, které je v současné češtině spojené spíše s významem válečné kořisti, jako majetkové hodnoty. Zatímco tedy v angličtině je vykořisťováním i jednání nesouvisející s majetkem, ale s nespravedlivým prospěchem z někoho, v češtině je spíše spojeno s majetkovým obohacením. Jiné vhodné varianty na jednoslovný překlad (exploatace, využitkování, využití) ovšem také neskýtají přiléhavé předání významu. Jazykový výklad navádí k tomu, abychom chápali slovo vykořisťování jako speciální zákonný znak, spojený s nucenými pracemi, a ne jako obecný pojem. To ale naráží na soulad se s mezinárodními prameny⁶¹.

Vykořisťování⁶² zahrnuje zneužívání prostitute jiných osob nebo jiné formy pohlavního vykořisťování, nucenou práci či služby, žebrání, otroctví či praktiky podobné otroctví, nevolnictví, využívání jiných osob k trestné činnosti a odebrání lidských orgánů. Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU oproti ostatním pramenům (včetně trestního zákoníku) definici vykořisťování rozšiřuje o nucené žebrání a využívání jiných osob k trestné činnosti. Tyto konkrétní znaky český zákonodárce nepřevzal, ale případný problém vyřešil otevřeným pojmem “*jiné formy vykořisťování*”, pod který lze podřadit právě i nucené žebrání nebo využívání jiných osob k trestné činnosti. Český zákonodárce naopak rozšířil deskripci definice vykořisťování o sexuální obtěžování, výrobu pornografického díla [§ 168 odst. 1 písm. a) a § 168 odst. 2 písm. a)] a službu v ozbrojených silách [§ 168 odst. 1 písm. c) a § 168 odst. 2 písm. c)] - tato deskripce se zdá popisná více, než by bylo třeba, neboť i tyto pojmy by šlo podřadit buď pod české “*jiné formy vykořisťování*” nebo “*nucené práce*”⁶³. Je ale třeba zmínit, že služba v ozbrojených silách má oproti jiným vykořisťováním svá specifika a myslím, že je správné tento účel specifikovat, což považuji také za v souladu s čl. 4 odst. 2 Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů⁶⁴.

⁵⁹ DEFINITION OF EXPLOITATION IN ENGLISH. English living Oxford dictionary [online]. [cit. 2019-05-20]. Dostupný na <https://www.lexico.com/en/definition/exploitation>.

⁶⁰ REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Třetí vydání (druhé přepracované a rozšířené vydání). Praha: Leda, 2015, s. 335. ISBN 978-80-7335-393-3.

⁶¹ Viz kapitola 2. 7. „Objektivní stránka trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

⁶² Vykořisťování v tomto širokém významu bude v dalších částech textu označováno také „vykořisťování *largo sensu*“ nebo „vykořisťování v širokém významu“.

⁶³ Viz kapitola 2. 7. „Objektivní stránka trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

⁶⁴ V originále „Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict“, zkratkou „OPAC“. Česká republika přistoupila k tomuto protokolu ke dni 12. února 2002 (Sdělení

Česká úprava trestného činu Obchodování s lidmi, v některých ohledech mezinárodní definiční kritéria rozšiřuje, jindy naopak musí podřazovat mezinárodní deskripci pod své otevřené pojmy. Pro pochopení české úpravy je nutné si uvědomit, že tato úprava je přímo navázána na některé mezinárodní prameny a také z nich vychází. Rozbor, zda české znění odpovídá mezinárodním závazkům bude následovat v příslušných kapitolách věnujících se jednotlivým skutkovým podstatám.

České trestní právo navíc pod trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 TZ podřazuje kromě “klasického”, výše rozebraného obchodování s lidmi, také kořistění z obchodování s lidmi. Tato česká úprava je nadstandardní, Česká republika nemá mezinárodněprávní závazek takové jednání v tomto trestném činu kriminalizovat. Kořistění z obchodování s lidmi, upravené v obou základních skutkových podstatách v *aliena secunda* bude rozebrána v kapitolách věnujícím se Objektivní stránce Obchodování s dětmi a obchodování s dospělými podle § 168 TZ.

2.5. Znaký trestného činu obchodování s lidmi dle § 168 TZ

Co je a není trestným činem určuje jen zákon⁶⁵. V ČR je tímto zákonem trestní zákoník, z. č. 40/2009 Sb. Ten v § 13 stanoví, že trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Aby tedy mohlo určité jednání být trestným činem, musí být

- protiprávní ve smyslu celého právního řádu
- TZ takové jednání musí kriminalizovat, tedy označovat za trestné⁶⁶
- jednání musí vykazovat znaky uvedené v trestním zákoně⁶⁷.

Pro úplnost je třeba dodat, že naplnění skutkové podstaty mladistvým se nazývá provinění⁶⁸.

2.5.1. Protiprávnost obchodování s lidmi

Lidská svoboda, to, že se každý člověk rodí svobodným, je základním kamenem moderní společnosti a moderního práva, alespoň v okcidentu, proto jsou i ustanovení, která tuto svobodu chrání obsažena již v čl. 1 Listiny: “*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní*

Ministerstva zahraničních věcí 45/2003 Sb. m. s., o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte, o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů).

⁶⁵ Srov. čl. 39 Listiny.

⁶⁶ obchodování s lidmi je kriminalizováno pod § 168 TZ.

⁶⁷ Legislativní zkratka v § 110 TZ označuje souslovím trestní zákon TZ, ZSVM a TOPO.

⁶⁸ Srov. § 6 ZSVM.

práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.”. Ustanovení o lidské svobodě a rovnosti lze najít v mnoha mezinárodních lidskoprávních dokumentech, např. v jedné z nejdůležitějších - Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod⁶⁹ v čl. 4 odst. 1): *“Nikdo nesmí být držěn v otroctví nebo nevolnictví.”*, či v čl. 5 odst. 1), věta první: *“Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost.”*. Dále je paradigma svobody, jako východisko občanského práva, obsaženo v § 81 odst. 1 občanského zákoníku⁷⁰, který stanovuje, že je *“Chráněna osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého.”*

Ve svém souhrnu tvoří právní předpisy upravující ochranu osobnosti člověka komplexní systém ochrany. Obchoduje – li někdo s lidmi, porušuje tím řadu mezinárodních, ústavních i zákonných ustanovení o svobodě. Takové jednání je v rozporu s těmito ustanoveními, je *contra legem*, což konstituuje protiprávnost, která je nezbytným znakem trestného činu.

2.5.2. Znaky obchodování s lidmi uvedené v trestním zákoně

Ne každé protiprávní jednání je trestné, ale pouze takové, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně. Tyto znaky lze rozdělit na typové znaky a obecné požadavky na subjekt⁷¹.

Typové znaky, tvořící tzv. skutkovou podstatu trestného činu, jsou objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka – ty tvoří obligatorní znaky trestného činu, a musí být přítomny vždy, pokud má jít o ten který trestný čin, vedle toho rozlišujeme fakultativní znaky trestných činů, které nesmí chybět ve skutkových podstatách některých trestných činů⁷². Tyto typové znaky budou rozebrány v dalších podkapitolách.

Obecné požadavky na subjekt také nesmí chybět, pokud má jít o trestný čin. Aby fyzická osoba mohla spáchat trestný čin, tedy aby se mohla stát pachatelem, musí dle § 25 TZ dovršit v době spáchání patnáctý rok svého věku, dále musí rozpoznat protiprávnost svého činu a musí být schopna ovládat své jednání, neboli, slovníkem § 26 trestního zákoníku, nesmí být nepřičetná. V případě mladistvých musí fyzická osoba, která dovršila patnáctý rok věku, ale nedovršila osmnáctý rok věku⁷³ mít dostatečnou mravní a rozumovou vyspělost, jak stanoví § 5 ZSVM.

⁶⁹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto úmluvu navazujících.

⁷⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷¹ NOVOTNÝ, Oto. Pojem trestného činu a jeho znaky, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 89 - 111. ISBN 978-80-7478-616-7.

⁷² Ibidem, str. 99.

⁷³ Srov. § 2 odst. 1, písm. c) ZSVM.

Výše uvedený nástin je nutný proto, aby mohl být níže vyložen výklad skutkové podstaty obchodování s lidmi. Nelze vykládat zvláštní část trestního zákoníku bez nezbytného pochopení obecné části trestního zákoníku.

Trestný čin obchodování s lidmi dle § 168 TZ je nositelem čtyř základních skutkových podstat:

- obchodování s dětmi⁷⁴ podle § 168 odst. 1 *alinea prima* (dále také pouze “obchodování s dětmi”),
- kořistění z obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea secunda*,
- obchodování s dospělými, tedy osobami staršími osmnácti let, podle § 168 odst. 2 *alinea prima* (dále také pouze “obchodování s dospělými”)⁷⁵,
- kořistění z obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea secunda*.

Tyto skutkové podstaty se liší především objektem a objektivní stránkou. Kvalifikační odstavce 3 až 6 § 168 TZ jsou pro všechny skutkové podstaty společné. Učebnice českého trestního práva nerozlišují jednání popsané pod *alinea secunda* jako samostatné základní skutkové podstaty. Jsem ale pevně přesvědčen, že podle současného znění § 168 trestního zákoníku jde v případě *alinea secunda* u odst. 1 i odst. 2 § 168 TZ o základní skutkové podstaty. Základní skutková podstata má být zpravidla obsažena v prvních odstavcích, přičemž představují základní formu daného typu trestného činu a jsou sankcionovány základní trestní sazbou.⁷⁶ Všechny tyto podmínky *alinea secunda* splňují. Některé kvalifikační znaky, které bychom přidali ke skutkové podstatě podle *alinea secunda* však nedávají smysl. Vezměme si např. trestný čin obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima*, odst. 3 písm. b), tedy kdo kořistí z obchodování s dětmi a vydá takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti – znamená to tedy prakticky postihnutí např. pronajímatele bytu, kde bude docházet k obchodování s dětmi, kterýžto ale zanedbáním své povinnosti starat se o technický stav bytu uveden poškozené děti v nebezpečí těžké újmy na zdraví, protože je vysoké riziko, že se zřítí střecha? Nemyslím si, že teoretická možnost takto postihovat výše zmíněné jednání je záměrem zákonodárce a vytváří určitou nesystematičnost trestní úpravy, což může být dáno překombinováním převzetí z mezinárodních

⁷⁴ Srov. § 126 TZ stanoví, že dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.

⁷⁵ Dichotomii obchodování s dospělými a obchodování s dětmi použil Nejvyšší soud (Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 439/2016, bod 53).

⁷⁶ NOVOTNÝ, Oto. Pojem trestného činu a jeho znaky, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné. 7.*, přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 89 - 111. ISBN 978-80-7478-616-7.

úprav.⁷⁷ Základní skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi tedy lze pojímat v užším smyslu (pouze dle *alinea prima*, jak s nimi počítá judikatura i teorie – viz české trestněprávní učebnice) a v širším smyslu, v jakém je rozebírá tato práce. Z výše uvedených důvodů bude práce popisovat 4 základní skutkové podstaty, tedy základní skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi v širším smyslu.

Základní skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 TZ v užším smyslu (tedy dle *alinea prima*) jsou dle struktury složitými skutkovými podstatami, konkrétně tzv. alternativními skutkovými podstatami, neboť obsahují jak v jednání, tak ve způsobu donucení i v účelech – vykořisťování různé alternativy. Např. obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 TZ tedy obsahuje až různých 1771 kombinací (např. dopraví – za použití násilí – za účelem otroctví).

2.6. Objekt trestného činu obchodování s lidmi

Objektem trestného činu jsou ty hodnoty, které se zákonodárce rozhodl chránit tak, že jejich zásah kriminalizoval. Jedná se o *“právní hodnoty a zájmy, na jejichž zachování má společnost zvláštní zájem”*⁷⁸. Rozlišujeme obecný, druhový a individuální objekt.

Obecný objekt je suma všech druhových a individuálních objektů.

Druhový objekt je hodnota, kterou chrání ta která hlava zvláštní části trestního zákoníku. Pro trestný čin obchodování s lidmi je to hlava II. zvláštní části trestního zákoníku - TRESTNÉ ČINY PROTI SVOBODĚ A PRÁVŮM NA OCHRANU OSOBNOSTI, SOUKROMÍ A LISTOVNÍHO TAJEMSTVÍ, ta je rozdělena na 2 díly, přičemž obchodování s lidmi patří pod díl první - Trestné činy proti svobodě. Z toho vyplývá, že druhovým objektem obchodování s lidmi je svoboda⁷⁹.

Individuální objekt trestného činu je hodnota, či právní zájem, na jehož ochranu zákonodárce ustanovil konkrétní skutkovou podstatu ve zvláštní části TZ. Individuálním objektem trestného činu Obchodování s lidmi je *“osobní svoboda v tom nejširším slova smyslu, tedy*

⁷⁷ Návrh řešení tohoto problému je představen v části třetí této práce.

⁷⁸ NOVOTNÝ, Oto. Objekt trestného činu, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 116 - 121. ISBN 978-80-7478-616-7.

⁷⁹ Otázka po podstatě svobody je spíše filosofická, než právní. Německý filosof Wilhelm Weischedel definuje svobodu ve Skeptické etice na str. 102 jako *„volný prostor možnosti volby, v jehož rámci může člověk rozhodovat sám o sobě za sebe sama.“* (WEISCHEDEL, Wilhelm. *Skeptická etika*. Praha: Oikoymenh, 1999. Oikúmené. ISBN 80-86005-84-4).

rozhodování prakticky ve všech sférách života, chrání se zde i morální zásady, s nimiž je obchodování s lidmi v příkrém rozporu.”⁸⁰

“*Svoboda rozhodovat se v tom nejširším slova smyslu*” je slovní spojení, které je v teorii i judikatuře v souvislosti s trestným činem Obchodování s lidmi zažité. Taková svoboda může znamenat velice široké spektrum jednání, které v případě jejího zamezení nemůže oběť dělat, neboť jí pachatel ve využívání její svobody zabraňuje. Pod tuto svobodu lze subsumovat různé svobody se rozhodnout: od základních svobod, jako svobody se rozhodnout, kde budu jako člověk spát, co budu jíst, co si obleču, až po sofistikovaná rozhodnutí, zda si někoho vezmu, nebo pro kterou armádu budu bojovat. Velmi širokým omezením je jednání, které vede k manipulaci člověka k otroctví či nevolnictví [§168 odst. 2, písm. d) TZ, §168 odst. 1, písm. d) TZ], kdy je oběť omezena ve všech sférách rozhodování.

Je důležité poznamenat, že specifické svobody chrání i jiné trestné činy v trestním zákoníku. Tento trestný čin ale nechrání před jedním konkrétním omezením svobody, ale před útokem na svobodu jako celek. Pokud by tedy někdo chtěl jiného člověka omezit pouze v pohybu, posoudíme takové jednání podle § 170 TZ (Zbavení osobní svobody) či § 171 TZ (Omezení osobní svobody), pokud by ale někdo chtěl jiného zbavit osobní svobody, neboť s ním chce nakládat jako se zbožím, je na místě posoudit takové jednání, alespoň co do objektu trestného činu, jako trestný čin Obchodování s lidmi dle § 168 TZ. Objekt trestného činu Obchodování s lidmi velmi dobře shrnuje rozhodnutí Nejvyššího soudu pod sp. zn. 51 T 10/2013 N ze dne 23. listopadu 2016, které stanovilo následující: “*Objektem tohoto trestného činu je osobní svoboda v tom nejširším slova smyslu, tedy rozhodování prakticky ve všech sférách života. Ustanovení chrání jak osobní svobodu ve smyslu svobody pohybu a svobody rozhodování, tak osobnost člověka ochranou některých jeho základních lidských práv.*” Pod pojem základních lidských práv lze jistě zařadit i základní svobody.

Krom svobody chrání tento trestný čin dle doktríny i judikatury⁸¹ morální zásady, se kterými je obchodování s lidmi v přímém rozporu. Tyto zásady nejsou v doktríně ani judikatuře zpracovány, lze ale dovodit, že mezi takové morální zásady bude patřit např. zásada, že lidé jsou si rovni v právech, nebo že každý člověk má stejnou hodnotu. Morální zásady jsou chráněny hlavně tím, že tento trestný čin je spáchán již např. zlákaním, nebo zjednáním za účelem

⁸⁰ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁸¹ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5, nebo např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 439/2016.

vykořisťováním uvedeným v písm. a) až e) odst. 1 *alinea prima* a odst. 2 *alinea prima* § 168 TZ, přičemž nemusí dojít k samotnému vykořisťování, popsánému v těchto písmenech § 168 TZ.⁸²

Výše zmíněné poznámky k objektu platí jak pro obchodování s dospělými, tak pro obchodování s dětmi. Obchodování s dětmi má ale ještě specifitější objekt, neboť chrání svobodu dítěte. Dítě požívá v nejen okcidentální společnosti zvláštní ochrany. Na mezinárodním poli je tato snaha nejkompaktněji vyjádřena v Úmluvě o právech dítěte z roku 1989⁸³. Objekt tohoto trestného činu diverzifikoval několikrát i Nejvyšší soud ČR, např. v rozhodnutí sp. zn. 8 Tdo 439/2016, kdy v bodě 53 judikoval, že *“...je třeba dítě, jako speciální předmět trestněprávní ochrany, chránit před jakýmikoliv způsoby jeho zneužití, a to zásadně tak, jak je v ustanovení § 168 odst. 1 tr. zákoníku vymezeno. Tuto okolnost je třeba považovat za rozhodující skutečnost i při posuzování toho, zda jde o trestný čin, který je v objektu ochrany zúženým trestným činem oproti obecnému trestnému činu kuplířství (§ 198 tr. zákoníku), jenž naopak tuto zvýšenou ochranu dětí neobsahuje.”*.

Někteří autoři (např. Jelínek⁸⁴) rozlišují individuální konkrétní objekt jako jedinečný společenský zájem v specifickém časoprostoru, který ale není obligatorním znakem. V případě obchodování s lidmi je jím svoboda se rozhodovat toho kterého konkrétního člověka, na kterém je páčán trestný čin obchodování s lidmi. Případně u obchodování s dětmi konkrétní svoboda dítěte se svobodně rozvíjet podle Úmluvy o právech dítěte⁸⁵.

Objektem základních skutkových podstat podle § 168 odst. 1 *alinea secunda* a § 168 odst. 2 *alinea secunda* jsou zřejmě morální zásady, se kterými je obchodování s lidmi v přímém rozporu, neboť je zřejmý zájem státu na tom, aby nebylo podporováno obchodování s lidmi.

⁸² Viz např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 6 Tdo 392/2014, které uvádí: *„Opakované výhrůžky použití násilí, jímž byla poškozená vystavena, nasvědčují tomu, že obviněný měl v úmyslu porušit zájem chráněný trestním zákoníkem, tedy zasáhnout do objektu uvedeného trestného činu, jímž jsou morální zásady, s nimiž je obchodování se ženami v příkrém rozporu.“*

⁸³ Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 49 odst. 1 dnem 2. září 1990. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila v platnost v souladu se svým článkem 49 odst. 2 dnem 6. února 1991 (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte). Česká republika vstoupila ke dni svého vzniku, k 1. lednu 1993, do všech mezinárodních závazků České a Slovenské federativní republiky.

⁸⁴ JELÍNEK, Jiří. Objekt trestného činu, in: JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges), s. 170 – 177. ISBN 978-80-7502-044-4.

⁸⁵ Předně čl. 3, bodu 2 Úmluvy o právech dítěte (Convention on the Rights of the Child. United Nations [online]. New York, 1989 [cit. 21. 4. 2019]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>).

2.6.1. Primární a sekundární objekt

Trestný čin vždy chrání především určitý objekt, ke kterému je daný trestný čin určen. Může ale v kvalifikované skutkové podstatě, nebo i v základní skutkové podstatě chránit i jinou hodnotu.⁸⁶

Trestný čin obchodování s lidmi primárně chrání svobodu v tom nejširším slova smyslu (viz výše). Sekundárním objektem tohoto trestného činu můžeme shledávat v základní skutkové podstatě v § 168 odst. 1 písm. a) TZ a v § 168 odst. 2 písm. a) TZ zájem na ochraně společnosti před šířením pornografie, v § 168 odst. 1 písm. b) TZ a v § 168 odst. 2 písm. b) TZ zájem na ochraně před neoprávněným odebíráním tkání a orgánů. V kvalifikované skutkové podstatě nacházíme následující sekundární objekty: v § 168 odst. 3 písm. a) TZ a v § 168 odst. 4 písm. d) TZ zájem na ochraně společnosti před vznikáním organizovaných zločineckých skupin, tedy ochranu před nejen mezinárodní organizovanou kriminalitou, v § 168 odst. 3 písm. b) TZ a v § 168 odst. 4 písm. a) TZ zájem na ochraně života a zdraví, v § 168 odst. 3 písm. c) TZ a v § 168 odst. 4 písm. b) TZ zájem na ochraně majetku⁸⁷, v § 168 odst. 3 písm. d) zájem na ochraně před společností před šířením prostituce⁸⁸.

2.6.2. Předmět útoku

Od objektu trestného činu je třeba diferenciovat předmět útoku. Předmětem útoku rozumíme konkrétní reálné předměty, které trestný čin bezprostředně zasahuje a tím zasahuje objekt trestného činu.⁸⁹ Předmětem útoku obchodování s dospělými bude tedy vždy člověk starší osmnácti let, předmětem útoku obchodování s dětmi bude vždy dítě.

⁸⁶ JELÍNEK, Jiří. Objekt trestného činu, in: JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges), s. 170 – 177. ISBN 978-80-7502-044-4.

⁸⁷ Tento sekundární objekt lze shledávat v myšlence, že v případě, kdy obchodovaný člověk, tedy poškozený, svým vykořisťováním generuje peněžní obnos a těžší z něj obchodník s lidmi (pachatel trestného činu podle § 168 TZ), který oběti tento majetek odebírá, nemá oběť možnost nakládat se svým majetkem - kdyby ale nebyla vykořisťována, mohla by si majetek ponechat. V některých ohledech je tento sekundární objekt podobný primárním objektům trestného činu Loupeže dle § 173 TZ.

⁸⁸ V ČR je stále zastáván přístup aboliční přístup (GRÍVNA, Tomáš, BOHUSLAV, Lukáš. *Mravnostní kriminalita*, in: GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 246 – 261. ISBN 978-80-7478-614-3). Je možné, že se diskurz v této otázce bude měnit, neboť např. 20. 2. 2019 jedna z největších parlamentních stran představila záměr k reglementačnímu přístupu (MICHÁLEK, Jakub. Piráti chtějí regulovat prostituci [online]. [cit. 2019-05-12]. Dostupné na: <https://www.pirati.cz/tiskove-zpravy/pirati-chteji-regulovat-prostituci.html>).

⁸⁹ NOVOTNÝ, Oto. Objekt trestného činu, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 116 - 121. ISBN 978-80-7478-616-7.

2.7. Objektivní stránka trestného činu Obchodování s lidmi

Objektivní stránka trestných činů znamená způsob spáchání trestného činu a způsobené následky. Objektivní stránku dále rozdělujeme na jednotlivé znaky a ty dělíme na obligatorní, které musí být vždy naplněny u všech trestných činů, aby se jednalo o trestný čin, a fakultativní, které musí být naplněny pouze u některých trestných činů. Mezi obligatorní znaky objektivní stránky trestných činů patří jednání, jímž se rozumí projev vůle pachatele ve vnějším světě, jako vědomé činnosti člověka zaměřené na dosažení určitého záměru⁹⁰; následek, jímž se rozumí porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákoníkem⁹¹ a příčinná souvislost, která spojuje jednání a následek. Mezi fakultativní znaky např. účinek nebo způsob spáchání trestného činu. V této kapitole budou rozebrány tyto znaky pod jednotlivými základními skutkovými podstatami.

2.7.1. Obligatorní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima* trestního zákoníku

Dispozice této základní skutkové podstaty zní:

(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá dítě, aby ho bylo užito

a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,

b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,

c) k službě v ozbrojených silách,

d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo

e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování,

druhá potom: kdo kořistí z takového jednání.

Sankce tuto základní skutkovou podstatu zní: *bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.*

Jednání podle *alinea prima* spáchá pachatel, pokud bude jednat způsobem (čin) a za účelem - vykořisťováním uvedeným v této základní skutkové podstatě obsažené. Činem

⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel. Objektivní stránka trestného činu, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 123 – 148. ISBN 978-80-7478-616-7.

⁹¹ Ibidem.

uvedeným v *alinea prima* pachatel náboreje, dopravuje nebo si zjednává kontrolu nad obětí za účelem vykořisťování v širokém smyslu⁹². Způsoby jednání, které stanovuje pro trestnost obchodování s dětmi TZ jsou následující:

- *Přimění*

- Přiměním se míní především působení svým vlivem (který vyplývá z jakéhokoli vztahu pachatele a poškozeného dítěte, který umožňuje vliv) na poškozené dítě k účelu uvedenému v § 168, přičemž toto působení může mít rozmanitou podobu: společně s Gřivnou⁹³ lze zmínit pohrůžku násilí nebo jiné újmy (např. že pokud nevyhoví pachateli, pošle pachatel rodičům dítěte nahé fotografie), dále např. zneužití vlivu učitele na studující dítě a další. Přimění je tedy celé spektrum činností využití vlivu, přičemž vliv může být odvozen z pozitivních emocí, jako je obdiv, i z negativních emocí, jako je strach. V usnesení Nejvyššího soudu pod sp. zn. 7 Tdo 1438/2016 ze dne 23. 11. 2016 Urbánkův senát hezky shrnuje, co znamená přimění: *“Pachatel dítě ke zneužití jiným přiměje, tedy ovlivní jeho vůli jakýmkoliv způsobem od přemluvení a přesvědčení (např. lákavými sliby, tedy svedením či zlákaním) po pohrůžku násilím nebo jinou újmu.”*⁹⁴.

- *Zjednání*

- Šámalův komentář uvádí, že zjednáním je *“uzavření jakékoli smlouvy či dohody (s výjimkou dohody, kterou lze zahrnout pod najmutí, které je samostatným znakem), a to i konkludentně”* a dále *“Musí zde tedy být projev vůle obou stran, a to jak pachatele, tak i poškozeného”*⁹⁵. S tímto výkladem ale nelze souhlasit. Za použití jazykového výkladu musíme jasně odlišit slova *“sjednání”*, které by odpovídalo Šámalovu komentáři, a *“zjednání”*, které má význam jiný. Především nelze souhlasit s tím, že by při zjednání bylo třeba souhlasu jak pachatele, tak poškozeného. Draštíkův komentář uvádí u obchodování s lidmi, že zjednáním

⁹² Srov. kapitulu 2. 2 „Podstata a rozbor skutkové podstaty Obchodování s lidmi podle § 168 TZ ve světle mezinárodní úpravy“ této práce.

⁹³ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1438/2016 (předseda senátu JUDr. Jindřich Urbánek).

⁹⁵ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

se rozumí⁹⁶ méně formální proces uzavření dohody (oproti najmutí), přičemž “poškozené dítě si skutečného účelu dohody může, ale nemusí být vědomo”. U výkladu trestného činu kuplířství dle § 189 TZ, v jehož objektivní stránce je také zjednání, je toto slovo v Draštíkově komentáři definováno následovně⁹⁷: “Zjednání spočívá v dosažení neformální dohody s jinou osobou, že bude provozovat prostituci.”. Zjednání v obecném jazyce znamená dosáhnout zamýšleného cíle. Myslím si, že v tomto případě “zjednáním” měl zákonodárce na mysli, že pachatel dosáhne buď souhlasu dítěte s některým z účelů uvedených v § 168 odst. 1 TZ nebo dosáhne souhlasu osoby zodpovědné za dítě s využitím dítěte pro účely stanovené v § 168 odst. 1 TZ. Souhlas může být pouze konkludentní a konstituuje neformální dohodu⁹⁸.

- *Najmutí*

- Najmutí je výsledkem formalizovanější dohody mezi pachatelem a dítětem, nebo pachatelem a osobou zodpovědnou za pachatele. Obsahem najmutí je závazek mezi poškozeným dítětem a druhou stranou k účelu uvedenému v základní skutkové podstatě (zaměstnání, otroctví a další). Častým modem operandi je najmutí k činnosti, která je pouze iluzorní a krycí, přičemž pravou podstatou je jeden z účelů uvedených v § 168 odst. 1 TZ - tento pravý účel je však pro trestnost rozhodující. Může tedy dojít k situaci, kdy pachatel uzavře modelingovou smlouvu s patnáctiletou dívkou, která bude v souladu s právním řádem, ale jeho úmyslem (který bude muset být prokázán) bude dívku zneužívat k domácím pracím. V takovém případě pachatele nezachrání “legální” smlouva a jeho jednání posoudíme jako obchodování s dětmi dle § 168 odst. 1 alinea první písm. e). Platnost nebo neplatnost uzavřené smlouvy je z hlediska trestnosti irelevantní.⁹⁹

- *Zlákání*

⁹⁶ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

⁹⁷ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 1016. ISBN 978-80-7478-790-4.

⁹⁸ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

⁹⁹ GRŮVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

- Zlákáním pachatel přesvědčuje poškozené dítě uváděním výhod (např. zábava, vztahy, prostředí, peníze), čímž si dítě získává k některému z účelů v předmětné skutkové podstatě. Gřivna uvádí, že u otroctví může pachatel zneužít např. i sado-masochistických sklonů poškozeného.¹⁰⁰
- *Svedení*
 - Svedení je doplňková, specifická kategorie zlákaní, kdy pachatel vzbuzuje v poškozeném dítěti rozhodnutí k účelu uvedenému v základní skutkové podstatě.¹⁰¹ Ani judikatura ani teorie dichotomií svedení a zlákaní více nezpracovává a není zřejmé, jaké má toto rozdělení praktické využití. Jako možné východisko můžeme nahlížet na svedení jako na využívání osobních sympatií poškozeného dítěte vůči pachateli. Takové chápání by odpovídalo častému způsobu páchaní, kdy pachatel vybuduje emocionální pouto mezi poškozeným a jím, oběť poté jedná dle účelu uvedenému v § 168 odst. 1 alinea první z pozitivních emocí – zamilovanosti, příp. lásky. I v ČR jsou případy pachatelů – svůdců (přítel poškozeného/poškozené) známé.¹⁰²
- *Dopravení*
 - Dopravení neboli transportace, znamená obecně přemístění. Dopravením v smyslu tohoto paragrafu míníme dopravení někým (pachatelem) někoho (poškozené dítě). K tomu, aby bylo takové dopravení trestné, je třeba, aby bylo učiněno v úmyslu dítě vykořisťovat *largo sensu*, jak je uvedeno § 168 TZ. Draštíkův komentář¹⁰³ doplňuje shodně s Šámalovým¹⁰⁴, že dopravením je přemístění poškozeného buď vnitrostátně nebo mezistátně. I v České republice probíhá dopravování jak vnitrostátní, tak mezistátní.¹⁰⁵ Uvedení dopravení jako způsobu jednání v této skutkové podstatě znamená vyloučení možnosti posuzovat takové jednání jako účastenství ve formě pomoci podle § 24 odst. 1 písm. c).

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ *Ibidem*.

¹⁰² V českém kontextu srov. např. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. 5. 2011, sp. zn. 6 To 26/2011, skutek 4.

¹⁰³ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹⁰⁴ GRÍVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁰⁵ Mezistátní dopravení se vyskytuje i v aplikační praxi: např. převezení oběti pachateli do Velké Británie, (Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 5 Tdo 160/2012-55), vnitrostátní dopravení také, např. z bytu nezletilé k souloži na jiném místě v ČR, (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 439/2016).

- *Ukrytí*

- Ukrytí jazykovým výkladem znamená znemožnění jiným osobám kontaktovat ukryvaného. Gřivna uvádí, že ukrytím *“je umístění takové osoby na skryté místo nebo do úkrytu. Pachatel dítě ukryje, zejména jestliže je umístí na takovém místě, kde není dosažitelné pro své zákonné zástupce. Také ukrytí může být pachatelem provedeno i se souhlasem dítěte”*.¹⁰⁶ Lze souhlasit, že tím, před kým bude pachatel ukryvat poškozené dítě, budou hlavně zákonní zástupci¹⁰⁷, častou obětí jsou ale i děti, které jsou v ústavní péči, přičemž organizace provozující tuto péči bývají soudem jmenovány jako poručníci. Ukrytí často má doplňující charakter, přičemž teoreticky je ukrytím již dopravování, kdy pachatel vezme do auta poškozené dítě, čímž jej ukryvá před jinými osobami – v právní praxi ale tuto situaci subsumujeme pod speciální zákonný znak dopravení. Uvedení v rámci jednání v této skutkové podstatě ale není redundantní, neboť si lze představit (a v jiných zemích jako např. USA takové situace nastávají¹⁰⁸), že v rámci organizované zločinecké skupiny bude jedna část zločinného řetězce provozovat právě jen ukryvání, jiná právě jen v dopravování.

- *Zadržování*

- Zadržování dle Dřaštika znamená omezení dítěte ve svobodném pohybu¹⁰⁹, přičemž je třeba přidat, že i tento zákonný znak musí pro trestnost dle § 168 odst. 1 alinea první TZ být jednán za účelem uvedeným v tomto paragrafu. Myslím si, že zadržování má zvláště akcesorický charakter - nelze si hypoteticky představit situaci, kdy by pachatel, třeba i jako člen strukturované zločinecké skupiny, jednal pouze dle tohoto zákonného znaku jednání. Vždy, když bude pachatel ukryvat nebo dopravovat děti bez jejich souhlasu za účelem vykořisťování *largo sensu*, bude je i zadržovat. Ani mezinárodní prameny nekladou na českého zákonodárce požadavek kriminalizovat zadržování, jde tedy o české specifikum, o jehož potřebě lze pochybovat. Myslím si, že kdyby tento zákonný znak jednání

¹⁰⁶ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁰⁷ Česká občanskoprávní teorie není sjednocená ohledně pojmu zákonného zástupce, jistě je, že je jím rodič dítěte, někteří ale považují za zákonného zástupce také veřejného poručníka.

¹⁰⁸ SCHLOENHARDT, A. Organized crime and the business of migrant trafficking. Crime, Law and Social Change. 1999, 32(30), 203 – 233. ISSN: 1573-0751.

¹⁰⁹ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. Trestní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

podle § 168 odst. 1 alinea první chyběl, nebude ochuzena ochrana objektu tohoto trestného činu.

- *Přijmutí*

- Jako znak jednání v předmětném trestném činu se stalo přijmutí až novelizací TZ zákonem č. 141/2014¹¹⁰. Tímto zákonem se konečně naplnil požadavek mezinárodních smluv¹¹¹ kriminalizovat toto jednání. Přijetím je dle Vočky¹¹² přijímání „*do dispozice*“. Ani zde není takové jednání trestné, pokud tak není jednáno za účelem uvedeným v § 168 odst. 1 alinea první TZ. „*Do dispozice*“ znamená, že po přijetí může pachatel s poškozeným dítětem nakládat dle zvolené formy vykořisťování, za níž poškozené dítě pachatel přijímal. I přijmutí musí být učiněno v úmyslu vykořisťovat *largo sensu* podle účelů uvedených v § 168 odst. 1 alinea první TZ. Požadavek některých mezinárodních pramenů kriminalizovat toto jednání je legitimní, neboť postihuje konečný článek obchodování s lidmi, tedy „příjemce“ obchodované oběti. Např. ve Velké Británii je rozšířena nezákonná praxe, kdy britské domácnosti přijímají obchodované poškozené děti k domácím pracím, nebo starání se o vlastní děti vykořisťovatelů¹¹³.

- *Vydání*

- Vydání znamená předání poškozeného dítěte do moci jiného za účelem uvedeným v § 168 odst. 1 pod písmeny a) až e) TZ.¹¹⁴ V praxi může jít o nezákonné překupování prostitutek pasáky, nebo pracovníků¹¹⁵ vykořisťovateli. Vydání poškozeného dítěte jasně směřuje také na vydávání dítěte rodiči tohoto dítěte za účelem vykořisťování *largo sensu*. Vydávání může být za odměnu (finanční, nebo jinou), lze si představit i vzájemné vydání pracovníků, kdy dva různí pachatelé zároveň vydávají a přijímají obchodované děti. Gřivna dodává, že vydat

¹¹⁰ Zákon č. 141/2014, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.

¹¹¹ Srov. kapitolu 2.3. „Vliv mezinárodních pramenů na znění skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku“ této práce.

¹¹² VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹¹³ Např. případ dvanáctiletého chlapce obchodovaného do Velké Británie k vodění dětí vykořisťovatelů do školy (GRIERSON, Jamie. Tens of thousands of modern slavery victims in UK, NCA says. The Guardian [online]. [cit. 2019-05-24]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/10/modern-slavery-uk-nca-human-trafficking-prostitution>).

¹¹⁴ GRIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹¹⁵ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2017, sp. zn. 6 Tdo 545/2017, bod 4.

může i prostředník¹¹⁶, kterého ale posoudíme dle pachatelství, nikoli účastenství dle § 24 TZ.

Pro všechny výše zmíněné formy jednání bezvýhradně platí, že trestnost nastupuje až v případě, kdy pachatel jedná za účelem vykořisťování v širokém smyslu. Formy jednání realizované bez tohoto účelu nejsou ani trestné podle jiného ustanovení TZ. Např. ukrytí dítěte není trestné (může jít o nápomoc při hře schovávaná), trestnost nastupuje až v případě, kdy pachatel ukryje dítě např. za účelem sexuálního zneužívání jiným.

Pojem vykořisťování nemá legální definici, jeho obecný význam ale znamená *využívání činnosti nějaké osoby nebo skupiny jinou osobou či skupinou k vlastní výhodě bez odpovídající odměny nebo vůbec bez odměny*¹¹⁷. V mezinárodních dokumentech, ze kterých naše úprava čerpá, je pojem vykořisťování samostatně definován ve zvláštním odstavci, přičemž výčet těchto účelů je vždy demonstrativní. Pokud by zákonodárce definoval obchodování s dětmi jen jako přiměnění, zjednání, nájem, zlákáání, svedení, dopravení, ukrytí, zadržování, přijetí za účelem vykořisťování, mohlo by být tomuto znění vytýkáno, že takové definování je velmi široké a ne zcela odpovídající zásadě *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege certa*, tedy požadavkem určitosti trestněprávní normy¹¹⁸. Zákonodárce ale mohl demonstrativní výčet jednání subsumovatelných pod tento pojem ustanovit. Takovou techniku legální definice trestní zákoník na jiných místech používá a nikdy nebyl žádným soudem tento postup vytýkán¹¹⁹. Český zákonodárce stanovuje jednotlivé formy vykořisťování, přičemž si ale dává pozor na nebezpečí formálního pojetí trestného činu¹²⁰ a pro větší flexibilitu stanovuje v § 168 odst. 1 písm. e) “k nuceným pracím **nebo jiným formám vykořisťování**”; z tohoto písmene předmětné základní skutkové podstaty lze dovodit dvojí:

- 1) jazykovým výkladem je zřejmé, že nucená práce je jeden z druhů vykořisťování
- 2) jedná se o demonstrativní, ne taxativní výčet forem vykořisťování, neboť se připouští i jiné formy vykořisťování.

¹¹⁶ GRÍVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹¹⁷ PETRUSEK, Miloslav. Vykořisťování. *Sociologická encyklopedie Sociologického ústavu AV ČR* [online], [cit. 2019-05-15]. Dostupné na: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Vyko%C5%99is%C5%A5ov%C3%A1n%C3%AD>

¹¹⁸ JELÍNEK, Jiří. Pojem trestního práva, jeho funkce, zásady trestního práva, in: JELÍNEK, Jiří *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges), s. 19 – 45. ISBN 978-80-7502-044-4.

¹¹⁹ Návrh změny následuje v části třetí této práce.

¹²⁰ Viz § 13 TZ.

Jednotlivé formy vykořisťování v širokém smyslu lze ještě synteticky rozřadit do dvou kategorií: kategorie alespoň trojstranného vykořisťování a kategorie alespoň dvojstranného vykořisťování. Přestože obchodování s lidmi je tradičně pojímáno v konceptu trojstranného vztahu¹²¹ od změny trestního zákoníku provedené zákonem 141/2014 Sb.¹²² lze jasně diferenciovat koncept trojstranného obchodování s lidmi, který je uvozen slovem “jiným” u vykořisťování pod písm. a) a b) § 168 odst. 1 alinea první TZ, a alespoň¹²³ dvojstranným vztahem pod písm. c) až e) § 168 odst. 1 alinea první TZ, kde uvozující slovo “jiným“ není.

Pro obchodování s dětmi v trojstranném vztahu budou vystupovat tři role:

oběť - obchodník (pachatel) - vykořisťovatel.

Vykořisťovatele bude možné stíhat za trestné činy, k jejichž účelu je oběť obchodována. Např. v případě, že obchodník s dětmi zlákal šestnáctileté dítě, aby ho bylo jiným užito k odběru orgánu (tedy spáchá zvlášť závažný zločin obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 písm. b) alinea první TZ¹²⁴), bude vykořisťovatel trestně odpovědný za neoprávněné odebrání tkání a orgánů podle § 164 odst. 1, odst. 3 písm. a) TZ¹²⁵, přinejmenším ve stádiu pokusu podle § 21 TZ. V případě, že by někdo zlákal dítě, aby ho bylo užito k odběru orgánu pro sebe, posoudíme takové jednání v analogickém případě jako neoprávněné odebrání orgánu podle § 164 odst. 1, odst. 2, odst. 3 písm. a)¹²⁶.

Pro obchodování s dětmi v dvojstranném vztahu existuje možnost, že se role vykořisťovatele a obchodníka spojí v jednu, a to právě proto, že v písm. c) - e) § 168 odst. 1 alinea první TZ chybí zákonný znak - slovo “jiným”. Výsledný sociogram pak vypadá:

oběť - obchodník=vykořisťovatel.

¹²¹ PAVLIŠOVÁ, Jana. Trestněprávní úprava boje proti obchodu s dětmi [online]. Brno, 2014 [cit. 2019-05-21]. Dostupné na: <<https://theses.cz/id/ofclqu/>>. Master's thesis. Masaryk University, Faculty of Law. Thesis supervisor JUDr. Milana Hrušáková, Ph.D, s. 14.

¹²² Zákon č. 141/2014, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.

¹²³ Slovo “alespoň” je do konceptu vloženo pro logické vyjádření, že obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 písm. a) alinea první TZ a podle § 168 odst. 1 písm. b) alinea první TZ může být spácháno také v trojstranném vztahu.

¹²⁴ Je možná i varianta spáchání zvlášť závažného zločinu obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 písm. b) alinea první, odst. 3 písm. b) TZ, neboť při odebrání orgánu dítěti bude velmi pravděpodobné, že přinejmenším bude toto dítě vystaveno nebezpečí těžké újmy na zdraví - z tohoto důvodu se tato varianta jeví jako více příležitá.

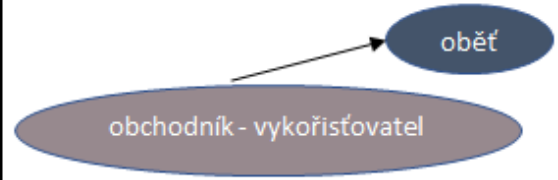

¹²⁵ Vzhledem k příkladovému případu, kdy dochází k odebrání orgánu dítěti, je velmi pravděpodobné, že budeme kvalifikovat navíc podle kvalifikované znaku § 168 odst. 3 písm. g) TZ.

¹²⁶ Platí analogicky stejná poznámka jako dvě výše uvedené pozn. pod čarou.

Je tedy možné, aby někdo najmul dětského otroka pro sebe a takové jednání bude konstituovat trestní odpovědnost podle § 168 odst. 1 písm. d) alinea první TZ. K tomu bude obchodník=vykořisťovatel trestně odpovědný za další související trestné činy, které jsou spojené s udržováním někoho v otroctví¹²⁷, pokud se jich dopustí.

Pro přehlednost je dvoustranné a trojstranné obchodování s dětmi znázorněno v tabulce:

Tabulka 2: Strannost trestného činu Obchodování s lidmi

	Trestné podle	Sociogram
Dvojstranné obchodování s dětmi	§ 168 odst. 1 písm. c) - g) alinea první	
Trojstranné obchodování s dětmi	§ 168 odst. 1 písm. a) a b) alinea první	

Zdroj: vypracováno autorem.

Níže jsou rozebrány jednotlivé formy vykořisťování *largo sensu*:

Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá dítě, aby ho bylo užito

- (a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
- V uvození písm. a) je vloženo slovo „jiným“. Toto slovo bylo vloženo zákonem č. 141/2014¹²⁸. Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu¹²⁹ se slovo „jiným“ navrhovalo vložit do § 168 odst. 1 a 2 na začátek písmene a) a b) proto, „aby bylo zabráněno překrývání skutkových podstat v trestním

¹²⁷ Např. § 170 - Zbravení osobní svobody, § 175 - Vydírání, § 177 - Útisk, § 199 - Týrání osoby ve společném obydlí a další, § 348 - Padělání a pozměnění veřejné listiny, viz kapitola 2. 13. „Trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku a další trestné činy“.

¹²⁸ Zákon č. 141/2014, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.

¹²⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 141/2014, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.

zákoníku a zároveň bylo vyhověno požadavkům směrnice (např. možnost překryvání trestného činu obchodování s lidmi s trestným činem svádění k pohlavnímu styku dle § 202 trestního zákoníku)¹³⁰”. Před vložení slova “jiným” nebylo jasné, zda jednání, kdy pachatel nabídne dítěti výhodu výměnou za pohlavní styk bylo Obchodováním s lidmi “zjednáním” podle § 168 odst. 1 alinea první TZ, nebo Sváděním k pohlavnímu styku poskytnutím výhody podle § 202 odst. 1 TZ.

- *Pohlavním stykem*

- Pohlavní styk je významově široký pojem, pod nějž spadá soulož (coitus), orální sex (felacio), anální sex (coitus analis), sání prsních bradavek, erotické masáže a další. Česká judikatura se významově ustálila na tom, že pohlavní styk znamená ukájení pohlavního pudu jedné osoby na těle jiné osoby. K takovému jednání může docházet i za pomoci pomůcek. K ukojení pohlavního pudu nemusí dojít. Pokud by mělo dojít k získávání peněz za takové jednání, bude se jednat o prostituci, kterou zákonodárce kvalifikovaně postihuje v odst. 3 písm. a) tohoto paragrafu TZ.¹³¹ Shrnutí podává i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2016, který k pohlavnímu styku judikuje, že “*Jde o široký pojem, který zahrnuje jednání vyvolaná pohlavním pudem, jejichž podstatou je fyzický kontakt s druhou osobou, tj. dotyk, který směřuje k ukojení sexuálního nutkání.*”¹³²

- *Jiné formy sexuálního zneužívání*

- Jiné formy sexuálního zneužívání jsou podle Vočka¹³³ všechny ostatní způsoby ukájení pohlavního pudu, které nejsou souloží. Musí se jednat o intenzivnější jednání za účelem pohlavního vzrušení, ale nemusí dojít k ukojení pohlavního pudu. Sexuální zneužívání je také široký pojem. Formy sexuálního zneužívání lze rozdělit na dotekové a bezdotykové¹³⁴. Lze říci, že sexuální zneužívání znamená jakýkoli jiný sexuální kontakt než

¹³⁰ *Ibidem*, s. 16.

¹³¹ GRIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2016, sp. zn 4 Tdo 1288/2016-20.

¹³³ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹³⁴ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Syndrom CSA - syndrom sexuálně zneužívaného dítěte. *Právo a rodina*, 2006, 8(3), s. 6-8. ISSN 1212-866X.

dobrovolný sexuální kontakt v dovolené věkové hranici. Oproti pohlavnímu styku se odlišuje především v nedotekové dimenzi, neboť v dotekové jde právě o pohlavní styk (viz výše).

- *Sexuální obtěžování*

- Sexuálním obtěžováním míníme méně intenzivní zásahy do pohlavní sféry dotčené osoby než pohlavní styk nebo sexuální zneužívání¹³⁵. Od sexuálního zneužívání jej odlišujeme hlavně tím, že nemusí nutně docházet k ukojování pohlavního pudu. Mezi sexuální obtěžování podřazujeme např. intenzivní dotyky na různých částech těla poškozeného dítěte nebo fotografování nahých částí těla. Myslím si, že pod tento pojem lze dále subsumovat psaní SMS se sexuálním motivem, posílání vlastních pornografických fotografií, nucení oběti sledovat pornografický materiál a podobné jednání se sexuálním motivem. Spolu s Vočkou¹³⁶ lze doplnit, že sexuální obtěžování směřuje k ohrožení důstojnosti osoby nebo k vytvoření zstrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážejícího prostředí.

- *Výroba pornografického díla*

- Výroba znamená vytváření pornografického díla natáčením, nebo nafocením. Co je a co není pornografickým dílem výstižně shrnuje známé usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 12. 2004, sp. zn. 7 Tdo 1077/2004¹³⁷: *“Za pornografické dílo zobrazující dítě lze pokládat např. snímky obnažených dětí v polohách vyzývavě předvádějících pohlavní orgány za účelem sexuálního uspokojení, dále pak snímky dětí zachycující polohy skutečného či předstíraného sexuálního styku s nimi, popř. i jiné obdobně sexuálně dráždivé snímky dětí. Nejde-li o takové snímky, pak závěr o pornografickém charakteru díla nelze bez dalšího dovozovat jen z toho, že jsou za účelem uspokojení osob trpících sexuální deviací (tj. v tomto případě osob, pro které jsou sexuálně atraktivní nedospělé osoby)*

¹³⁵ GRIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹³⁶ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 12. 2004, sp. zn. 7 Tdo 1077/2004 publikované pod č. 35/2005 ve Sb. rozh. tr.

zpřístupňovány takovými prostředky, které tyto osoby vyhledávají.“. K této judikатурní interpretaci je třeba dodat, že pornografický snímek je zachycením reálného obrazu, tedy jak fotografie, tak audiovizuální záznam (to vychází z technologické podstaty věci).

- *(b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,*
 - Tento účel vykořisťování je značně rozšířený (existují dohady, že 5 - 10% transplantací ledvin je prováděno s ledvinami pocházejícími z obchodování s lidmi za tímto účelem¹³⁸), přičemž případ stíhání a odsouzení obchodování s lidmi za tímto účelem není v České republice znám. V EU se vyskytuje také velmi málo případů. Právě kvůli nízkému počtu trestních stíhání neexistuje v podstatě žádná databáze případů¹³⁹. Možnost odebrání a zajištění transplantace orgánu, buňky nebo tkáně v ČR existuje, ale je charakteristická specifickou právní úpravou¹⁴⁰, která vychází z Úmluvy o lidských právech a biomedicíně¹⁴¹. Odběrem jsou všechny zákroky nutné pro odběr lidských tkání, buněk nebo orgánů určených pro transplantaci, včetně vyšetření za účelem posouzení zdravotní způsobilosti dárce a jeho přípravy na odběr¹⁴². Orgánem je samostatná a životaschopná část lidského těla tvořená strukturovaným uspořádáním různých tkání, která má zachovány svoji strukturu, cévní zásobení a schopnost vykonávat fyziologické funkce s významnou mírou autonomie¹⁴³. Tkáněmi a buňkami se rozumí stavební součásti lidského těla včetně pozůstatků získaných při chirurgických operacích, dále krvetvorné buňky získané z kostní dřeně, z periferní a pupečnickové krve, s výjimkou orgánů, krve a jejích složek, pohlavních buněk, embryonálních a fetálních tkání a orgánů, vlasů, nehtů, placenty a odpadových produktů tělního metabolismu¹⁴⁴. Obchodování s dětmi

¹³⁸ UN, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs Council of Europe. Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs Joint Council of Europe. United Nations study, 2009.

¹³⁹ AMBAGTSHEER, Frederike, ZAITCH, Damián, WEIMAR, Willem. The battle for human organs: Organ trafficking and transplant tourism in a global context. *Global Crime*, 14(1), s. 1-26, DOI: 10.1080/17440572.2012.753323.

¹⁴⁰ A to více zákony [zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), zákon č. 296/2008 Sb., o zajištění jakosti a bezpečnosti lidských tkání a buněk určených k použití u člověka a o změně souvisejících zákonů (zákon o lidských tkáních a buňkách), který provádí a zapracovává i směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/23/ES ze dne 31. března 2004 o stanovení jakostních a bezpečnostních norem pro darování, odběr, vyšetřování, zpracování, konzervaci, skladování a distribuci lidských tkání a buněk].

¹⁴¹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s.

¹⁴² Ust. § 2 písm. h) zákona č. 285/2002 Sb. (viz předchozí poznámka pod čarou).

¹⁴³ Ust. § 2 písm. a) cit. zák. č. 285/2002 Sb. (viz předchozí poznámka pod čarou).

¹⁴⁴ Ust. § 2 písm. b) zák. č. 285/2002 Sb. (viz předchozí poznámka pod čarou).

za účelem, aby bylo oběti užito jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla je potřeba odlišit od obchodování a nelegálního nakládání s orgány, buňkami a tkáněmi, které je upraveno v trestním právu jinými trestnými činy¹⁴⁵. Obchodování s dětmi za účelem, aby poškozeného bylo jiným užito k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla, spáchá pachatel jakýmkoli způsobem rekrutace (např. dopravením) za tímto účelem. K samotnému odběru tkáně, buňky nebo orgánu nemusí dojít. Myslím si, že případný odběr může být učiněn i z mrtvého těla, potom bychom bez dalšího, jestliže došlo k úmrtí nedbalostně při samotném odběru, posoudili jednání podle § 168 odst. 1 alinea první písm. b), odst. 5 TZ.

- (c) *k službě v ozbrojených silách,*

- Pokud pachatel jedná, jak je stanoveno v § 168 odst. 1 alinea první, za účelem užít poškozené dítě k službě v ozbrojených silách, jde o spáchání trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 písm. c) alinea první TZ. Jazykovým výkladem docházíme k závěru, že je irelevantní, zda je oběť zlákána ke službě v českých ozbrojených silách, nebo zahraničních ozbrojených silách (spojeneckých i nespojeneckých), případně zcela neinstitucionalizovaných ozbrojených silách (českých nebo zahraničních). Služba v ozbrojených silách v České republice znamená armádu, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž¹⁴⁶. Služba v ozbrojených silách jiného státu je širší pojem, neboť může zahrnovat vojensky organizované formace, jako např. policie¹⁴⁷. Zákonný znak “služby” je opět široký¹⁴⁸ a znamená vykonávání tzv. “zaměstnání” v ozbrojených silách v rámci služebního poměru k té které ozbrojené síle. Tím může být služba se zbraní (bojová situace) ale také beze zbraně (zabezpečovací úkoly – kuchyně, právní oddělení) v rámci služebního poměru k ozbrojeným silám¹⁴⁹. Je také irelevantní, zda oběť dala k této službě souhlas, jak vyplývá z mezinárodní úpravy předmětného trestného činu¹⁵⁰ i komentářové literatury¹⁵¹. Česká právní úprava ustanovuje tento

¹⁴⁵ Viz Hlava I. Trestné činy proti životu a zdraví, Díl 5 - Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem v TZ..

¹⁴⁶ Ust. § 3 odst. 2 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 3105. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁴⁸ *Ibidem*.

¹⁴⁹ *Ibidem*.

¹⁵⁰ Viz čl. 4 písm. b) Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, Palermo protokol čl. 3 písm. b) a čl. 2 bod 4) Směrnici Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU.

¹⁵¹ GRIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

účel jednání nad rámec mezinárodními dohodami vyžadované kriminalizace vykořisťování obchodování s lidmi. Touto úpravou chrání sekundární objekty zájem na řádném přístupu do armády a zájem na co možná nejlepším vývoji dítěte¹⁵². Kriminalizací tohoto jednání Česká republika také naplňuje závazek vyplývající z čl. 4 odst. 2 Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, který jí ukládá přijímat všechna proveditelná opatření pro prevenci povolávání a používání osob mladších osmnácti let ozbrojenými skupinami odlišnými od ozbrojených sil státu, včetně přijetí právních opatření nezbytných k zákazu a trestnosti takovýchto praktik¹⁵³.

- (d) *k otroctví nebo nevolnictví*

- *Otroctví*

- Úmluva o otroctví z roku 1926¹⁵⁴ definuje otroctví ve svém čl. 1 jako stav nebo poměr osoby, nad kterou se vykonávají některé či všechny složky práva vlastnického. Člověk je tedy plně komodifikován, je na něj pohlíženo jako na věc, a upírají se mu veškeré výdobytky moderního práva, především ochrana vyplývající z lidských práv. Otroctví je bezprávním nejvyšší míry, srovnatelný s ukončením lidského života, což dokazuje nyní již kontinuální judikatura Ústavního soudu dovozujiícího právo na efektivní vyšetřování nejzávažnějších zločinů¹⁵⁵, viz také druhá právní věta nálezu sp. zn. 3436/14: *“Ústavní soud vychází z doktríny Evropského soudu pro lidská práva, pokud jde o pozitivní povinnosti státu ve vztahu k právu na život. Má za to, že nikoliv v případě veškeré trestné činnosti, která je již z povahy věci způsobilá zasáhnout do práv jednotlivců, je dáno jeho oprávnění zasahovat do činnosti orgánů činných v trestním řízení. Toto oprávnění – a dokonce i povinnost - je však dáno tehdy, pakliže se jedná o případy těch nejzávažnějších trestných činů, významem svých dopadů srovnatelným právě s uvedeným právem na život. Činí tak proto i v nyní projednávané věci, kdy je předmětem řízení osobní svoboda, lidská*

¹⁵² Toto tvrzení vyplývá z trestněprávního posouzení věci.

¹⁵³ Čl. 4 odst. 1 a 2 Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí 45/2003 Sb. m. s., o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte, o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů).

¹⁵⁴ Zákon č. 165/1930 Sb. z. a n., Úmluva o otroctví.

¹⁵⁵ Viz Nález Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. II.ÚS 3626/13 a Nález Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. II. ÚS 3436/14.

důstojnost, a tvrzeno bylo i tak závažné jednání, blížící se užití jiného k otroctví, nevolnictví, nuceným pracím nebo jiným formám vykořisťování. V tomto případě je tedy třeba přezkoumat, zda orgány činné v trestním řízení provedly účinné vyšetřování a dostaly tak své pozitivní povinnosti ochrany zmíněných základních práv.” Gřivna dodává, že otroctví je stav, kdy je s člověkem nakládáno podobně jako s hospodářským zvířetem, čímž se lidem upírá povaha osobnosti¹⁵⁶. Myslím si, že v případě, že bude dítě skutečně komodifikováno, je třeba posoudit takové jednání podle § 168 odst. 1 alinea první písm. d) TZ i tehdy, pokud bude v rámci zločinného trhu obchodováno za účelem poskytnutí pohlavního styku jinému. V obdobném případě, kdy by ale nedocházelo k takové míře upírání osobní svobody, tedy kdy by dítě nebylo zcela komodifikováno, posoudíme takové jednání podle § 168 odst. 1 alinea první písm. a) TZ. Takový názor vyplývá ze stratifikace vykořisťování, nastíněných výše uvedeným nálezem Ústavního soudu.

- *Nevolnictvím*

- Komentářová literatura rozlišuje mezi otroctvím a nevolnictvím v jediném aspektu: nevolník není považován, na rozdíl od otroka, za věc. Míra závislosti na domnělém “vlastníkovi”, který má minimálně faktickou rozhodovací pravomoc nad obětí, zůstává stejná. Vočka¹⁵⁷ uvádí, že “*Na rozdíl od otroka nevolník, který je ekonomicky i společensky rovněž zcela závislý na své vrchnosti, a z tohoto hlediska je rovněž osobou bezprávnou, není předmětem vlastnického práva již jako věc, ale jako lidská bytost.*” oproti tomu Gřivna¹⁵⁸ uvádí, že “*Nevolník na rozdíl od otroka není tedy předmětem vlastnického práva nebo některých jeho složek, ale je bezprostředně podřízen vrchnosti, a proto se nemůže bez zvláštního svolení vzdálit z přikázaného obvodu, nemůže uzavřít manželství, nemůže volně disponovat se svým majetkem, obracet se svobodně na soud apod.*”

¹⁵⁶ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁵⁷ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. Trestní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹⁵⁸ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

Gřivna tedy uvádí, že nevolník jako oběť obchodování není předmětem vlastnického práva, Vočka uvádí, že takový nevolník je předmětem vlastnického práva, ale už jako rozeznaná lidská bytost, ne věc. V této věci se přikláním ke Gřivnovu pojetí, neboť právě to, že je “nevolník” rozeznán jako lidská bytost, je podstatou rozlišení mezi otrockým a nevolnickým stavem - pokud je člověk rozeznán jako člověk, nemůže být předmětem vlastnictví¹⁵⁹, ale může s ním být tak zacházeno.

- Nad rámec čistě právního pohledu si dovoluji jazykovou kritiku předmětného pojmu: Lucie Kokešová ve své práci *Otroctví a jeho právní, morální a faktické aspekty* považuje nevolnictví za specifický pozůstatek otroctví, neboť jak uvádí: “*Nevolnictví je formou závislosti mezi nevolníkem a pánem, majitelem půdy, na které nevolník jako rolník pracuje. Nevolník byl fyzicky závislý na pánovi, nemohl se volně stěhovat a byl povinen mu projevovat úctu.*”¹⁶⁰ Nevolnictví bylo v českých zemích zrušeno patentem Josefa II. roku 1781. Právě historicitu pojmu nevolnictví vede k zamyšlení, zda je správně použit, neboli k úvaze, zda nevyvolá v představě laických recipientů právní normy kriminalizace nevolnictví v dnešní době tržního hospodářství spíše rozpaky. Jak zmíněno výše, trestný čin obchodování s lidmi vychází z mezinárodních závazků České republiky. Ze srovnání anglických znění mezinárodních smluv a českého znění vyplývá, že nevolnictví má být překladem slova “*servitude*”. Použití překladu nevolnictví pro slovo “*servitude*” sahá až do oficiálního překladu¹⁶¹ Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948, který v čl. 4 (v anglickém originále používající slovo “*servitude*”) překládá slovo „*servitude*“ jako “*nevolnictví*”.

¹⁵⁹ Že člověk nemůže být předmětem vlastnictví vychází spíše z filosoficko-právního pojetí vlastnictví, viz např. čl. 44 Druhého pojednání o vládě, kde se uvádí: “*Z toho všeho je zřejmé, že ač věci přírody jsou dány společně, přece člověk (jako pán sebe sama a vlastník své vlastní osoby a jejich činů nebo její práce) měl stále v sobě samém velký základ vlastnictví...*” (LOCKE, John. *Druhé pojednání o vládě*. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1992, s. 55. ISBN 80-205-0222-x).

¹⁶⁰ KOKEŠOVÁ Lucie. *Otroctví a jeho právní, morální a faktické aspekty*. Studentská vědecká a odborná činnost na PrF CUNI, účastník VII. ročníku SVOČ v roce 2014. 2014, s. 9.

¹⁶¹ Oficiální překlad Všeobecné deklarace lidských práv přeložený (United Nations Information Centre. Universal Declaration of Human Rights [online], [cit. 2019-06-15]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=czc>).

Tabulka 3: Překlad čl. 4 Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948

<p style="text-align: center;">Článek 4</p> <p style="text-align: center;">Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.</p>	<p style="text-align: center;">České znění</p>
<p style="text-align: center;">Article 4</p> <p style="text-align: center;">No one shall be held in slavery or servitude; slavery and the slave trade shall be prohibited in all their forms.</p>	<p style="text-align: center;">Anglické znění</p>

Zdroj: vypracováno autorem

Na tuto deklaraci poté navazují základní mezinárodní dokumenty jako Evropská úmluva na ochranu lidských práv¹⁶², která v čl. 4 shodně v oficiálním anglickém originále používá slovo “*servitude*” a v českém překladu “*nevolnictví*”. Podobně v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech¹⁶³ v čl. 8 a dalších. Toto slovo má např. podle West’s Encyclopedia of American Law jinou definici než české „*nevolnictví*“: “*servitude*” podle této encyklopedie znamená “*Stav osoby, která je dobrovolně nebo nedobrovolně vystavena jiné osobě jako služebník.*”¹⁶⁴ a v civilním právu “*Břemeno spočívající na jedné nemovitosti ve prospěch nebo výhodě jiného.*”¹⁶⁵ Definice v civilním právu odpovídá české osobní služebnosti¹⁶⁶ a je pro účely trestního práva relativně irrelevantní, prvně zmíněná definice naopak je pro trestní právo relevantní a vztahuje se k nucenému sloužení. Význam slova “*servitude*” také objasnilo rozhodnutí

¹⁶² V českém právním řádu viz Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto úmluvu navazujících.

¹⁶³ V českém právním řádu viz Vyhláška ministra zahraničních věcí Československé socialistické republiky í č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

¹⁶⁴ GALE GROUP, The, Inc. Servitude. West's Encyclopedia of American Law, edition 2. [online], [cit. 2019-05-27]. Dostupné na: <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/servitude> (Překlad z angličtiny do češtiny proveden autorem).

¹⁶⁵ *Ibidem*.

¹⁶⁶ § 1302 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Evropského soudu pro lidská práva Saliadin proti Francii¹⁶⁷, kde tento pojem vyložil předmětný soud v bodě 123 jako “*K plnění povinnosti služby pro druhé navíc povinnost „poddaného“ žít v podmínkách určenými jinou osobou a nemožnost změnit tento stav*”¹⁶⁸, v širším významu poté v bodě 124 upřesňuje, že “*servitude*” znamená “*povinnost, vyvolanou nátlakem, poskytovat své služby*”¹⁶⁹. Modelový zákon proti obchodování s lidmi¹⁷⁰ doporučuje, aby pojem “*servitude*” znamenal “*pracovní podmínky nebo závazek poskytovat služby, ze kterých dotyčná osoba nemůže utéci a kterýžto stav nemůže změnit*”¹⁷¹. Domnívám se tedy, že slovo “*nevolnictví*” není dobrým překladem slova “*servitude*” a *de lege ferenda* by bylo vhodné vyměnit pojem “*nevolnictví*” v základní skutkové podstatě § 168 odst. 1 alinea první TZ za pojem, který bude více přibližovat význam slova “*servitude*” předně laické veřejnosti. Variantami překladu mohou být např. “*služební vykořisťování*” nebo “*nucené sloužení*”, případně obecněji “*poddanství*”.¹⁷²

- (e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování,

- Nucené práce

- Východiskem pro interpretaci pojmu “*nucené práce*” je tradičně čl. 2 Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 29/1930 o nucené nebo povinné práci vydaný Mezinárodní organizací práce, který nucenou práci definuje jako “*každou práci nebo službu, která se na kterékoli osobě vymáhá pod pohrůžkou trestu a ke které se tato osoba nenabídla dobrovolně*”¹⁷³. Komentářová literatura v tomto pojmu vychází z již překonaného nálezu Ústavního soudu ze dne 22. 3. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 37/93¹⁷⁴, který se ale

¹⁶⁷ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 10. 2005, Siliadin v. France, Application no. 73316/01.

¹⁶⁸ *Ibidem*, bod 123, z originálu: “*in addition to the obligation to perform certain services for others ... the obligation for the 'serf' to live on another person's property and the impossibility of altering his condition*” přeloženo autorem.

¹⁶⁹ *Ibidem*, bod 124, z originálu: “*servitude means an obligation to provide one's services that is imposed by the use of coercion*” přeloženo autorem.

¹⁷⁰ UNODC. Model Law against Trafficking in Persons. Vienna: United Nations Office on Drug and Crime, 2009. ISBN 978-92-1-133674-0.

¹⁷¹ UNODC. Model Law against Trafficking in Persons. Vienna: United Nations Office on Drug and Crime, 2009, s. 20. ISBN 978-92-1-133674-0. (překlad autora)

¹⁷² Rozřešení problému viz část třetí této práce.

¹⁷³ Ust. čl. 2 odst. 1 Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 29/1930 o nucené nebo povinné práci [Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 506/1990 Sb., o sjednání Úmluvy o nucené nebo povinné práci (č. 29)].

¹⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 37/93, publikovaný pod č. 86/1994 Sb.

týkal návrhu na zrušení přechodného ustanovení § 871 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění zákona č. 509/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník. Rozhodnutí se tedy netýkalo nucených prací ve smyslu trestněprávním, spíše naopak. Ústavní soud v nálezu interpretoval nucené práce ve světle čl. 4 Evropské úmluvy na ochranu lidských práv¹⁷⁵ a čl. 9 Listiny jako vztah mezi veřejnoprávní institucí a podřízeným subjektem, přičemž nadřízený subjekt může podřízenému udělovat sankce administrativněprávního charakteru. Takový výklad byl ale proti výkladu Evropského soudu pro lidská práva¹⁷⁶ a proti mezinárodním dokumentům věnujícím se boji proti obchodování s lidmi. Ústavní soud tento nálezn překonal náleznem ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12¹⁷⁷. V něm krom toho, že dnem vyhlášení nálezn ve Sbírce zákonů zrušil ustanovení § 30 odst. 2 písm. d) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění zákona č. 367/2011 Sb.¹⁷⁸ a další ustanovení jiných zákonných předpisů, přinesl také reinterpetaci pojmu nucené práce, když v bodě 236 nálezn¹⁷⁹ judikoval: *“236. Ústavní soud se shoduje s navrhovateli v tom, že pro posouzení, zda požadavek přijetí nabídky veřejné služby ve smyslu napadených ustanovení představuje nucenou práci nebo službu podle čl. 9 odst. 1 Listiny, resp. nucenou nebo povinnou práci podle čl. 4 odst. 2 Úmluvy, lze vyjít z definice tohoto pojmu, která je obsažena v čl. 2 odst. 1 Úmluvy o nucené a povinné práci (srov. též obdobné závěry v rozsudku ve věci Van der Musselle proti Belgii, bod 32). Nucenou nebo povinnou práci se tak rozumí každá práce nebo služba, která se na kterékoli osobě vymáhá pod pohrůzkou jakéhokoli trestu a ke které se řečená osoba nenabídla dobrovolně. Lze podotknout, že již v minulosti Ústavní soud zdůraznil relevanci této definice pro výklad pojmu nucená práce nebo služba. Tehdy však tento pojem vymezil restriktivně, tedy jako zpravidla práce a služby, jež velmi výrazně a omezujícím způsobem zasahují*

¹⁷⁵ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto úmluvu navazujících.

¹⁷⁶ Např. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 10. 2005, Siliadin v. France, Application no. 73316/01.

¹⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12, publikovaný pod č. 437/2012 Sb.

¹⁷⁸ Ust. § 30 odst. 2 písm. d) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění zákona č. 367/2011 Sb. upravoval tzv. veřejnou službu v rozsahu nejvýše 20 hodin týdně.

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12, bod 236.

do osobních práv a svobod občana a jejichž nucený výkon představuje donucení administrativní povahy (nález sp. zn. Pl. ÚS 37/93, srov. též nález sp. zn. I. ÚS 2/93), aniž by zdůraznil, že s ohledem na svůj účel, kterým je ochrana svobody a důstojnosti jednotlivce, **působí předmětný zákaz i ve vztahu k fyzickým a právníckým osobám.** Státu z něj tak vyplývá pozitivní povinnost učinit trestným takové jejich jednání, jež by po komukoliv vynucovalo činnosti vymezené v čl. 9 Listiny, resp. čl. 4 Úmluvy, a účinně jej potírat (srov. rozsudek ve věci Siliadin proti Francii, bod 89). Jinak se Ústavní soud ke znakům nucené práce doposud vyjádřil pouze ojedinele. Ve svých nálezech mimo jiné označil za podmínku nucené práce nebo služby (resp. toho, aby bylo možné uvažovat o výjimce z jejich zákazu) absenci souhlasu jejich vykonavatele [srov. nález ze dne 25. června 2001 sp. zn. Pl. ÚS 36/01 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.), nález ze dne 25. října 2005 sp. zn. Pl. ÚS 20/04 (N 203/39 SbNU 133; 195/2006 Sb.)]. “Nucenými pracemi jsou tedy jakékoli práce nebo služby, které jsou na kterékoli osobě vymáhány jakoukoli fyzickou, právníckou osobou nebo veřejnoprávní korporací pod pohrůzkou trestu a ke které se tato osoba nenabídla dobrovolně. Znak “pod pohrůzkou trestu” se interpretuje v tom nejširším smyslu, slovy usnesení Nejvyššího soudu 3 Tdo 113/2018-48: “Pohrůzkou jakéhokoli trestu se rozumí nejen trest ve smyslu trestního práva, ale i každá jiná újma spočívající ve zbavení či omezení jakéhokoli práva nebo výsady dotyčné osoby.¹⁸⁰”. Co není nucenými pracemi stanovuje jak čl. 9 Listiny, tak čl. 2 bod 2. Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 29/1930¹⁸¹ - přičemž tato Úmluva stanovuje širší výčet. Za nucenou práci podle čl. 2 bodu 2. Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 29/1930 tedy nepovažujeme:

- žádnou práci ani službu vymáhanou na základě zákonů o povinné vojenské službě pro práce ryze vojenské povahy,
- žádnou práci ani službu, která tvoří součást obvyklých občanských povinností občanů země, jež se plně spravuje sama,

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2018, sp. zn. 3 Tdo 113/2018.

¹⁸¹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 506/1990 Sb., o sjednání Úmluvy o nucené nebo povinné práci (č. 29).

- žádnou práci ani službu, která se na kterékoli osobě vymáhá v důsledku odsouzení soudním rozhodnutím, pokud se tato práce nebo služba vykonává pod dohledem a kontrolou veřejného úřadu a pokud se řečená osoba nepronajímá ani nedává k dispozici soukromým jednotlivcům, soukromým společnostem ani soukromým právníckým osobám,
 - žádnou práci ani službu vymáhanou v případech mimořádných okolností, to jest v případech války, pohromy nebo hrožící pohromy jako požáru, povodně, hladomoru, zemětřesení, prudké epidemie nebo zvířecí nákazy (epizootie), vpádu zvířat, hmyzu nebo škodlivých rostlinných cizopasníků a všeobecně všech okolností, jež ohrožují nebo by mohly ohrozit život nebo normální životní poměry veškerého obyvatelstva nebo jeho části,
 - menší obecní služby, které jsou vykonávány členy obce v jejím přímém zájmu, mohou proto být považovány za obvyklé občanské povinnosti připadající na členy obce, pokud mají členové obce nebo jejich přímí zástupci právo vyjádřit se ohledně potřeby takových služeb.
- *Jiné formy vykořisťování*
- Výkladem *á rubrica* by kategorie “*jiné formy vykořisťování*” uvedená pod písm. e) odst. 1 alinea první § 168 TZ měla být doplňkovou kategorií nucených prací, což bylo podporováno výše zmíněným nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 37/93, kdy pod tento zákonný znak nepatřilo pracovní vykořisťování fyzickými a právníckými osobami, které nemohli uvalovat na oběť administrativněprávní sankce. Komentářová literatura považuje za “*jiné formy vykořisťování*“ chování pachatele [kromě jednání pod písm. a) až d) odst. 1 alinea první § 168 TZ], kterým získává neoprávněný majetkový prospěch na úkor činnosti jiného, přičemž není podstatné, zda poskytnutá odměna dosahuje výše minimální mzdy stanovené zvláštním právním předpisem, ale zda existuje zjevný nepoměr mezi odměnou za odvedenou práci a odměnou, která je za obdobnou práci obvyklá.¹⁸² Pro

¹⁸² VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in: DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

správný výklad je ale podle mého názoru potřeba použít výklad eurokonformní, jak také judikoval Nejvyšší soud v usnesení ze dne 12. 3. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1261/2013-55¹⁸³, když uvedl: “*Co se týče otázky vykořisťování, směrnice (Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU, pozn. autora) stanoví, že vykořisťování přinejmenším zahrnuje zneužívání prostituce jiných osob nebo jiné formy pohlavního vykořisťování, nucenou práci či služby, včetně žebrání, otroctví či praktiky podobné otroctví, nevolnictví nebo využívání jiných osob k trestné činnosti či odebrání lidských orgánů . Z tohoto hlediska by neměla být česká právní úprava problematická, neboť ustanovení § 168 odst. 1 písm. e) a odst. 2 písm. e) postihují nucené práce nebo jiné formy vykořisťování, což lze vyložit v souladu se směrnici.*”. Při použití eurokonformního výkladu se stává z taxativního výčtu vykořisťování v širokém smyslu výčet demonstrativní, přičemž pod případy zákonného znaku “*jiné formy vykořisťování*” lze podřadit další formy vykořisťování. Za použití eurokonformního výkladu tohoto zákonného znaku (při braní na zřetel Směrnici Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU, především čl. 2 bod třetí) budou mezi jiné formy vykořisťování patřit alespoň nucené žebrání a využívání jiných osob k trestné činnosti:

- *Nucené žebrání.*
 - Při nuceném žebrání vykořisťovatel nutí oběť žebrat a zneužívá u toho zranitelného postavení oběti (např. sama oběť je již bezdomovcem, který je vděčný za poskytnutí přístřeší a chce se odvděčit, nebo je oběť závislá na drogách atp.¹⁸⁴). V mimoevropském prostoru jsou známy případy, kdy byly děti nuceny hrát na nástroje, či provádět jinou zábavnou činnost, nebo nosit k žebrání další rekvizity (berle) pro vzbuzení větší sympatie u kolemjdoucích¹⁸⁵. Jsou také známy případy, kdy obchodníci s dětmi vybírají jako své

¹⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2014, spn. zn 7 Tdo 1261/2013-55.

¹⁸⁴ V českém právním řádu můžeme podřazovat „zranitelné postavení“ pod zákonné znaky způsobu donucení “zneužití závislosti” nebo “zneužití tísně”.

¹⁸⁵ GROCE, Nora, LOEB, Marie, MURRAY, Barbara. The Disabled Beggar – A Literature Review: Begging as an Overlooked Issue of Disability and Poverty. In: ILO Working papers 994861433402676, International Labour Organization. 2014, s. 7-8.

oběti úmyslně děti s postižením, či dokonce způsobí dítěti postižení (např. způsobí slepotu) pro získání většího soucitu kolemjdoucích a tím pádem i více peněz¹⁸⁶. V České republice není zatím žádný obdobný případ znám. Na okraj je vhodné zmínit, že v České republice není žebrání plošně nelegální, může ale být zakázáno samosprávnými vyhláškami¹⁸⁷.

- *Využívání jiných osob k trestné činnosti*
 - Dalším rozpoznávaným účelem obchodování s dětmi je tzv. nucená kriminalita. Využívá zranitelného postavení osoby¹⁸⁸ a nutí dítě páchat marginální trestnou činnost, většinou hospodářského charakteru (vloupání, loupeže, krádeže v obchodech, krádeže nákladu, krádeže kovů, krádeže domů nebo vykrádání bankomatů¹⁸⁹). Studie organizace Anti - Slavery International s názvem *Trafficking for Forced Criminal Activities and Begging in Europe Exploratory Study and Good Practice Examples* z roku 2014 přinesla hypotézu, že v České republice dochází k nucení dětí k pašování a pěstování drog¹⁹⁰, tato hypotéza však nebyla potvrzena. U tohoto druhu vykořisťování dochází k zaměňování oběti za pachatele drobné kriminality a to i v České republice, tedy policejní orgány stíhají vykořisťované děti za přestupkovou kriminalitu, aniž by dokázali rozpoznat, že jde o mladistvou oběť. Tato oblast by

¹⁸⁶ ABDULLAH, Al Helal, KABIR, Kazi Shahdat. Exploring Cruel Business of Begging: The Case of Bangladesh. *Asian Journal of Business and Economics*, 2013, 3(3). 14 s., ISSN: 2231-3699.

¹⁸⁷ Viz např. obecně závazná vyhláška Statutárního města Brna č. 6/2010, k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, kterou se vymezují veřejná prostranství, na nichž se zakazuje žebrání.

¹⁸⁸ V českém právním řádu můžeme podřazovat „zranitelné postavení“ pod zákonné znaky způsobu donucení „zneužití závislosti“ nebo „zneužití tísně“.

¹⁸⁹ EUROPOL. Child trafficking for exploitation in forced criminal activities and forced begging. *Intelligence Notification 16/2014* [online], [cit. 2019-06-10]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/child_trafficking_for_exploitation_in_forced_criminal_activities.pdf

¹⁹⁰ ANTI-SLAVERY INTERNATIONAL. *Trafficking for Forced Criminal Activities and Begging in Europe Exploratory Study and Good Practice Examples*, 2014, s. 47. ISBN 978-0-900918-91-0.

si ale zasloužila větší právní i empirický kriminologický průzkum, přesahující rozsah této práce¹⁹¹.

Vzhledem k tomu, že “jiné formy vykořisťování” jsou otevřenou kategorií, nelze postihnout všechny konkrétní formy vykořisťování. Přesto níže budou rozebrány v Evropské unii vyskytující se formy vykořisťování, které nejsou explicitně zmíněny v definičních člancích relevantních právních předpisů, a to nucené sňatky, náhradní mateřství, nucené osvojení nebo zneužívání dětí k získávání sociálních dávek.

Nucené sňatky (forced marriage) jsou případy, kdy je jeden ze snoubenců donucen uzavřít sňatek bez svého souhlasu nebo proti svoji vůli¹⁹². Nucené sňatky v České republice mohou být zjednány v případech, kdy je obětí občan EU i v případech, kdy je obětí občan třetí země. V případech, kdy je obětí občan EU je smyslem vykořisťování často získání práva na volný pohyb a práva trvalého pobytu na území EU¹⁹³ - takový sňatek je označován jako *sňatek s výhodou*¹⁹⁴. V případech, kdy je obětí občan třetí země, může docházet k sexuálnímu vykořisťování spojenému s nuceným sňatkem¹⁹⁵. Nucené sňatky jako formu obchodování s lidmi předjímá v recitálu 11 i Směrnice 2011/36/EU, když v poslední větě recitálu stanoví: “*Tato definice se vztahuje i na obchodování s lidmi za účelem odebrání lidských orgánů, které představuje závažné porušení lidské důstojnosti a tělesné integrity, jakož i na další jednání, jako jsou například nezákonná osvojení nebo **nucené sňatky**, jestliže naplňují skutkovou podstatu obchodování s lidmi*”.

¹⁹¹ VILLACAMPA, Carolina, TORRES, Núria. Human Trafficking for Criminal Exploitation: The Failure to Identify Victims. *European Journal on Criminal Policy* [online]. 2017, 23(3), 393-408 [cit. 2019-05-30]. DOI: 10.1007/s10610-017-9343-4. ISSN 09281371.

¹⁹² EU. Handbook on addressing the issue of alleged marriages of convenience between EU citizens and non-EU nationals in the context of EU law on free movement of EU citizens, Commission Staff Working Document., [online], [cit. 2019-06-11]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2014:0284:FIN>.

¹⁹³ Viz čl. 16 Směrnice Evropského parlamentu a rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.

¹⁹⁴ EU. Handbook on addressing the issue of alleged marriages of convenience between EU citizens and non-EU nationals in the context of EU law on free movement of EU citizens, Commission Staff Working Document., [online], [cit. 2019-06-11]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2014:0284:FIN>.

¹⁹⁵ Podvodným sňatkem může být také získáno postavení závislosti oběti na pachateli - manželovi, tedy zjednání zvlášť zranitelného postavení.

Nezákonná osvojení jako vykořisťování jsou také uvedena v recitálu 11 Směrnice 2011/36/EU. Na mezinárodním poli není tato forma vykořisťování příliš prozkoumaná, ale k nabídce adopce nezákonným způsobem ve světě dochází (např. v USA¹⁹⁶). V České republice je proces osvojení relativně složitý a formalizovaný, nicméně může dojít např. k tomu, že pachatel “zjedná” české dítě pro osvojení v jiném státě. V České republice je tento způsob vykořisťování chráněn v § 169 TZ, který v základní skutkové podstatě stanoví: „*Kdo za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce nebo pro jiný obdobný účel, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*“. Vočka¹⁹⁷ uvádí, že je jednočinný souběh trestných činů Obchodování s lidmi a Svěření dítěte do moci jiného vyloučený, protože skutková podstata § 169 TZ je privilegovaná ve vztahu ke skutkové podstatě § 168 TZ. V České republice je tedy tento způsob vykořisťování chráněn privilegovanou skutkovou podstatou § 169 TZ, což je dáno mj. historicky¹⁹⁸.

Náhradní mateřství je dalším výslovně neupraveným typem vykořisťování, jehož podstatou je zneužití dítěte - dívky k donošení dítěte, které má po narození patřit někomu jinému. V ČR je vytvořen pouze nejasný právní rámec pro náhradní (surrogační) mateřství¹⁹⁹. Podstata náhradního mateřství spočívá v tom, že žena nosí a porodí dítě se záměrem, aby pak dítě bylo osvojeno jinou osobou, nebo osobami. V ČR stačí k osvojení dítěte narozeného surrogační matce pouze smlouva²⁰⁰. Na možnost vykořisťování a s tím spojenou možností obchodování s lidmi za tímto účelem v souvislosti s komerčním náhradním mateřstvím upozornila Kancelář národního nizozemského zpravodaje ve věcech obchodování s lidmi ve své zprávě²⁰¹ z 4. 12. 2012, která uvedla: “*Za*

¹⁹⁶ SMOLIN, David M. Child Laundering As Exploitation: Applying Anti-Trafficking Norms to Intercountry Adoption Under the Coming Hague Regime. Vermont Law Review. 2007, 32 VT. L. REV. 1, 55 s. ISSN: 0145-2908.

¹⁹⁷ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in: DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹⁹⁸ Srov. kapitolu 2.1. „Historie právní úpravy skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi v českém trestním právu“ této práce.

¹⁹⁹ Explicitní úprava “náhradního mateřství” je pouze v § 804 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

²⁰⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Určování rodičovství, in: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 73 – 83. ISBN 978-80-7478-325-8.

²⁰¹ BUREAU OF THE DUTCH NATIONAL RAPPOREUR ON TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS. Trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs and forced commercial surrogacy. Report from

*určitých okolností lze náhradní mateřství zařadit pod jiné formy vykořisťování, lze říci, že v určitém smyslu jde o nucené práce. Důležitým indikátorem vykořisťování by bylo, kdyby jiná osoba než náhradní matka (partner, nebo agent) inkasovala peníze a pokud by finanční i zdravotní rizika byla nesena zcela nebo z velké části matkou*²⁰². Je důležité si uvědomit, že kde vzniká trh, kterého se přímo musí účastnit člověk (v tomto případě žena), roste z podstaty věci možnost vykořisťování a je tedy nutné, aby na to alespoň orgány činné v trestním řízení byly připraveny.

Zneužívání k získávání dávek sociálního zabezpečení²⁰³ je další, neobvyklou, přesto možnou formou vykořisťování. U zneužívání dětí k získávání sociálních dávek vykořisťovatel zneužívá sociální systém předmětného státu k získávání sociálních dávek určený pro zdravý vývoj dítěte. Meritem tohoto vykořisťování je to, že na dávky má právo oběť a tohoto práva zneužívá pachatel. Je možné si představit zjednání dítěte s postižením pobírajícího sociální dávky v jedné zemi EU, které je zneužitím jeho zranitelného postavení (např. nedostatku zkušeností) zjednáno do jiné země, kde bude pobírat vyšší dávky, kde ale zároveň bude muset tyto odevzdávat vykořisťovateli. V tomto případě by jednoznačně šlo o obchodování s dětmi podle § 168 alinea první odst. 1 písm. e) TZ. Analogicky k vykořisťování formou náhradního mateřství je důležitým indikátorem toho, zda jde o vykořisťování, to, že peníze ze sociální dávky získává někdo jiný než osoba, které jsou určeny, a že tato osoba neposkytuje odpovídající péči osobě, které jsou tyto dávky určeny. Tato forma vykořisťování požívá velmi malé pozornosti ve vědeckém světě, přesto je další možností vykořisťování dětí.

4. 12. 2012 [online]. [cit. 2019-06-2]. Dostupné z: https://www.nationaalrapporteur.nl/binaries/human-trafficking-for-the-purpose-of-the-removal-of-organs-and-forced-commercial-surrogacy_tcm23-34770.pdf

²⁰²*Ibidem*, 4. odstavce (překlad autora).

²⁰³ V České republice jsou veškeré dávky sociálního zabezpečení součástí systému státní sociální podpory, do tohoto systému patří dávky státní sociální podpory, dávky sociální pomoci a dávky hmotné nouze, které se dále dělí, mezi tyto konkrétní dávky patří např. dávky péstounské péče, dávky pro zdravotně postižené, nebo příspěvek na péči. (INSTITU PRO SOCIÁLNÍ POLITIKU A VÝZKUM. Přehled dávek sociálního zabezpečení. Revue pro sociální politiku a výzkum [online]. 25. 4. 2017 [cit. 2019-06-18]. Dostupné na: <https://socialnipolitika.eu/2017/04/prehled-davek-socialniho-zabezpeceni/>) V této práci se pro jednoduchost výkladu a složitost sociálního systému EU používá pojem dávky sociálního zabezpečení v širokém smyslu, kam mohou patřit dávky sociálních systémů státu nejen EU.

Následek obchodování s dětmi je porucha, nikoli pouze ohrožení. Touto poruchou je zasažení objektu, jímž jsou mravní zásady, svoboda dítěte v tom nejširším slova smyslu a zájem na vývoji dítěte (viz objekt trestného činu obchodování s lidmi). Tyto hodnoty poruší pachatel např. už pouze tím, že uzavře smlouvu s rodičem dítěte (v takovém případě je pachatelem i zúčastněný rodič), jejímž předmětem bude nájem dítěte k nafocení pornografického materiálu - takové jednání porušuje mravní zásady, že dítě by nemělo být manipulováno, tedy by s ním nemělo být zacházeno jako se zbožím, zároveň je tím zasaženo do svobody dítěte, které samo o sobě nerozhoduje, a je zřejmé, že takové jednání může způsobit poruchu na zdravém vývoji dítěte. Nemusí přitom dojít k účinku, tedy k zasažení předmětu útoku, v tomto případě dítěte. V nastíněném hypotetickém případě by dítě, jako předmět útoku, nemuselo být modelem pro pornografické účely, ke spáchání stačí uzavření smlouvy. V případě obchodování s dětmi jde tedy o poruchový trestný čin, přičemž pro jeho spáchání nemusí dojít k účinku.

Analogicky k objektu i zde může rozlišujeme následek primární (porušení hlavního objektu, tedy svobody) a sekundární, jímž se chrání zvláště v kvalifikované skutkové podstatě např. majetek [§ 168 odst. 3 písm. c)].

Následek obchodování s dětmi je tedy dvojitý:

- základní, jako znak základní skutkové podstaty a
- těžší, jako ohrožení dalších objektů, např. majetku [§ 168 odst. 3 písm. c)] nebo zájmu na ochraně zdraví dítěte [§ 168 odst. 3 písm. a)]²⁰⁴.

Zvláště závažný následek se v této základní skutkové podstatě nevyskytuje. Pro obchodování s dětmi není podstatný ani zvláště těžký a těžko napravitelný následek dle § 54 odst. 3 písm. a) TZ, neboť výjimečný trest odnětí svobody na doživotí nelze uložit za tento zvláště závažný zločin, jak vyplývá z taxativního seznamu § 54 odst. 3 TZ *arg. a contrario*. Do třetice není pro tuto základní skutkovou podstatu relevantní ani škodlivý následek podle § 33 písm. a) TZ, neboť zánik trestní odpovědnosti účinnou lítostí nepřipadá k trestnému činu obchodování s lidmi v úvahu, jak vyplývá z taxativního seznamu § 33 TZ.

Následek může být alternativní, nebo kumulativní²⁰⁵. Následek je u obchodování s dětmi alternativní - pro trestnost stačí zasáhnout alespoň jeden z objektů. Kategorie objektu tohoto

²⁰⁴ Srov. kapitolu 2. 6 „Objekt trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

²⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel. Objektivní stránka trestného činu, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 123 – 148. ISBN 978-80-7478-616-7.

trestného činu je ale značně abstraktní²⁰⁶ a v případě zasažení jednoho objektu, jsou zasaženy i ostatní.

Příčinná souvislost mezi jednáním a následkem musí, stejně jako u každého jiného trestného činu, být u obchodování s dětmi přísně přítomna. Teorie trestního práva přinesla několik metod ke zkoumání, zda k tzv. kauzálnímu nexu došlo. Jsou jimi především teorie podmínky, zásada umělé izolace jevů a gradace příčinné souvislosti. Pro obchodování s dětmi je ale významné si uvědomit, že pokud důsledně budeme zkoumat, zda došlo k jednání, které vyžaduje v subjektivní stránce úmyslné jednání za popsáním účelem, pak vždy dojde k následku - tedy poruše, zasažení objektu, neboť objekt je abstraktní povahy (např. mravní zásady). Uveďme příklad, který tuto teoretickou konstrukci zkonkretizuje:

Řidič autobusu, který každý den vozí dítě do školy, dostane nabídku od zločince, aby dopravil určité vybrané dítě, o kterém tento zločinec ví, že má orgány vyžadované jeho klientem, do školy jako obvykle - musí se ale ujistit, že v smluvený den opravdu pojede, neboť poté musí dojít k okamžité domluvené operaci, jejímž předmětem bude odnětí orgánu. Řidič vyhoví a dohodne se se zločincem, pročež dopraví dítě za tímto účelem na místo, kam by jel i bez této dohody, ale tentokrát jej dopraví za tím účelem, aby ho bylo užito jiným k odběru orgánu z jeho těla. Prokáže-li se v subjektivní stránce úmysl řidiče jednat za výše uvedeným důvodem a dopraví-li řidič dítě na místo, dojde automaticky k zasažení do objektu, tedy mravních zásad, svobody a zájmu na zdravém vývoji dítěte.

Kategorie jednání v objektivní stránce obchodování s dětmi je velmi široká, k dokonání tohoto zločinu může dojít mnoha pachatelů, i když účinek může způsobit až poslední článek řetězce pachatelů. Tento trestný čin je charakteristický mj. také mnohostí pachatelů. Všichni pachatelé, tedy např. agent, dopravce, svůdce, ochranka a další, pokud jednají s dítětem, jak je uvedeno v jednání základní skutkové podstaty obchodování s dětmi a za účelem vykořisťování, jak je uvedeno v základní skutkové podstatě obchodování s dětmi, páchají trestný čin obchodování s dětmi.

²⁰⁶ Např. oproti trestnému činu Vraždy, podle § 140 TZ, ve kterém jde vždy o velmi konkrétní následek – usmrcení.

2.7.2. Obligatorní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty kořistění z obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea secunda* trestního zákoníku

Jednání obchodování s dětmi podle *alinea secunda* zní: *kdo kořistí z takového jednání (takové jednání znamená jednání podle alinea prima)*. Jednání podle *alinea prima* musí být mimo jiné za účelem *vykořisťování largo sensu* (ať už konkretizované formy pod písmeny a) - e) § 168 odst. 1 nebo jiné formy vykořisťování na něž odkazuje písm. e) § 168 odst. 1), přičemž vykořisťování podle *alinea prima* a kořistění dle *alinea secunda* je třeba rozlišit. Vykořisťováním je dle výše zmíněné sociologické definice *využívání činnosti nějaké osoby nebo skupiny jinou osobou či skupinou k vlastní výhodě bez odpovídající odměny nebo vůbec bez odměny*. K této definici je třeba připojit, že se musí jednat o nespravedlivé využívání, tedy zneužívání. Pro trestnost obchodování s dětmi je třeba vykořisťovat formami v této základní skutkové podstatě vyjádřené. Kromě vykořisťování *largo sensu* zmiňuje v § 168 odst. 1 písm. e) trestní zákoník i vykořisťování *stricto sensu*, které označuje přímo majetkové obohacování se na úkor práce oběti - dítěte²⁰⁷. Kořistěním se rozumí jakýkoli způsob získávání majetkového prospěchu z takového jednání²⁰⁸. Jednání podle *alinea prima* obchodování s dětmi má relativně širokou škálu, přesto ale vždy musí jednat pachatel přímo s obětí, nebo o oběti. Jednání podle *alinea secunda* nevyžaduje ani interakci s obětí, nebo jednání přímo o oběti, k trestnosti postačí, pokud někdo má majetkový prospěch z toho, že někdo jiný obchoduje s dětmi podle *alinea prima*. Z toho samozřejmě vyplývá, že aby mohlo být spácháno jednání podle *alinea secunda* obchodování s dětmi, musí být již spácháno obchodování s dětmi podle *alinea prima* obchodování s dětmi. Gřivna ve svém komentáři uvádí, že takovou situaci si lze představit např. pronajímá-li někdo dům k jednání podle § 168 odst. 1 písm. a) či b) TZ, nebo padělá-li někdo doklady dítěti, které je obchodováno²⁰⁹. Dalšími případy mohou být pomocné role, které se zúčastňují na obchodování s lidmi: operující provádějící amputaci končetiny, člen ochranky domu, kde dochází k držení obětí atd. Můžeme tedy říci, že skutková podstata §168 odst. 1 *alinea* druhá TZ je akcesorická vůči skutkové podstatě § 168 odst. 1 *alinea* první TZ.

Pro trestnost skutkové podstaty §168 odst. 1 *alinea* druhá TZ je obzvlášť důležitá níže rozebraná subjektivní stránka, zvláště fakt, že k trestnosti postačuje *dolus eventualis*.

²⁰⁷ K tomu srov. výklad v předchozí podkapitole 2. 7. 1. „Obligatorní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima* trestního zákoníku“ této práce.

²⁰⁸ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

²⁰⁹ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

Obchodování s dětmi podle *alinea secunda* značně omezuje možnost postihu účastenství podle § 24 odst. 1 písm. c) TZ. Kritériem, zda jednání pomoci k obchodování s dětmi posoudíme podle § 24 odst. 1 písm. c) nebo podle § 168 odst. 1 alinea 2, bude to, zda se pomocník za své jednání obohatil, nebo pomáhal např. z čiré nenávisti k oběti, tedy úplatnost pomoci. V druhém případě se jedná o pomoc obchodování s dětmi podle § 24 odst. 1 písm. c), § 168 odst. 1 *alinea prima* TZ (dle situace písm. a) až e), případně odst. 3 až 5), v prvním případě jde o kořistění z obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 alinea 2.

Dalším důsledkem samostatné kriminalizace kořistění z obchodování s dětmi je v některých případech vyloučení kvalifikace užívání věcí, získaných trestným činem spáchaným na území České republiky nebo v cizině jinou osobou, nebo jako odměna za něj podle § 214 TZ (podílnictví) a nutnost kvalifikovat takové jednání podle § 168 odst. 1 alinea druhá TZ. Možná varianta bude ilustrována na příkladu: pachatel P vědomě pronajímal byt pachateli O (obchodníkovi s lidmi) pro účely obchodování s dětmi, tedy pachatel P spáchal trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 alinea druhá (pachatel O spáchal trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 alinea první). Variantu podílnictví podle § 214 TZ bychom mohli spatřovat až tehdy, kdyby z peněz, které pachatel P dostává od pachatele O, platil jinému člověku – pachateli Q - peníze, přičemž pachatel Q by věděl o původu peněz. Pachatele Q bychom poté posoudili jako pachatele trestného činu Podílnictví podle § 24 odst. 1 písm. a) TZ.

Pro **následek a příčinou souvislost** základní skutkové podstaty podle § 168 odst. 1 alinea druhá TZ platí *mutatis mutandis* to stejné, co pro následek a příčinou souvislost podle § 168 odst. 1 alinea první TZ.

2.7.3. Obligaturní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea prima* trestního zákoníku

Základní skutková podstata obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 TZ zní:

Stejně bude potrestán, kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby jí bylo užito

a) jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,

b) jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla,

c) k službě v ozbrojených silách,

d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo

e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování,

Sankce této základní skutkové podstaty odkazuje na § 168 odst. 1 TZ, který sankcionizuje obchodování s dětmi. Sankce je tedy stejná, a to odnětí svobody na dvě léta až deset let²¹⁰.

Od objektivní stránky obchodování s dětmi, která postihuje jako trestné čin (zjedná, najme, dopraví...) za určitým účelem (pohlavní styk, služba v ozbrojených silách...)²¹¹ se objektivní stránka obchodování s dospělými odlišuje ve dvou zásadních rozdílech:

1. k trestnosti obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 TZ je krom činu (způsobu rekrutace, dopravení, způsob kontroly) a účelu - vykořisťování potřeba pro trestnost ještě způsob donucení²¹²,
2. obětí může být pouze osoba starší osmnácti let²¹³.

Trestní zákoník, zcela v souladu s mezinárodními prameny, totiž vychází z úvahy, že dospělá osoba je již natolik vyzrálá a schopná právně jednat²¹⁴, že její jednání nebude bez dalšího ovlivněno k tomu, aby se nechala vykořisťovat, oproti čemuž dítě je natolik nezkušené, že i bez dalšího je možné jej zmanipulovat k vykořisťování. Právě proto zákonodárce, opět v souladu s mezinárodními prameny, stanovil k obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 TZ další podmínku, a to podmínku zvláštních okolností, které neumožňují poškozenému svobodně se rozhodovat²¹⁵.

Podmínka nedobrovolnosti stanovuje, že bude trestné, pokud někdo bude jednat (přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, vydá) s dospělým za účelem vykořisťování [pod písm. a) až e) § 168 odst. 2 alinea první TZ], pouze tehdy, pokud tak bude jednat za takových

²¹⁰ K tomu srov. kapitolu 2. 12 „Trestání trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

²¹¹ Viz výše v podkapitole „Objektivní stránka základní skutkové podstaty obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 alinea prima trestního zákoníku“ této práce.

²¹² Viz kapitola 2. 4. „Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav“ této práce.

²¹³ Srov. znění odst. 2 § 168 TZ „kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1“, tedy dítě a *contrario, ergo* podle § 126 TZ a *contrario* osoba starší osmnácti let.

²¹⁴ Viz § 30 odst. 1 zákona č. 89/2012, občanského zákoníku který stanoví: „Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilostí se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.“

²¹⁵ GRIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

okolností, že bude vymizelá nebo silně negativně ovlivněná možnost poškozeného svobodně se rozhodnout²¹⁶.

Jak je rozebráno v kapitole 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce, obchodování s dospělými sestává ze tří částí: čin (způsob rekrutace, doprava, způsob kontroly), účelu (vykořisťování) a způsobu donucení. Česká trestněprávní teorie přidává do rozboru objektivní stránky obligatorní stránky “Následek” a “Příčinnou souvislost”. Předmětem této kapitoly bude především rozbor způsobů donucení tak, jak je stanovuje trestní zákoník, neboť v dalších dvou esenciálních částech “jednání” obchodování s lidmi (čin a účel) a všech jejich zákonných znacích lze plně odkázat na předchozí kapitolu, protože úprava je u obou základních skutkových podstat shodná. Analogicky je také možno odkázat na další, v předchozí kapitole rozebrané, obligatorní znaky objektivní stránky Obchodování s dětmi “Následek” a “Příčinnou souvislost”. U rozboru příčinné souvislosti bude v této kapitole rozebrána kauzalita způsobů donucení na následku.

Jednání podle předmětné základní skutkové podstaty spáchá pachatel bude – li jednat, jak uvedeno v této skutkové podstatě, způsobem, který je uveden v této skutkové podstatě a za účely, které jsou uvedeny v této skutkové podstatě. Konkrétně bude jednání záležet v **činu** (act), kterým pachatel alternativně přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, vydá osobu starší 18 let²¹⁷ za alternativního použití jednoho ze **způsobů donucení** použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, za **účely** vykořisťování *largo sensu*, tedy za účelem aby poškozeného bylo užito jiným k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla, jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla, k službě v ozbrojených silách, k otroctví nebo nevolnictví, nebo k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování. K činu a účelu platí *mutatis mutandis* výklad použitý v kapitole “Obligatorní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima* trestního zákoníku” této práce.

Český zákonodárce stanovuje sedm alternativ **způsobů donucení**: použití násilí, pohrůžka násilí, pohrůžka jiné těžké újmy, lest, zneužití omylu oběti, zneužití tísně oběti a zneužití závislosti oběti. Tyto zákonné znaky nejsou originálními znaky obsažené jen u předmětného trestného činu,

²¹⁶ *Ibidem*, mezinárodní literatura označuje podmínku nedobrovolnosti jako “*means*”, v překladu způsob, v této práci převzaté jako „*způsob donucení*“. Více v kapitole 2. 4. „Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav“ této práce.

²¹⁷ Viz výše.

naopak, zákonné znaky způsobů donucení jsou často používané i u jiných trestných činů²¹⁸. Krom toho zákonné znaky využití tísňe a bezbrannosti jsou obecnými přitěžujícími okolnostmi podle § 42 písm. d) TZ. Níže budou rozebrány jednotlivé zákonné znaky způsobu donucení:

- **Za použití násilí** označuje situaci, kdy násilí je cílem k vyloučení svobodného rozhodování, ale není cílem samotným. Komentářový²¹⁹ i soudní výklad²²⁰ vykládá násilí jako *“použití fyzické síly k překonání nebo zamezení kladeného nebo očekávaného odporu. Násilí musí být prostředkem nátlaku na vůli jiného. Není podmínkou, aby poškozený kladl odpor, např. když si je vědom fyzické převahy útočnicka nebo útočnicků a z obavy před dalším násilím odpor raději vůbec neprojevuje a plně se podrobuje vůli pachatele. Násilí zpravidla směřuje proti tomu, kdo je předmětem obchodování s lidmi, lze je však spáchat i proti jiné osobě nebo věci, pokud je prostředkem nátlaku na vůli jiného.”* Použití fyzické síly může být např. uštědření *“políčeků, kopů a úderů pěstí”*²²¹, ale lze si představit i jakákoli jiná jednání fyzického charakteru se zbraní, i beze zbraně²²². Spáchání násilí má v českém trestním právu extenzivní význam kvůli legální rozšiřující definici v ustanovení § 119 TZ, které uvádí: *“trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem”*. Jazykovým výkladem dospíváme k závěru, že pro subsumaci skutku pod § 119 je potřeba, aby pachatel úmyslně uvedl jinou osobu do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem, nejde tedy o využití již existující bezbrannosti. Může tedy jít o dopravení do země, kde osoba bude bezbranná (neumí jazyk, nemá peníze, pas), o zlákáání, přiměnění, zjednání oběti do místa, odkud bude jen těžko svobodně odcházet, neboť je místo chráněno ozbrojenými ochránci (tedy kde bude v bezbranné pozici) a podobně. Kvůli

²¹⁸ Srov. zákonné znaky **násilí, pohrůzka násilí, pohrůzka jiné těžké újmy** např. u trestných činů Vydírání podle § 175 TZ, Omezování svobody vyznání podle § 176 TZ, lest jako zákonný znak u trestných činů § 351 Maření přípravy a průběhu voleb a referenda, § 258 Pletichy ve veřejné dražbě, § 257 Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži, § 172 Zavlčení, zákonný znak **zneužití (využití) omylu** u trestných činů podle § 181 Poškození cizích práv, § 209 Podvod, zákonný znak **zneužití tísňe** např. u trestných činů podle § 159 Nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy, § 164 Neoprávněné odebrání tkání a orgánů, § 177 Útisk, § 218 Lichva, 275 Porušení povinnosti při hrozbě tísni, § 329 Zneužití pravomoci úřední osoby a zákonný znak **zneužití závislosti** u trestných činů podle § 159 Nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy, § 162 Svádění těhotné ženy k umělému přerušování těhotenství, § 164 Neoprávněné odebrání tkání a orgánů, § 177 Útisk, § 186 sexuální nátlak, § 187 pohlavní zneužití, § 329 Zneužití pravomoci úřední osoby trestního zákoníku.

²¹⁹ GRIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

²²⁰ Např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2018, sp. zn. 3 Tdo 231/2018, část I., odstavec čtvrtý.

²²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2018, sp. zn. 3 Tdo 231/2018, část I., odstavec čtvrtý.

²²² Srov. § 118 TZ.

eurokonformnímu výkladu jsem přesvědčen, že pod předmětný zákonný znak můžeme při interpretaci podřadit také “únos”, jehož jako způsob donucení stanovuje Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV. Únos jako způsob donucení předpokládá nedobrovolnost poškozeného být přemístován. Vzhledem k fyzickému aspektu (nelze přemístit osobu jinak než fyzicky) této činnosti docházím k výše uvedenému závěru, že v tomto případě takové jednání můžeme podřadit pod použití násilí.

- **Pohrůžka násilí** znamená hrozbu, že bude použito násilí (viz výše). Pod pohrůžku násilí lze podřadit jak hrozbu bezprostředním násilím (jako např. u Loupeže podle § 173 TZ), tak násilím použitým v budoucnu (např. také u Vydírání podle § 175 TZ). Analogicky k použití násilí i zde je pohrůžka násilí prostředkem k vyloučení svobodného rozhodování, proto může směřovat jak vůči oběti, tak vůči jiné osobě - důležité je, aby pohrůžkou násilí bylo úmyslem pachatele směřováno k vyloučení svobodného rozhodnutí oběti. Gřivna²²³ dodává, že pohrůžka násilí může být učiněna i přes nejrůznější média: telefon, dopis, jistě lze dodat i nově rozšířené mediální prostředky jako Skype, Messenger online a další internetové aplikace. V tomto komentáři²²⁴ je také připomenuto, že pohrůžka se může týkat násilí na majetku. V České trestní judikatuře vztahující se k obchodování lze najít vyhrožování “*fyzickou likvidací*”²²⁵, “*zabitím*”²²⁶, “*fyzickou represí*”²²⁷ a další.
- **Pohrůžka jiné těžké újmy** znamená také hrozbu, která ale oproti pohrůžce násilí spočívá ve způsobení jakékoli jiné újmy, kterou bude oběť pociťovat a která nebude marginální. Podle Gřivny²²⁸ může jít o majetkovou újmu, vážnou újmu na dobré pověsti nebo cti, újmu ve vztazích (manželství, rodičovství) nebo hrozba způsobení zahájení trestního stíhání v důsledku oznámení trestného činu, aniž by záleželo na tom, zda se poškozený trestné činnosti, jejímž oznámením se hrozí,

²²³ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

²²⁴ *Ibidem*.

²²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, pod sp. zn. II.ÚS 3626/13, část I., bod 4).

²²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2014, pod sp. zn. 6 Tdo 392/2014.

²²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, pod sp. zn. 7 Tdo 598/2017

²²⁸ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

dopustil či nikoli²²⁹. Vzhledem k dikci “*pohrůžka jiné těžké újmy*” je vyžadováno, aby újma byla těžká. Je ale potřeba vždy posuzovat “těžkost újmy” relativně, vzhledem k situačnímu a osobnostnímu kontextu poškozené osoby (tedy posoudit kategorie jako např. osobní poměry, vyspělost, zkušenosti, psychický stav). U obchodování s lidmi je častým *modem operandi* nelegální převoz přes hranice²³⁰ a častým způsobem vyhrožování je vyhrožování právě udáním úřadům, což by mělo v očích obětí za následek vězení či vyhoštění. Takové vyhrožování bylo v České republice i stíháno a odsouzeno - v případě z roku 2014 bylo ze strany pachatelů vyhrožováno vietnamským pracovníkům “*že pokud nebudou pracovat, budou udáni na policii kvůli nelegálnímu pobytu či nelegální práci (ačkoliv původně jim podezřelí slíbili zajištění pracovního povolení a odvádění sociálního a zdravotního pojištění), a pokud odejdou, nedostanou zaplacenou nic. Podezřelí přitom takto zneužívali jejich složitou životní situaci, neboť přijeli do České republiky proto, aby finančně zajistili svou rodinu, kdy naprostá většina z nich byla nucena se již kvůli samotnému odjezdu zadlužit. Výhrůžka nezaplacením mzdy tak byla pro většinu stěžovatelů horší, než například výhrůžka násilím, neboť nezaplacení mzdy mělo pro ně prakticky likvidační dopad*”²³¹. To je v souladu s rozhodnutím Evropského soudu pro lidská práva C. N. a V. proti Francii, kde tento soud rozvedl, že “*hrozbou trestu je třeba rozumět nikoli pouze násilí či výhrůžky smrti, ale též např. udání úřadům v případě, že je pracovník v zemi nelegálně, anebo zostuzení v rámci komunity, vymáhání dluhů, které během práce pracovníkovi u zaměstnavatele vznikly, nebo vyhrožování odebráním dokladů.*”²³², které jen legitimizuje oprávněnost naší úpravy.

- **Užití lsti** je široký pojem, pod který lze podřadit jak úmyslné vyvolání mylné představy u poškozeného, tak, podle komentářové literatury²³³, také zneužití omylu jiného, které je však samostatným zákonným znakem. Analogicky k předchozím způsobům donucení i zde může lest být mířena proti jiné osobě než proti

²²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 8. 4. 1981 sp. zn. 6 Tz 12/81, publikované pod R 27/1982.

²³⁰ NAÍM, Moisés. Černá kniha globalizace. Praha: Vyšehrad, 2008. Moderní dějiny (Vyšehrad). s 86. ISBN 978-80-7021-866-2.

²³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2016, sp. zn. II.ÚS 3436/14.

²³² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva C. N. a V. proti Francii ze dne 11. října 2012, na základě stížnosti č. 67724/09

²³³ GRÍVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5, a VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. Trestní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

poškozenému, pokud ale směřuje k vyloučení svobodného rozhodnutí poškozeného a k tomu, aby poškozeného přiměl, zjednal, najmul, zlákal, dopravil, ukryl, zadržoval nebo vydal za účelem, aby ho bylo užito ve smyslu písmen a) až e) § 168 odst. 2 TZ. Lze si tedy např. představit situaci, kdy pachatel vyvolá u matky poškozené dospělé dcery strach, že pokud nepůjde její dcera pracovat, vyhodí její jinou nezletilou dceru ze školy. Matka, ovlivněna touto lstí, přesvědčí starší dceru, aby šla pracovat pro pachatele, který jí později bude vykořisťovat. Je důležité si uvědomit, že užití lsti musí přímo směřovat k jedné z alternativ činu uvedených v § 168 odst. 2 TZ (zjedná, najme, dopraví...), pokud by užití lsti vedlo pouze k uvedení do stavu bezbrannosti, kterého by poté využil k donucení k jednomu z alternativ činu uvedenému v § 168 odst. 2 TZ (zjedná, najme, dopraví...), jedná se o užití násilí²³⁴. V české judikatuře se lze setkat s užitím lsti, např. v případě z roku 2005, kdy pachatelé *“postupně uváděli v omyl zpravidla nezaměstnané ukrajinské státní příslušnice tím, že předstírali, že jsou schopni jim zajistit práci barmanky, číšnice, práci v kavárně, v konzervárně, prádelně a jinde v České republice (dále také jen „ČR“) a za tímto účelem obvykle zejména V. M. P. vyřídil těmto ženám potřebná povolení a víza k vycestování do ČR, ačkoliv všichni věděli, že přislíbenou práci pro tyto ženy nemají zajištěnou a ani nehodlají zajistit, protože chtěli, aby tyto ženy poskytovaly sexuální služby za úplatu v nočním klubu Sankt Pauli ve V. ... (okres Z)”*²³⁵. Gřivna²³⁶ navíc uvádí, že lest musí být použita ve vztahu k osobě, ne např. zvířeti.

- **Zneužití omylu**, jak z výše uvedeného výkladu znaku užití lsti vyplývá, je podřaditelné pod užití lsti. Jedná se o podpojem, který označuje situaci, kdy pachatel zneužívá již existujícího omylu poškozeného, nebo osoby, která má přímý vliv na poškozeného, nikoli o situaci, kdy pachatel vytváří mylnou představu těchto osob. Nutno podotknout, že soudy nejsou vždy důslední v rozlišení znaků zneužití omylu a lsti. Např. v usnesení Nejvyššího soudu z roku 2017²³⁷ uvádí příslušný senát, že pachatelé *“jinou osobu lstí a zneužívaje jejího omylu zlákali, dopravili a zadrželi, aby jí bylo užito jiným k pohlavnímu styku, a spáchali takový čin v úmyslu, aby jí bylo užito k prostituci”*, přičemž ale ze skutkového popisu vyplývá

²³⁴ Srov. výklad výše k zákonnému znaku “za použití násilí” v této kapitole, této práce.

²³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 7 Tdo 598/2017.

²³⁶ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

²³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 7 Tdo 598/2017, část I. Obvinění.

jasný *modus operandi* pachatelů spočívající v uvedení omyl, kdy poškozeným ženám (alespoň v sedmi případech) úmyslně nabízeli pozici barmanky, když věděli, že takovou práci k obsazení nemají a chtějí poškozené vykořisťovat k prostituci. V tomto případě šlo tedy o zlákáni, dopravení a zadržení lší, nikoli zneužívaje jejího omylu. Poškozené ženy při samotném pohlavním styku věděly, že nejde o práci barmanky. V opačném případě by pojmové rozlišení ztrácelo význam.

- Mezinárodní prameny vyžadují kriminalizovat způsob donucení “zneužití stavu zvláštní zranitelnosti” - tento široký pojem Rada Evropy vykládá následovně: “... zranitelnost může být jakéhokoliv druhu, ať už fyzického, psychologického, emocionálního, rodinného, sociálního nebo ekonomického. Konkrétní situace by mohla např. zahrnovat nejistotu nebo nezákonnost imigračního statusu oběti, hospodářskou závislost nebo křehké zdraví. Stručně řečeno zranitelné postavení může být jakýkoliv stav utrpení, ve kterém je lidská bytost nucena přijmout stav vykořisťování. Osoby zneužívající takovou situaci zjevně porušují lidská práva a porušují lidskou důstojnost a integritu, které se nikdo nemůže platně vzdát.”²³⁸ Organizace spojených národů, konkrétně UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME ve svém Modelovém zákonu o obchodování s lidmi²³⁹ uvádí, že pojem “zneužití stavu zvláštní zranitelnosti” se vztahuje “...na každou situaci, v níž se dotyčná osoba domnívá, že nemá žádnou reálnou a přijatelnou alternativu, než aby se podřídila”²⁴⁰. Domnívám se, že protože český zákonodárce nepřevzal pojem “zneužití stavu zvláštní zranitelnosti”, je potřeba rozdělit tento významově široký pojem pod 3 české pojmy: zneužití tísně, zneužití omylu a zneužití závislosti. Poškozený se může ocitnout v stavu zvláštní zranitelnosti v důsledku omylu, který si sám způsobil (viz výše).
- **Tíseň** je nepříznivý stav (rodinný, vztahový, hospodářský, zdravotní...), vyvolaný vnějšími, z podstaty věci nepříznivými, okolnostmi. Tento stav, aby šlo o tíseň

²³⁸ RADA EVROPY. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. Council of Europe Treaty Series - No. 197 [online]. 16. 5. 2005, s. 15 [cit. 2019-05-30]. Dostupné na: <https://rm.coe.int/16800d3812> (Překlad autora)

²³⁹ UNODC. Model Law against Trafficking in Persons. Vienna: United Nations Office on Drug and Crime, 2009. ISBN 978-92-1-133674-0.

²⁴⁰ *Ibidem*, s. 9.

ve smyslu trestního práva, musí vést k omezení volnosti v rozhodování²⁴¹. Nepříznivý stav může být způsoben jinou osobou úmyslně či nedbalostně, nebo může být způsoben právní, či protiprávní událostí, nakonec i samotným poškozeným (opět úmyslně nebo nedbalostně). Tíseň může být trvalá, dlouhodobá i krátkodobá, důležité je, aby vylučovala možnost svobodně se rozhodnout²⁴². Myslím si, že jako zneužití tísně lze považovat i situaci, kdy pachatel úmyslně uvede poškozeného do stavu tísně, za podmínky, že nejde o takovou negativní kvalitu, že by šlo situaci považovat za stav bezbrannosti (pak by šlo o použití násilí - viz výše).

- Tíseň také pokrývá část znaku “*zneužití stavu zvláštní zranitelnosti*”, který používají mezinárodní prameny. Tomu by odpovídala i definice obsažená v Modelovém zákonu o obchodování s lidmi²⁴³, která v bodě V. stanovuje, že “*Zneužití zranitelného postavení znamená zneužití výhod vyplývajících ze zranitelného postavení, vyplývajících z nejisté situace z hlediska společenského přežití, ve které se poškozený nachází*”²⁴⁴; v bodě III. potom: “*Zneužití zranitelného postavení znamená zneužití výhod vyplývajících ze zranitelného postavení, které plyne ze snížené schopnosti vytvářet rozhodnutí na základě toho, že jsou poškozeni dítětem, že jsou nemocní, že se nachází v situaci slabosti nebo tělesného nebo duševního postižení*”²⁴⁵.

- **Závislost** je především vztah odkázanosti²⁴⁶ na pachatele, nebo na osobě, kterou může pachatele využít k činu podle § 168 odst. 2 pro účely vykořisťování ve stejném ustanovení uvedené. Závislost lze dělit na dvě podmnožiny: právní a faktickou. Pod faktickou závislost můžeme subsumovat závislosti fyzické, psychické, ekonomické atp. Pod právní závislost lze podřadit různé právní vztahy,

²⁴¹ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.

²⁴² VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

²⁴³ UNODC. Model Law against Trafficking in Persons. Vienna: United Nations Office on Drug and Crime, 2009, s. 9. ISBN 978-92-1-133674-0.

²⁴⁴ Překlad autora.

²⁴⁵ Překlad autora.

²⁴⁶ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.

tedy např. vztah dlužník-věřitel, zaměstnanec-zaměstnavatel, podřízený-nadřízený²⁴⁷, opatrovanec-opatrovník a další. Tato závislost poté buď zcela, nebo částečně vylučuje možnost svobodného rozhodnutí oběti. Gřivna dodává, že aby došlo k použití znaku závislosti, nestačí takový krátkodobý vztah, kdy pro příklad žena po náhodném setkání s pachatelem jde s ním sama v noci lesem²⁴⁸. Mým názorem je, že mezi zneužití faktické závislosti lze zařadit i drogovou závislost na pachateli - dealerovi, neboť osoba závislá na drogách je ve svém rozhodování i fyziologicky ovlivněna při touze po nutné dávce - toto pojetí odpovídá také druhé definici v Modelovém zákonu o obchodování s lidmi²⁴⁹, která v bodě II. stanovuje, že „Zneužití zranitelného postavení znamená zneužití výhod vyplývajících ze zranitelného postavení, v němž je osoba umístěna v důsledku těhotenství nebo jakékoli fyzické nebo duševní choroby nebo invalidity osoby, včetně závislosti na používání jakékoli látky.”²⁵⁰.

- Jak vyplývá z výše uvedeného výkladu, je mým názorem, že české pojmy tíseň, závislost a zneužití omylu pokrývají významově široký mezinárodní pojem „zneužití zvlášt' zranitelného postavení”.
- Mezinárodní prameny, včetně Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV, vyžadují mj. kriminalizaci také způsobu donucení formou zneužití moci (český překlad anglického „*abuse of power*” v Palermo protokolu zní „zneužití pravomoci”, lze ale jazykovým a komparačním výkladem dojít k závěru, že jde o stejný pojem). Jsem přesvědčen, že nutností eurokonformního výkladu²⁵¹ musíme vykládat znak „zneužití závislosti” také jako zneužití moci, ale bylo by vhodnější, aby tento znak byl samostatně obsažen ve znění skutkové podstaty.

²⁴⁷ *Ibidem*.

²⁴⁸ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700 (konkrétně 1696). ISBN 978-80-7400-428-5.

²⁴⁹ UNODC. Model Law against Trafficking in Persons. Vienna: United Nations Office on Drug and Crime, 2009, s. 9. ISBN 978-92-1-133674-0.

²⁵⁰ Překlad autora.

²⁵¹ Srov. rozsudek Soudního dvora EU ze dne 15. července 1964, ve věci 6/64 Costa vs. E. N. E. L.

Povinnost kriminalizovat i způsob donucení u dospělých obětí vychází z mezinárodních závazků²⁵². Český zákonodárce svébytně popisuje jednotlivé alternativy způsobů donucení v této skutkové podstatě českou trestně-právní terminologií, kterou používá i u jiných skutkových podstat. V níže uvedené tabulce je srovnání terminologie používané českým trestním právem a mezinárodním právem. V tabulce je vlevo český ekvivalent pro termín, který se nachází v oficiálních překladech. V jednom případě český ekvivalent chybí. Vpravo je termín uvedený v mezinárodních pramenech, kterými je Česká republika vázána.

Tabulka 4: Komparace způsobů donucení v české a mezinárodní úpravě

České trestní právo	Mezinárodní úprava
použití násilí	použití násilí, použití síly, zneužití situace bezbrannosti, únos
pohrůžka násilí	nátlak, použití hrozeb
pohrůžka jiné těžké újmy	použití jiných forem donucení, nátlak
lest	podvod, klam
zneužití omylu	zneužití stavu zvláštní zranitelnosti
zneužití tísně	zneužití stavu zvláštní zranitelnosti
zneužití závislosti	zneužití moci, zneužití pravomoci, zneužití stavu zvláštní zranitelnosti
	poskytnutí nebo přijetí plateb či výhod s cílem získat souhlas osoby mající kontrolu nad jinou osobou

Zdroj: vypracováno autorem.

Výše uvedené ekvivalenty jsou buď rozebrány výše ve výkladu jednotlivých způsobů donucení nebo k nim není potřeba dodávat více, než že se jedná o synonyma českého pojmosloví (srov. pohrůžka násilí = nátlak, použít hrozeb; lest = podvod, klam; použití násilí = použití síly). Pojmem, který ale z hlediska jazykového výkladu nejde podřadit pod žádný výše zmíněný způsob donucení je „poskytnutí nebo přijetí plateb či výhod s cílem získat souhlas osoby mající kontrolu nad jinou osobou“. Tento znak je zvláštní formou, kdy není použito násilí, ani se jím nehrozí, nehrozí se ani jinou těžkou újmu, pachatel neuvádí oběť nebo jinou osobu v omyl a přitom

²⁵² Viz kapitola 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce.

nezneužívá omylu, tísně ani závislosti. Tento způsob donucení je vyžadován kriminalizovat Úmluvou Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, tato úmluva je v platnosti na základě svého článku 42 odst. 3 od 1. února 2008, Českou republikou byla podepsána 2. května 2016, ratifikována Parlamentem České republiky byla v průběhu roku 2016 (15. 12. 2016 byl poslán souhlas obou komor Parlamentu České republiky prezidentovi ČR), vyhlášena byla 2. 6. 2017 ve Sbírce mezinárodních smluv v částce 18 pod číslem 33/2017 Sb. m. s. Úmluva vstoupila pro Českou republiku v platnost dnem 1. 7. 2017 a současný právní stav trestněprávní úpravy neodpovídá v tomto bodě požadavkům vyplývajícím z předmětné úmluvy.

Pro **následek u obchodování s dospělými** platí *mutatis mutandis* to stejné, jako pro následek obchodování s dětmi.

Příčinná souvislost mezi jednáním a následkem se musí nacházet mezi veškerým jednáním i následkem. V jednání u obchodování s dospělými navíc přibývá oproti obchodování s dětmi způsob donucení. K následku, jímž se rozumí porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákoníkem²⁵³, musí dojít na základě činu a způsobu donucení, které jsou kryty úmyslem vykořisťovat oběť *largo sensu*.

Pokud by tedy někdo např. zjednal dospělou osobu, u které nebylo výše popsanými způsoby vyloučeno svobodné rozhodování, k výrobě pornografického díla, což mělo za následek ohrožení zájmu, který trestní zákoník chrání (např. mravní zásady), nejednalo by se o obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea prima* TZ, nýbrž např. o smlouvu o díle podle občanského zákoníku.

Ve zbytku může být odkázáno na výklad ohledně příčinné souvislosti v podkapitole 2. 7. 1 této práce.

2.7.4. Obligatorní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty kořistění z obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea secunda* trestního zákoníku

Pro **Jednání, následek i příčinnou souvislost** budiž odkázáno na podkapitolu Obligatorní znaky objektivní stránky obchodování s dětmi podle § 168 odst. 2 *alinea secunda* trestního zákoníku, která *mutatis mutandis* problematiku pokrývá. Pro spáchání kořistění z obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea secunda* TZ musí dojít ke spáchání obchodování s dospělými (dle § 168 odst. 2 *alinea prima* TZ) a pachatel musí z tohoto obchodování kořistit.

²⁵³ ŠÁMAL, Pavel. Objektivní stránka trestného činu, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné. 7.*, přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 123 – 148 (konkrétně na straně 134). ISBN 978-80-7478-616-7.

2.7.5. Fakultativní znaky objektivní stránky trestného činu **Obchodování s lidmi podle § 168 TZ**

Fakultativní znaky objektivní stránky se liší od obligatorních znaků objektivní stránky trestných činů tím, že nastat mohou, ale nastat nemusí. V případě, že nastanou, je třeba aby se tyto znaky posuzovaly jako jednání, ke kterému se vztahuje následek, neboť je mezi nimi příčinná souvislost a je potřeba tyto fakultativní znaky zvážit při právní kvalifikaci²⁵⁴.

Trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 TZ obsahuje mnoho fakultativních znaků objektivní stránky, které nemusí být obsaženy u jiných trestných činů. Tyto znaky rozebereme rozřazené pod příslušnými kategoriemi:

- **Způsob spáchání činu** konkretizuje, jakým jednáním byl trestný čin spáchán, čímž jej ještě více odlišuje od jiných trestných činů. Trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 TZ obsahuje tři způsoby spáchání činu:
 - § 168 odst. 2 TZ: „*Za použití násilí, pohrůžky násilí, pohrůžky jiné těžké újmy, lsti, zneužívaje omylu jiné osoby, tísně, závislosti*“ tento způsob spáchání činu je nutný pro trestnost obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 TZ²⁵⁵.
 - § 168 odst. 3 písm. a) TZ: „*spáchá – li čin uvedený v odst. 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny*“ tento způsob je kvalifikačním znakem obchodování s lidmi pro obě základní skutkové podstaty²⁵⁶.
 - § 168 odst. 4 písm. c) TZ: „*spáchá – li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech*“ “ tento způsob je kvalifikačním znakem obchodování s lidmi pro obě základní skutkové podstaty²⁵⁷.
- **Účinek**, kterým je porušení předmětu útoku, nebo vydání předmětu útoku v možnost takového porušení²⁵⁸. Účinek je také kvalifikační okolností, která zvláště chrání mj. majetek, zdraví a životy osob.

²⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel. Objektivní stránka trestného činu, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné. 7.*, přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 123 – 148 (konkrétně na straně 148). ISBN 978-80-7478-616-7.

²⁵⁵ Viz kapitola 2. 7. 3. „Obligatorní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea prima* trestního zákoníku“ této práce.

²⁵⁶ Viz kapitola 2. 10. „Obchodování s lidmi spáchané za zvlášť přitěžujících okolností“ této práce.

²⁵⁷ Viz kapitola 2. 10. „Obchodování s lidmi spáchané za zvlášť přitěžujících okolností“ této práce.

²⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel. Objektivní stránka trestného činu, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné. 7.*, přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 123 – 148 (konkrétně na straně 146). ISBN 978-80-7478-616-7.

Podle účinku lze dělit trestné činy na materiální, u nichž je znakem trestného činu účinek, a formální, u nichž nemusí k dokonání nastat účinek. U trestného činu Obchodování s lidmi v základních skutkových podstatách není třeba účinku, proto lze tento čin označit za formální trestný čin. Konkrétní účinky zmíněné v § 168 TZ jsou tři:

- § 168 odst. 3 písm. b): TZ „vydá – li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví, nebo smrti“ tento fakultativní znak chrání před vydáním možnosti porušení ve formě těžké újmy na zdraví nebo smrti. Předmětný účinek je kvalifikačním znakem obchodování s lidmi pro obě základní skutkové podstaty²⁵⁹.
- § 168 odst. 4 písm. a): „způsobí – li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví“ oproti předchozímu účinku, tento spočívá přímo v porušení předmětu útoku. Předmětný účinek je kvalifikačním znakem obchodování s lidmi pro obě základní skutkové podstaty²⁶⁰.
- § 168 odst. 5 TZ: „způsobí – li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt“ je dalším příkladem účinku přímým porušením předmětu útoku. I tento účinek je kvalifikačním znakem obchodování s lidmi pro obě základní skutkové podstaty²⁶¹.

2.8. Subjekt trestného činu Obchodování s lidmi

Každý trestný čin potřebuje, aby ho někdo spáchal – potřebuje pachatele²⁶². Proto je subjekt jedním z obligatorních znaků skutkové podstaty trestného činu. Ve smyslu trestního práva je pachatelem trestně odpovědná osoba. Tou může být fyzická osoba, která spáchala čin bezprostředně, nebo osoba právnická, které je čin přičitatelný.

²⁵⁹ Viz kapitola 2. 10. „Obchodování s lidmi spáchané za zvlášť přitěžujících okolností“ této práce.

²⁶⁰ Viz kapitola 2. 10. „Obchodování s lidmi spáchané za zvlášť přitěžujících okolností“ této práce.

²⁶¹ Viz kapitola 2. 10. „Obchodování s lidmi spáchané za zvlášť přitěžujících okolností“ této práce.

²⁶² Někteří autoři referují o subjektu jako o pachatelé, srov. např. JELÍNEK, Jiří. Pachatel Trestného činu, in: JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges)., s. 200 – 221 (konkrétně 200). ISBN 978-80-7502-044-4, v této práci budou pojmy pachatel a subjekt trestného činu používány *promiscue*.

2.8.1. Fyzická osoba jako pachatel trestného činu Obchodování s lidmi

Fyzická osoba bude pachatelem trestného činu Obchodování s lidmi, pokud splní obecné požadavky na pachatele, kterými jsou přičetnost, dovršený patnáctý rok věku²⁶³ (v případě mladistvého pachatele také rozumová a mravní vyspělost²⁶⁴) a naplní skutkovou podstatu podle § 168 TZ. U trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 TZ není vyžadováno, aby pachatelem byla osoba se zvláštními vlastnostmi, zvláštní způsobilostí nebo postavením. Dikcí trestního zákoníku „Kdo“ v uvození tohoto trestného činu se tedy odkazuje na to, že pachatelem může být kdokoli, kdo splňuje kritéria stanovené obecnou částí trestního zákoníku. V tomto aspektu je trestný čin Obchodování s lidmi obecným trestným činem²⁶⁵.

2.8.2. Právnícká osoba jako pachatel trestného činu Obchodování s lidmi

Podle § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob²⁶⁶ je výkladem *argumentum a contrario* trestný čin Obchodování s lidmi trestným činem, za který může být trestně odpovědná i právnická osoba. Právnická osoba bude za tento čin trestně odpovědná, naplní-li předepsaná kritéria stanovená § 8 z. č. 218/2011, tedy podle odst. 1 tohoto paragrafu musí být protiprávní čin spáchán v zájmu právnické osoby, nebo v rámci její činnosti a zároveň osobou uvedenou pod písm. a) – d) odst. 1, dále podle odst. 2 je přičitatelný právnické osobě, jen pokud protiprávně jednaly orgány této osoby, nebo zaměstnanec (či osoba v obdobném postavení), pokud vůči ní orgány nebo osoby pod písm. a) – c) odst. 1 neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat.

Úpravu trestní odpovědnosti právnických osob v českém právním řádu za trestný čin obchodování s lidmi lze shledat jako krok správným směrem, ba nutnou cestu, vzhledem k mezinárodním závazkům. Podle čl. 5 Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU a čl. 22 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi se totiž vyžaduje trestní odpovědnost právnických osob za trestný čin obchodování s lidmi. Trestní úprava odpovědnosti právnických osob je vyžadována alespoň v rozsahu, který stanovuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Kriminalizace obchodování s lidmi páchané právnickou osobou je tedy naplněním těchto závazků.

²⁶³ Srov. § 25 TZ.

²⁶⁴ Srov. § 5 odst. 1 ZSVM.

²⁶⁵ JELÍNEK, Jiří. Pachatel Trestného činu, in: JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges)., s. 200 – 221 (konkrétně 219). ISBN 978-80-7502-044-4.

²⁶⁶ Srov. § 7 TOPO.

Výše zmíněná kriminalizace není pouze správná z hlediska naplnění mezinárodních závazků, ale je také praktická pro ochranu hodnot, k jejichž ochraně existuje trestní právo. Zvláště obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování se může dopouštět častěji právnická osoba a právnické osoby by se měly být vědomi trestní odpovědnosti, která jim případně hrozí²⁶⁷. V době, kdy v České republice je nadbytek pracovních míst (nedostatek zaměstnanců)²⁶⁸, je vidina pracovní síly, a zvláště levné pracovní síly (včetně „úlev“ v podobě neplacení daní a sociálního a zdravotního pojištění), v podobě vykořisťovaných cizinců čím dál reálnějším řešením²⁶⁹.

2.8.3. K otázce trestní součinnosti u trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku

Trestnou součinností je třeba rozumět případy, kdy se trestného činu účastní více než jeden pachatel²⁷⁰. Takové pachatele označujeme za spolupachatele. Trestný čin Obchodování s lidmi může a zpravidla je páchan ne jedním, ale více pachateli²⁷¹.

Aby šlo o **spolupachatelství** (§ 23 TZ) trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 TZ, musí být tento čin spáchán úmyslným společným jednáním alespoň dvou osob. Musí tedy společně jednat – u obchodování s dětmi naplnit „Čin“²⁷², u obchodování s dospělými naplnit „Čin“ za vyloučení svobodného rozhodnutí použitím jednoho ze „způsobů donucení“. A musí být toto jednání kryto jedním úmyslem spáchat Obchodování s lidmi společným jednáním za společným účelem, kterým je vykořisťování *largo sensu*²⁷³.

²⁶⁷ LOVELLS, Hogan. Corporate Liability for Forced Labour and Human Trafficking [online], *Institute for Human Rights and Business*. 2016, s. 54 [cit. 2019-06-15]. Dostupné na: https://www.ihrb.org/uploads/reports/IHRB%2C_Corporate_Liability_for_Forced_Labour_and_Human_Trafficking%2C_Oct._2016.pdf

²⁶⁸ ČTK. Polovina exportéru chce řešit nedostatek pracovníků robotizací. *Týden.cz* [online], 23. 10. 2018. [cit. 2019-05-30]. Dostupný na: https://www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/polovina-exporteru-chce-resit-nedostatek-pracovniku-robotizaci_500587.html

²⁶⁹ OLIVA, Jakub, NĚMCOVÁ, Iva. Následky nelegálního zaměstnávání cizinců. *ARROWS advisory group*, [online], 27. 8. 2018. [cit. 2019-05-30]. Dostupný na: <https://www.arws.cz/novinky-v-arrows/nasledky-nelegalniho-zamestnavani-cizincu>

²⁷⁰ HERCZEG, Jiří. Účastenství, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 253 – 272 (konkrétní s. 253). ISBN 978-80-7478-616-7.

²⁷¹ BURKE, Mary C, BRUIJIN. Introduction to Human Trafficking: Definitions and Prevalence, in: BURKE, Mary C *Human Trafficking: Interdisciplinary Perspectives*. Second edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018, s. 3 – 22 (konkrétní s. 17). ISBN 978-1-138-93101-5.

²⁷² Srov. podkapitolu 2.4 této práce s názvem „Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav“.

²⁷³ Srov. podkapitolu 2.4 této práce s názvem „Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav“.

Trestný čin ve své kvalifikované skutkové podstatě obsahuje také formu „**organizovaná skupina**“, k tomu je podán výklad v podkapitole 2.10. „Obchodování s lidmi spáchané za zvlášť přitěžujících okolností“ u poznámek k Odst. 3.

Oproti tomu rozeznáváme ještě **organizovanou zločineckou skupinu**, jejíž legální výklad podává § 129 TZ následovně: „Organizovaná zločinecká skupina je společenstvím nejméně tří trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti.“. Ve vztahu k pachatelství je tato definice vysvětlena v § 107 TZ takto: „Pachatelem trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 129) je ten, kdo spáchal úmyslný trestný čin jako člen organizované zločinecké skupiny, nebo ten, kdo takový čin spáchal vědomě se členem organizované zločinecké skupiny anebo v úmyslu organizované zločinecké skupině napomáhat.“. Organizovaná zločinecká skupina, jejímž aspektem je i „soustavné páchání úmyslné trestné činnosti“, je častou formou součinnosti u trestného činu Obchodování s lidmi²⁷⁴. Páchání v této formě součinnosti má trestněprocesní a penologické důsledky, nehledě na to, že účast na této formě organizované zločinnosti je samostatným trestným činem Účasti na organizované zločinecké skupině (§ 361 TZ). Při trestněprávním hodnocení trestného činu Obchodování s lidmi by neměl být opominut aspekt organizované zločinecké skupiny. Jelínek²⁷⁵ doplňuje, že lze postihnout pachatele podle kvalifikované skutkové podstaty „jako člen organizované skupiny“ a současně i podle ustanovení vztahující se na páchání trestných činů (tedy i trestného činu Obchodování s lidmi) ve prospěch organizované zločinecké skupiny.

§ 22 odst. 2 TZ uvozuje tzv. **nepřímé pachatelství**, jehož podstatou je zneužití trestně neodpovědné osoby k provedení činu, za kterýžto čin je ale odpovědný ten, který takovou osobu užil. Pro trestný čin Obchodování s lidmi je důležitá mj. poslední věta tohoto ustanovení, která stanovuje: „*Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.*“. Trestný čin obchodování s lidmi vyžaduje zvláštní úmysl, aby bylo jiného užito k vykořisťování *largo sensu* podle písm. a) až e) § 168 odst. 1 nebo 2 *alinea prima* TZ. Je tedy možné, aby pachatel přemluvil (donutil a jiné varianty) jinou osobu (např. zletilou kamarádku poškozeného dítěte), aby např. zjednala dítě k práci za barem, která ale nebude skutečná, protože pachatel hodlá dítě zneužít

²⁷⁴ BRUCKERT, Christine, PARENT, Collette. Trafficking In Human Beings and Organized Crime: A Literature Review. Ottawa - Ontario: Solicitor General Canada. 2003, s 13. ISBN: 0-662-35036-7.

²⁷⁵ JELÍNEK, Jiří. § 129 TZ, in: JELÍNEK, Jiří *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, Glosátor, 2016, s. 189. ISBN 978-80-7502-106-9.

k otroctví. Pokud by osoba, která bude zjednávat nevěděla o budoucím vykořisťování, tedy by neměla k zjednávání zvláštní úmysl předpokládaný zákonem, nebyla by trestně odpovědná za trestný čin Obchodování s lidmi dle § 168 TZ, naopak bychom takto posoudili pachatele, který zjednávající osobu přemluvil – byl by nepřímým pachatelem podle § 22 TZ. Analogicky může nepřímý pachatel zneužít k naplnění činu obchodování s lidmi osobu s nedostatkem věku, s nedostatkem subjektivní stránky, objektivní stránky, nebo protiprávnosti²⁷⁶.

Jako kvalifikovanou formu trestné součinnosti chápeme **účastenství**, pod které *stricto sensu* zařazujeme organizátorství, návod a pomoc podle § 24 TZ. Gřivna²⁷⁷ upozorňuje, že některá jednání, která bychom mohli za jiných okolností považovat za pomoc k trestnému činu Obchodování s lidmi dle § 168 TZ, musíme posoudit jako kořistění z obchodování s lidmi, tedy pachatelství obchodování s lidmi dle § 168 odst. 1 nebo 2 *alinea secunda* TZ. Jednání, která budeme muset posuzovat podle pachatelství výše zmíněného kořistění z obchodování s lidmi, budou všechna úplatná jednání. V případě, že půjde o pomoc ne pro peníze, ale např. z lásky, posoudíme jednání jako pomoc podle § 24 odst. 1 písm. c) TZ, protože nedochází ke kořistění, které má výdělečný, nebo ziskový charakter²⁷⁸. Kriminalizací návodu a pomoci také vyhovuje trestní zákoník mezinárodněprávním závazkům: čl. 3 Směrnice 2011/36/EU, kriminalizací celkově forem účastenství je vyhověno čl. 21 odst. 1 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi a čl. 5 odst. 2 písm. b) a c) Palermo protokolu.

2.9. Subjektivní stránka trestného činu obchodování s lidmi

Subjektivní stránka trestného činu charakterizuje trestný čin z hlediska psychiky pachatele²⁷⁹, zkoumá psychologické znaky projevené pachatelem²⁸⁰. Subjektivní stránka má obligatorní znak – zavinění a další fakultativní znaky např. pohnutka nebo cíl²⁸¹.

²⁷⁶ HERCZEG, Jiří. Účastenství, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné. 7.*, přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 253 – 272 (konkrétní s. 257). ISBN 978-80-7478-616-7.

²⁷⁷ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2.* vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700 (konkrétně s. 1695). ISBN 978-80-7400-428-5.

²⁷⁸ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in: DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948 (konkrétní s. 943). ISBN 978-80-7478-790-4.

²⁷⁹ HERCZEG, Jiří. Subjektivní stránka trestného činu, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné. 7.*, přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 179 - 208 (konkrétní s. 179). ISBN 978-80-7478-616-7.

²⁸⁰ FENYK, Jaroslav. Dokazování viny v českém trestním řízení, in: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces.* Praha: Leges, 2018, s. 107 – 114 (konkrétní s. 110). ISBN 978-80-7502-287-5.

²⁸¹ JELÍNEK, Jiří. Subjektivní stránka trestného činu, in: JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4.* vyd. Praha: Leges, Student (Leges), 2014, s. 222 – 255 (konkrétní s. 222). ISBN 978-80-7502-044-4.

2.9.1. Obligatorní znaky subjektivní stránky trestného činu obchodování s lidmi

Pro trestný čin, kterému se věnuje tato práce, platí stejná zásada, obsažená v § 13 odst. 2 TZ, jako pro všechny ostatní trestné činy, tedy že k *trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví – li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti*²⁸². Protože u trestného Obchodování s lidmi trestní zákoník, ani jiný trestní zákon, nestanoví, že postačí zavinění z nedbalosti, je třeba úmyslného zavinění. Z dikce § 15 TZ je zřejmé, že Obchodování s lidmi může být spácháno úmyslem přímým²⁸³ (*dolus directus*), kdy pachatel chce způsobem uvedeným v zákoně porušit nebo ohrozit objekt, nebo úmyslem nepřímým²⁸⁴ (*dolus eventualis*), kdy pachatel ví, že svým jednáním (způsobem uvedeným v trestním zákoně) může porušit nebo ohrozit objekt, a pokud se tak stane, je s tím srozuměn²⁸⁵.

Úmysl vyžaduje složku vědění a složku vůle, přičemž ty se vztahují ke všem znakům skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi²⁸⁶. V našem případě tedy pachatel musí:

- U obchodování s dětmi musí pachatel:
 - zavinit úmyslně (vědět, že chce učinit čin, vůlí se rozhodnout a způsobit takový čin, nebo se o něj pokusit) normativní znak skutkové podstaty, tedy alternativně přimět, zjednat, najmout, zlákat, svést, dopravit, ukrýt, zadržovat, vydat. Pachatel např. nemusí přesně vědět, jaké náležitosti musí mít nájemní smlouva, ale musí chtít najmout osobu.
 - Vědět, že chce výše uvedený zákonný znak naplnit vůči dítěti a rozhodnout se naplnit tento normativní znak vůči dítěti, tedy musí vědět, že poškozený je mladší osmnácti let. Věk nemusí vědět přesně, ale musí jej dovozovat např. z toho, že je ještě žákyní deváté třídy základní školy.
 - Nakonec musí vědět, že naplněním normativního zákonného znaku může dojít k vykořisťování *largo sensu*, tedy k jedné z alternativ uvedené v § 168 odst. 1 písm. a) – e) *alinea prima* TZ a chtít, aby se tak stalo.
 - To, jaké konkrétní hodnoty chrání tento trestný čin nemusí vědět²⁸⁷.
- U kořistění z obchodování s dětmi musí pachatel:
 - Chtít sebe majetkově obohatit.

²⁸² Srov. ust. § 13 odst. 2 TZ.

²⁸³ Srov. ust. § 15 odst. 1 písm. a) TZ.

²⁸⁴ Srov. ust. § 15 odst. 1 písm. b) TZ.

²⁸⁵ Srov. ust. § 15 odst. 2 TZ.

²⁸⁶ HERCZEG, Jiří. Subjektivní stránka trestného činu, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 179 - 208 (konkrétní s. 182). ISBN 978-80-7478-616-7.

²⁸⁷ *Ibidem*. s. 183.

- Vědět a chtít se takto obohatit z páchání obchodování s dětmi.
- U obchodování s dospělými musí pachatel:
 - zavinit úmyslně (vědět, že chce učinit čin, vůlí se rozhodnout a způsobit takový čin, nebo se o něj pokusit) normativní znak skutkové podstaty, tedy alternativně přimět, zjednat, najmout, zlákat, svést, dopravit, ukrýt, zadržovat, vydat. Pachatel např. nemusí přesně vědět, jaké náležitosti musí mít nájemní smlouva, ale musí chtít najmout osobu.
 - Vědět a chtít vyloučit nebo zásadně ovlivnit svobodnou vůli poškozeného jedním ze způsobů uvedených v § 168 odst. 2 *alinea prima* TZ a chtít, aby se tak stalo.
- U kořistění z obchodování s dospělými musí pachatel:
 - Chtít sebe majetkově obohatit.
 - Vědět, že se takto obohacuje z páchání obchodování s dospělými a přesto se chtít obohatit.

Skutková podstata trestného činu Obchodování s lidmi vyžaduje, aby jednání bylo činěno s cílem (srov. dikci „*aby ho bylo užito*“ v základních skutkových podstatách obchodování s dětmi a obchodování s dospělými) vykořisťování *largo sensu* [dle písm. a) – e) této skutkové podstaty]. Dovožuji tak i přes to, že ve skutkové podstatě chybí *expressis verbis* slovní spojení „*s cílem*“²⁸⁸, neboť do znění skutkové podstaty by bylo možné vložit toto slovní spojení bez toho, aby se jakkoli pozměnil význam („*najme, zjedná.... s cílem, aby ho bylo užito*“ je významově stejné, jako „*najme, zjedná, aby ho bylo užito*“). Z podstaty věci je zřejmé, že nemůže někdo jednat za účely uvedenými pod písm. a) – e) odst. 1 *alinea prima* nebo odst. 2 *alinea prima* § 168 TZ formou úmyslu nepřímého - pouze srozuměním. Pokud pachatel např. zjedná dítě, aby ho bylo užito k sexuálnímu zneužívání, musí tento chtít tímto způsobem alespoň ohrozit zájem chráněný trestním zákonem. Nelze být pouze smířen s tím, že může ohrožení nastat, protože dítě zjednával právě proto, aby ho bylo užito k sexuálnímu zneužívání. *Ergo* skutková podstata trestného činu Obchodování s lidmi vyžaduje úmysl přímý podle § 15 odst. 1 písm. a) TZ. Zároveň je slovní spojení „*aby ho bylo užito*“ použité v základní skutkové podstatě jedinečné v celém trestním zákoníku, nikde jinde se nenachází, nemá ani dlouhodobě stanovený výklad. Pro zachování systematičnosti a zamezení zbytečné dichotomie pojmů „*aby ho bylo užito*“ a „*s cílem*“, které mají

²⁸⁸ Srov. Jelínkovu učebnici trestního práva hmotného: „*Výjimečně u některých trestných činů však zákon vyžaduje zavínění ve formě úmyslu přímého, což se vyjadřuje výrazem „s cílem“...*“ (JELÍNEK, Jiří. Subjektivní stránka trestného činu, in: JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, Student (Leges), 2014, s. 222 – 255 (konkrétní s. 233). ISBN 978-80-7502-044-4.

stejný význam, navrhuji tyto pojmy sjednotit²⁸⁹. *Dolus directus* u obchodování s lidmi zmiňuje např. usnesení Nejvyššího soudu z roku 2014²⁹⁰, které v právním posouzení uvádí následující: „V popisu skutku je dále uvedeno, že obviněný „vyhrožoval poškozené zabitím, pokud nepůjde provozovat prostituci, kdy poškozená mu ze strachu vždy vyhověla a provozovala prostituci každý den“. Opakované výhrůžky použití násilí, jímž byla poškozená vystavena, nasvědčují tomu, že obviněný měl v úmyslu porušit zájem chráněný trestním zákoníkem, tedy zasáhnout do objektu uvedeného trestného činu, jímž jsou morální zásady, s nimiž je obchodování se ženami v příkrém rozporu. Důvodem ochrany je i ohrožení svobodného rozhodování ženy v sexuální sféře a její osobní svoboda. Jestliže obviněný vyhrožoval poškozené zabitím, pokud nebude provozovat prostituci, je zřejmé, že do objektu tohoto trestného činu zasáhl v úmyslu přímém podle § 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.“.

Zavinění k základním skutkovým podstatám kořistění z obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea secunda* a kořistění z obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea secunda* může být podle mého názoru formou také nepřímého úmyslu. Stačí, že pachatel bude srozuměn s tím, že kořistí z obchodování s lidmi a ne z legálních činností, je tedy smířen s tím, že může svým jednáním ohrozit zájem na tom, aby nikdo nekořistil z obchodování s lidmi a obecně, aby nedocházelo k tak závažnému omezování svobody v tom nejširším slova smyslu.

Ke kvalifikovaným skutkovým podstatám stačí z hlediska formy zavinění i nevědomá nedbalost²⁹¹.

2.9.2. Fakultativní znaky subjektivní stránky trestného činu Obchodování s lidmi

Podle Jelínka²⁹² patří mezi fakultativní znaky subjektivní stránky trestného činu Obchodování s lidmi pohnutka a cíl.

Zatímco pohnutka (motiv) je důležitá z hlediska ukládání trestů²⁹³, cíl je důležitý pro naplnění skutkové podstaty. Lze říci, že z dikce dispozice trestného činu Obchodování s lidmi vyplývá, že pro naplnění této skutkové podstaty je nutné, aby pachatel jednal alternativně alespoň za jedním z cílů uvedených pod písm. a) – e) odst. 1 nebo 2 *ali*§ 168 TZ.

²⁸⁹ Více viz část třetí této práce.

²⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2014, sp. zn. 6 Tdo 392/2014.

²⁹¹ Viz § 17 písm. a) TZ.

²⁹² JELÍNEK, Jiří. Subjektivní stránka trestného činu, in: JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, Student (Leges), 2014, s. 222 – 255 (konkrétní s. 246). ISBN 978-80-7502-044-4.

²⁹³ Srov. ust. § 41 písm. c) TZ a ust. § 43 písm. a) TZ.

2.10. Obchodování s lidmi spáchané za zvlášť přitěžujících okolností

Skutková podstata trestného činu Obchodování s lidmi chrání v kvalifikačních znacích hodnoty, které zákonodárce považuje za výjimečně škodlivé ve spojení se zvlášť závažným zločinem Obchodování s lidmi. Celkem ve třech odstavcích (odst. 3, odst. 4 a odst. 5 § 168 TZ) odstupňuje ustanovení § 168 TZ společensky závažnější modalitě obchodování s lidmi. Níže budou rozebrány jednotlivé odstavce a jejich kvalifikační znaky.

Odst. 3: *Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,*

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,

- Organizovaná skupina je již tradičním českým trestněprávním institutem, jehož podstatu nejlépe vystihl Nejvyšší soud Československé republiky v rozhodnutí z roku 1985²⁹⁴, které ač se týkalo trestného činu Loupeže, stanovilo ve své právní větě výklad zákonného znaku organizované skupiny následovně: „*Předpokladem pro naplnění znaku okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedené v § 234 odst. 2 písm. a) tr. zák. (organizovaná skupina)*²⁹⁵ je, aby šlo nejméně o tříčlenné sdružení trestně odpovědných osob, jejichž vzájemná součinnost na realizování trestné činnosti vykazuje takovou míru plánovitosti jejího průběhu a tomu odpovídající koordinaci úloh jednotlivých účastníků, že tyto okolnosti zvyšují pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu loupeže a tím i jeho nebezpečnost pro společnost.“. Toto rozhodnutí následovala konstantní judikatura až dodnes. Touto právní větou jsou tedy stanoveny 3 podmínky organizované skupiny:

- musí jít o alespoň tříčlennou entitu pachatelů,
- jsou vzájemné součinní v plánovitosti a koordinovanosti úloh,
- tato součinnost vede k větší efektivitě zločinnosti.

Komentářová literatura dodává, že organizovaná skupina může být sestavena jen k provedení spáchání jednoho trestného činu a nemusí mít ani trvalý charakter, ani jakkoli formalizované požadavky pro členství²⁹⁶, dále, že není potřeba, aby byl

²⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 18. července 1985 sp. zn. 11 To 51/85.

²⁹⁵ Poznámka v závorce doplněna autorem této práce.

²⁹⁶ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700 (konkrétně s. 1697). ISBN 978-80-7400-428-5.

někdo ze zúčastněných osob byl organizátorem²⁹⁷. Navíc je třeba zmínit, že organizovaná skupina [*a contrario* organizovaná skupina působící ve více státech jako kvalifikační znak obsažený v odst. 4 písm. c) § 168 TZ] ochraňuje před vnitrostátní zločinným spolčováním. Shledávám za správné, ba nutné pro naplnění funkcí trestního práva v této oblasti, kriminalizovat páčání Obchodování s lidmi v organizované skupině (*a quo magis* v organizované skupině působící ve více státech), neboť je často páčána organizovanou formou – Mary. C. Burke označuje až 11 obvyklých rolí²⁹⁸, ve kterých je obchodování s lidmi páčáno²⁹⁹: náborář (recruiter), spojovací agent (broker), kontraktor (contractor), zajišťovatel práce (employment agent), cestovní agent (travel agent), padělatel dokladů (document forger), dopravce (transporter), zadavatel (procurer), hlídač (enforcer), pasák (pimp) a vrchní prostitutka (bottom bitch)³⁰⁰. Hancilova B. a Massey C.³⁰¹ poukazují na to, že obchodování s lidmi páchají jak hierarchicky organizované skupiny (syndikáty), tak i neorganizovaní jedinci, přičemž od těch je z hlediska oběti mnohem jednoduší utéci a z hlediska policejních orgánů je odhalování a stíhání těchto orgánů mnohem snazší než odhalování stíhání syndikátů. Toto tvrzení koresponduje s výše uvedenými kritérii, nastavenými rozsudkem Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. července 1985 sp. zn. 11 To 51/85, zejména s kritériem vyšší efektivity zločinnosti. I v české judikatuře obchodování s lidmi se objevuje organizovaná skupina³⁰².

Kriminalizací a přísnějším trestáním tohoto zákonného znaku jako zvlášť přitěžující okolnosti je vyhověno závazkům vyplývajícím z ustanoveních čl. 24 písm. d) Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi a čl. 4 odst. 2 písm. b) Směrnice 2011/36/EU.

b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,

²⁹⁷ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948 (konkrétní s. 945). ISBN 978-80-7478-790-4.

²⁹⁸ Některé role se uplatní jen pro některé formy obchodování s lidmi, např. poslední dvě zmíněné role se budou vyskytovat u obchodování s lidmi za účelem vykořisťování formou prostitute.

²⁹⁹ BURKE, Mary C, BRUIJIN. Introduction to Human Trafficking: Definitions and Prevalence, in: BURKE, Mary C Human Trafficking: Interdisciplinary Perspectives. Second edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018, s. 3 – 22 (konkrétní s. 17). ISBN 978-1-138-93101-5.

³⁰⁰ České znění rolí je autorův překlad.

³⁰¹ HANCILOVA, B., MASSEY, C. Legislation and the Situation Concerning Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation in EU Member States. Vienna: ICMPD. HART, 2009, s. 28 – 29. ISBN 978-3-900411-54-1.

³⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2018, č. j. 3 Tdo 113/2018-48.

- Aby byl naplněn tento kvalifikační znak, není potřeba, aby byla způsobena těžká újma na zdraví, nebo smrt, musí být způsobeno pouze ohrožení. Zároveň je k tomuto kvalifikačnímu znaku z hlediska subjektivní stránky třeba pouze nedbalostního zavinění³⁰³.
- V případě způsobení těžké újmy na zdraví bychom posuzovali takový čin podle odst. 4 písm. a) § 168 TZ a v případě způsobení smrti poškozeného podle odst. 5 § 168 TZ. Těžká újma na zdraví je legálně definovaná v § 122 odst. 2 TZ. V tomto ustanovení TZ uvádí 2 podmínky³⁰⁴:
 - musí jít o vážnou poruchu zdraví nebo jiné vážné onemocnění
 - tato porucha nebo onemocnění musí odpovídat některému z případů uvedených v § 122 odst. 2 TZ.

Judikatura rozebrala tuto legální definici velmi podrobně. Tento podrobný rozbor ale není předmětem zkoumání této práce.

- Vydání nebezpečí smrti je kvalitativně horším než vydání nebezpečí těžké újmy. Jedná se o vydání nebezpečí tzv. cerebrální smrti – smrti mozkové³⁰⁵.
- Kriminalizaci a přísnějším trestáním zákonného znaku „vydání v nebezpečí smrti“ jako zvlášť přitěžující okolnosti je vyhověno závazkům vyplývajícím z ustanoveních čl. 24 písm. a) Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi a čl. 4 odst. 2 písm. c) Směrnice 2011/36/EU. Tyto prameny nepožadují přísněji trestat „vydání v nebezpečí těžké újmy na zdraví“, česká úprava tak chrání sekundární objekt zdraví poškozených v tomto ustanovení nad rámec mezinárodněprávních závazků.

c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo

- Značný prospěch podle legální definice v § 138 TZ znamená prospěch v rozsahu 500 000 Kč až 5 000 000 Kč. Pachatel musí jednat v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného tento prospěch, není třeba aby značný prospěch skutečně získal³⁰⁶. Trestní zákoník tímto ustanovením chrání sekundární objekt zájem na ochraně majetku osob.

³⁰³ GRIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700 (konkrétně s. 1698). ISBN 978-80-7400-428-5.

³⁰⁴ JELÍNEK, Jiří. § 122 TZ, in: JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, Glosátor. 2016, 178 – 184. ISBN 978-80-7502-106-9.

³⁰⁵ KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 72. ISBN 978-80-7380-059-8.

³⁰⁶ GRIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700 (konkrétně s. 1698). ISBN 978-80-7400-428-5.

d) *spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.*

- Pojem prostituce vyložil Krajský soud v Českých Budějovicích ve svém usnesení³⁰⁷ v roce 1995 v právní větě následovně: „*Prostitucí ve smyslu § 204 tr. zák. o trestném činu kuplířství není jen pohlavní styk s jinými osobami za úplatu uskutečněný formou soulože, ale i všechny další formy ukájení pohlavního pudu jiné osoby stejného nebo opačného pohlaví tělesným stykem za úplatu.*“. Vzhledem k dikci „*spáchá – li v úmyslu*“ není potřeba, aby k užitím jiného k prostituci došlo, stačí pouze, že pachatel jednal v úmyslu takto obchodovaného poškozeného nechat vykořisťovat.
- Podle Mezinárodní organizace práce je celosvětově 4,8 milionů obětí komerčního sexuálního obchodování s lidmi³⁰⁸, je proto jediné vhodné, aby byl takový čin zvláště sankcionován. Zatímco Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi stanovuje, že „*zneužívání prostituce jiných*“ je vykořisťováním *largo sensu* [čl. 4 písm. a) této úmluvy], stejně jako Směrnice 2011/36/EU v čl. 2 bodu 3, česká úprava toto jednání vymezuje jako zvlášť přitěžující okolnost. Česká úprava tedy postihuje tento způsob vykořisťování, ale ne v základní, nýbrž v kvalifikované podstatě, čímž naplňuje výše zmíněné legislativní požadavky.

Odst. 4: *Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,*

- V kvalifikačním znaku podle odst. 4 § 168 TZ jsou odstupňovány kvalifikované skutkové podstaty ještě závažnější než v odst. 3, což je vyjádřeno sazbou odnětí svobody na osm až patnáct let, oproti pěti až dvanácti v odst. 3 § 168 TZ.

a) *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví,*

- Oproti odst. 3 písm. b) § 168 TZ je potřeba, aby skutečně došlo k účinku, konkrétně k poruše hmotného předmětu útoku – člověka – formou těžké újmy na zdraví. K těžké újmě na zdraví platí výklad v komentáři k odst. 3 písm. b) této podkapitoly.

b) *spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo*

³⁰⁷ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 8. 1994, sp. zn. 4 To 518/94, publikováno pod č. 22/1995 rozh. Tr.

³⁰⁸ INTERNATIONAL LABOUR OFFICE (ILO). Global estimates of modern slavery: forced labour and forced marriage. Geneva 2017, s. 9. ISBN: 978-92-2-130132-5.

- Prospěch velkého rozsahu je opět vyjádřen legální definicí v § 138 TZ, kdy za užití odst. 1 i 2 docházíme k závěru, že tento prospěch je ohraničen spodní hranicí 5 000 000 Kč a horní hranici nemá – rozsah může být zrcadlen ve formě a míře trestu. I zde musí být formou zavinění úmysl, protože je to v této okolnosti zvláště přitěžující vyjádřeno slovy „v úmyslu“³⁰⁹. K naplnění tohoto zákonného znaku nemusí dojít k faktickému získání prospěchu velkého rozsahu, což vyplývá z jazykového výkladu znaku „v úmyslu“. Vočka³¹⁰ doplňuje, že prospěch velkého rozsahu může mít materiální i nemateriální povahu. Tento kvalifikační znak může samozřejmě nastat jak u obchodování s lidmi podle odst. 1 nebo 2 *alinea prima*, tak u obchodování s lidmi podle odst. 1 nebo 2 *alinea secunda*, tedy kořistění. K tomuto zákonnému kvalifikačnímu znaku se také vyjádřil Nejvyšší soud, když ve svém usnesení³¹¹ ze dne 14. května 2013 uvedl v právní větě: „*Při stanovení prospěchu značného a velkého rozsahu u trestného činu obchodování s lidmi podle § 168 odst. 3 písm. c), resp. § 168 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku je třeba vycházet z čistého zisku pachatele, který dosáhl touto trestnou činností. Do uvedeného rozsahu nelze zahrnovat výdaje, které pachatel vynaložil na spáchání trestné činnosti. Přitom platí, že značný nebo velký rozsah nemusí pachatel získat, protože citované skutkové podstaty předpokládají tzv. specifický úmysl pachatele.*“, kdy stanovil metodicky způsob, jak stanovovat prospěch velkého rozsahu.
 - Zvláště vysokou sankci za získání majetku, nebo za úmysl získat majetek v hodnotě alespoň pět milionů, není České republice aktuálními mezinárodními závazky uložena.
- c) *spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.*
- Oproti odst. 3 písm. a) § 168 je tento kvalifikační znak doplněn o sousloví „*působící v několika státech*“. K organizované skupině lze odkázat na výklad poskytnutý k odst. 3 písm. a). K znaku „*působící v několika státech*“ je třeba dodat, že to znamená, že organizovaná skupina má trestněprávně relevantní aktivity

³⁰⁹ Srov. § 17 písm. a) TZ.

³¹⁰ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948 (konkrétní s. 945). ISBN 978-80-7478-790-4.

³¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. května 2013, sp. zn.: 4 Tdo 366/2013-70.

ve více státech, přičemž může jedním z těchto dvou států být Česká republika³¹². Zvláštním sankcionováním tohoto znaku Česká republika splňuje závazek vyplývající z čl. 4 bodu 2 písm. d) Směrnice 2011/36/EU. Zavinění musí obsahovat intelektuální i volní stránku vztahující se k mezinárodní organizované skupině – pachatel tedy musí vědět a musí se rozhodnout páchat obchodování s lidmi v rámci právě této skupiny.³¹³

Odst. 5: *Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.*

- Na rozdíl od „vydání nebezpečí smrti“ rozebrané ve výkladu k § 168 odst. 3 písm. b), k naplnění tohoto znaku musí dojít k účinku: k usmrcení člověka. Forma zavinění zde může být jediné nedbalost, protože v opačném případě jednání posoudíme jako trestný čin Vraždy podle § 140 TZ v souběhu s trestným činem Obchodování s lidmi dle § 168 TZ³¹⁴. Mezinárodněprávní závazky tento kvalifikační znak podřazují pod vydání ohrožení smrti, česká úprava je specifická v její osamostatněné kvalifikaci.

2.11. Vývojová stádia trestného činu Obchodování s lidmi

Trestní zákoník chrání nejdůležitější hodnoty společnosti tím, že stanovuje, co je trestným činem³¹⁵. V § 111 TZ se rozšiřuje definice trestného činu podle § 13 odst. 1 TZ mj. také o přípravu k trestnému činu a o pokus trestného činu. Tato úprava vychází z myšlenky, že je třeba postihovat nejen samotné dokonání, ale také jednání, které k němu přímo vede, neboť je společensky podobně škodlivé³¹⁶. Přípravou je podle § 20 odst. 1 TZ „jednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu“. Pokusem je podle § 21 odst. 1 TZ „jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat“. Příprava i pokus jsou těmito instituty jen pokud nedošlo k dokonání trestných

³¹² VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948 (konkrétní s. 945). ISBN 978-80-7478-790-4.

³¹³ GRĚVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700 (konkrétně s. 1699). ISBN 978-80-7400-428-5.

³¹⁴ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948 (konkrétní s. 946). ISBN 978-80-7478-790-4.

³¹⁵ NOVOTNÝ, Oto. Trestní právo hmotné, jeho funkce a jeho místo v právním řádu, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 31 – 51 (konkrétní s. 35). ISBN 978-80-7478-616-7.

³¹⁶ GRĚVNA, Tomáš. Vývojová stádia trestné činnosti, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 237 – 252 (konkrétní s. 238). ISBN 978-80-7478-616-7.

činů, ke kterým tato jednání směřují. U přípravy navíc nesmí dojít ani k pokusu. Kriminalizací pokusu a přípravy trestní zákoník umožňuje preventivně zabraňovat dokonání trestného činu, předně samotnému porušení či ohrožení právem chráněných statků. V praxi např. tím, že lze osobu, která je přistižena při trestném činu (srov. extenzivní legislativní výklad podle § 111 TZ) zadržet kýmkoli podle § 76 odst. 2 TR.

2.11.1. Příprava trestného činu Obchodování s lidmi

Příprava trestného činu nedosahuje vždy takové kvality škodlivosti, aby musela být trestná. To odpovídá legislativnímu aspektu základní trestněprávní zásady *ultima ratio*³¹⁷. § 20 odst. 1 proto stanoví dvě další podmínky podmiňující přípravu:

- 1) trestní zákon výslovně stanoví trestnost přípravy u trestného činu,
- 2) jde o zvlášť závažný zločin³¹⁸.

Obě tyto podmínky Obchodování s lidmi splňuje v základních skutkových podstatách obchodování s dětmi, kořistění z obchodování s dětmi, obchodování a kořistění z obchodování s dospělými, neboť horní hranici odnětí svobody až na deset let obsahují všechny základní skutkové podstaty a odst. 6 § 168 TZ, který stanovuje, že „*Příprava je trestná.*“ se vztahuje také na všechny tyto základní skutkové podstaty.

Je důležité přísně odlišit spáchání trestného činu Obchodování s lidmi a spáchání vykořisťování *largo sensu*, které má formu různých trestných činů. Předmětný trestný čin je dokonán již např. najmutím osoby k účelům uvedeným v § 168 odst. 1 nebo 2 TZ³¹⁹. Dokonáním tedy není až „*užítí*“ nebo „*předání jinému k užítí*“, např. předání dítěte jinému k odběru tkáně podle § 168 odst. 1 písm. b). Příprava k trestnému činu Obchodování s lidmi je tedy úmyslné vytváření podmínek pro najmutí, přiměnění, zjednání, zlákáání, svedení, dopravení, ukrytí, zadržování, přijmutí nebo vydání dítěte, kteréžto formy „*činu*“³²⁰ směřují k „*účelu – vykořisťování*“³²¹, nebo k najmutí, přiměnění, zjednání, zlákáání, svedení, dopravení, ukrytí,

³¹⁷ JELÍNEK, Jiří. Pojem trestního práva, jeho funkce, zásady trestního práva, in: JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd.* Praha: Leges, Student (Leges), 2014, s. 19 – 45 (konkrétní s. 34). ISBN 978-80-7502-044-4.

³¹⁸ Podle § 14 odst. 3 TZ jsou zvlášť závažnými zločiny ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

³¹⁹ GRÍVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700 (konkrétně s. 1699). ISBN 978-80-7400-428-5.

³²⁰ Srov. kapitolu 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce.

³²¹ Srov. kapitolu 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce.

zadržování, přijetí nebo vydání dospělého za využití „způsobu donucení“³²², kteréžto formy „činu“³²³ směřují k „účelu – vykořisťování“³²⁴.

Přípravou tedy může být nákup dodávky, kterou chce použít pachatel k dopravě obchodovaných poškozených., nebo příprava úkrytu, kam chce pachatel ukrýt a kde chce zadržovat obchodované poškozené. Myslím si, že přípravou může být také organizování a mobilizování jednotlivých řetězců, které se podílejí na této zvlášť závažné zločinnosti.

Kriminalizace přípravy trestného činu Obchodování s lidmi je v českém trestním právu učiněna nad rámec explicitních mezinárodněprávních závazků. Lze ji však zhodnotit jako pozitivní, zvláště k celkovému záměru příslušných mezinárodních dohod, např. záměr vyplývající z recitálu 1 Směrnice 2011/36/EU, který v druhé větě stanoví: „*Prevence obchodování s lidmi a boj proti němu jsou pro Unii i její členské státy prioritou*“.

Příprava se vztahuje také na základní skutkové podstaty kořistění z obchodování s dětmi a kořistění z obchodování s dospělými. Přípravou k trestnému činu Obchodování s lidmi podle odst. 1 nebo odst. 2 *alinea secunda* je tedy úmyslné vytváření podmínek pro kořistění z trestnému činu Obchodování s lidmi podle odst. 1 nebo odst. 2 *alinea prima*. Kdybychom se pokusili toto jednání vysvětlit na případu, půjde např. o záměrnou úpravu sklepních kójí, kterou se pachatel po předběžné domluvě s pachatelem Obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima* chystá pronajímat tomuto druhému pachateli. Sklepní kóji přitom upravuje podle jeho přání a je alespoň srozuměn s tím, že zde bude docházet k zadržování poškozených dětí, přičemž má za toto pronajímání dostávat peníze od pachatele trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima*.

2.11.2. Pokus trestného činu Obchodování s lidmi

Narozdíl od kriminalizace přípravy trestného činu Obchodování s lidmi vyplývá povinnost kriminalizace pokusu trestného činu Obchodování s lidmi z mezinárodních závazků – např. z čl. 21 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, z čl. 3 Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU a z čl. 5 odst. 2 písm. a) Palermo protokolu. Pokus trestného činu se může vyskytovat u kteréhokoli trestného činu, není (opět oproti přípravě) omezen jen

³²² Srov. kapitulu 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce.

³²³ Srov. kapitulu 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce.

³²⁴ Srov. kapitulu 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce.

na některý segment trestných činů, podřazujeme jej pod obecnou formu trestné činnosti³²⁵ - trestní zákoník by jej tedy kriminalizoval (v souladu se systémem českého trestního práva) i bez výše zmíněných mezinárodních závazků.

Pokusem trestného činu Obchodování s lidmi rozumíme jednání, které bezprostředně směřuje k najmutí, přiměnění, zjednání, zlákáání, svedení, dopravení, ukrytí, zadržování, přijmutí nebo vydání dítěte, kteréžto formy „činu“³²⁶ směřují k „účelu – vykořisťování“³²⁷, nebo k najmutí, přiměnění, zjednání, zlákáání, svedení, dopravení, ukrytí, zadržování, přijmutí nebo vydání dospělého za využití „způsobu donucení“³²⁸, kteréžto formy „činu“³²⁹ směřují k „účelu – vykořisťování“³³⁰. Opět uvedeme příklad: bezprostředně k výše popsanému jednání směřuje např. návštěva poškozeného dítěte s připravenou smlouvou o nájmu k prostituci, kterou ale přeruší rodič, nebo použití násilí k tomu, aby pachatel umístil poškozeného dospělého do připravené dodávky, kterou chce poškozeného dopravit do cizí země za účelem vykořisťování *largo sensu*, kam se ale nedostane, protože při nasedání do auta jej zastaví policejní hlídka.

Pokus se vztahuje také na kořisťení z obchodování s dětmi a kořisťení z obchodování s dospělými. Jde o jednání bezprostředně směřující ke kořisťení z obchodování s lidmi. Může jít tedy např. o situaci, kdy pachatel jde na naplánovanou schůzku, kde má pachatel Obchodování s lidmi podle § 168 odst. 2 *alinea prima* předat peníze pachateli Obchodování s lidmi podle § 168 odst. 2 *alinea secunda* za pronájem pokoje, kde dochází k ukrývání poškozených, kteří mají v budoucnu být prodáni do otroctví, ke schůzce ale nedojde, protože pachatele Obchodování s lidmi podle § 168 odst. 2 *alinea prima* zadrží policejní orgán.

2.11.3. Dokonaný trestný čin Obchodování s lidmi

Trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 TZ je dokonán, jak již je výše uvedeno, již ve chvíli, kdy pachatel poškozeného přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá k jednomu z účelů – vykořisťování *largo sensu* uvedených v § 168

³²⁵ GŘIVNA, Tomáš. Vývojová stádia trestné činnosti, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 237 – 252 (konkrétní s. 243). ISBN 978-80-7478-616-7.

³²⁶ Srov. kapitulu 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce.

³²⁷ Srov. kapitulu 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce.

³²⁸ Srov. kapitulu 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce.

³²⁹ Srov. kapitulu 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce.

³³⁰ Srov. kapitulu 2. 4. “Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav” této práce.

odst. 1 nebo odst. 2 pod písm. a) až e) TZ.³³¹ Samotné vykonání vykořisťování *largo sensu* nepodmiňuje dokonání Obchodování s lidmi dle § 168 a může být naplněním jiné skutkové podstaty obsažené v trestním zákoníku³³².

V případě kořistění z obchodování s dětmi nebo dospělými je čin dokonán v momentě, kdy pachatel kořistí, tedy získá majetkový prospěch z obchodování s dětmi nebo dospělými. Myslím si, že může jít např. o moment, kdy jsou mu připsány na účet peníze pocházející právě od pachatele obchodování s dětmi nebo dospělými, přičemž tyto peníze mají být smlouvenou odměnou za určitou formu nápomoci.

2.12. Trestání trestného činu Obchodování s lidmi

Tato práce, která si klade za cíl mj. podrobně prozkoumat trestný čin Obchodování s lidmi z hlediska platného trestního práva hmotného, by nebyla kompletní, kdyby se nevěnovala problematice trestání předmětného trestného činu. Trestem³³³ rozumíme „*opatření státního donucen ukládané soudy v trestním řízení za trestný čin jeho pachateli, které pachateli působí určitou újmu a které vyslovuje odsudek pachatelova trestného činu ze strany společnosti*“³³⁴. Konečným cílem trestu a jeho primárním úkolem je chránit společnost před trestnými činy³³⁵. Účelem trestu, který hrozí za spáchání Obchodování s lidmi by měla být ochrana před tímto činem. Ochrany dociluje trest v rovině individuální prevence a generální prevence³³⁶.

2.12.1. Druhy trestů, které je možné uložit za spáchání trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 TZ

Za trestný čin Obchodování s lidmi lze uložit jak tresty uvedené v samotném ustanovení § 168 TZ, tak další tresty, které uvádí obecná část trestního zákoníku:

Peněžitý trest podle § 67 odst. 1 TZ lze uložit, pokud pachatel trestného činu Obchodování s lidmi pro sebe nebo jiného získal, nebo se snažil získat majetkový prospěch. Tato varianta trestu

³³¹ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700 (konkrétně s. 1695). ISBN 978-80-7400-428-5.

³³² Srov. následující kapitolu „Trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku a jiné trestné činy“.

³³³ Krom trestů lze pachatelům trestného činu Obchodování s lidmi uložit také ochranná opatření, kterým se ale tato práce nevěnuje, neboť k trestnému činu Obchodování s lidmi podle § 168 TZ se nevztahují žádná specifika, tudíž by byl podán pouze obecný výklad.

³³⁴ SOLNAŘ, Vladimír, VANDUCHOVÁ, Marie. Tresty a ochranná opatření, in: SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, s. 12 části III. ISBN 978-80-254-4033-9.

³³⁵ NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. Praha: Academia, 1967, s. 7.

³³⁶ NOVOTNÝ, Oto. Trestněprávní sankce, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 293 – 302 (konkrétní s. 295). ISBN 978-80-7478-616-7.

bude zvláště potřeba zvážit u spáchání trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 nebo 2 *alinea secunda* TZ, tedy při variantě kořistění z obchodování s lidmi, jehož pojmovým znakem je majetkový prospěch.

Propadnutí věci a propadnutí náhradní hodnoty podle § 70 a § 71 TZ jako spíše doplňkové tresty musí soudce uložit pachateli k věci, která je bezprostředním výnosem z trestné činnosti. Taková situace není v judikatuře týkající se trestného činu Obchodování s lidmi neznámá³³⁷, relativně často bývá uložen trest propadnutí věci mobilního telefonu a SIM karet³³⁸.

Trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání & trest ztráty vojenské hodnosti podle § 79 a § 79 TZ může být udělen výhradně vedle jiného trestu a za podmínky, že trestný čin Obchodování s lidmi byl spáchán ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky. V případě ztráty vojenské hodnosti musí být z podstaty trestu pachatelem voják, nebo bývalý voják.

Propadnutí majetku podle § 66 TZ lze uložit pachateli, pokud spáchá trestný čin Obchodování s lidmi za zvlášť závažných okolností, tedy pokud naplní kvalifikovanou skutkovou podstatu dle § 168 odst. 3, odst. 4 a odst. 5 TZ nebo pokud spáchá tento zvlášť závažný zločin v jedné z jeho základních skutkových podstat, přičemž se jeho spácháním snažil získat, nebo získal majetkový prospěch³³⁹.

Zákaz činnosti podle § 73 TZ lze za trestný čin Obchodování s lidmi uložit, pokud se pachatel dopustil tohoto trestného činu v souvislosti s touto činností. Tento trest se tedy jeví vhodný např. pro řidiče kamionu, který si přivydělává dopravou obchodovaných poškozených.

Zákaz pobytu jako trest podle § 75 TZ může být uložen pouze vyžaduje-li to se zřetelem na dosavadní způsob života pachatele trestného činu Obchodování s lidmi a místo spáchání činu, ochrana veřejného pořádku, rodiny, zdraví, mravnosti nebo majetku; trest zákazu pobytu se nesmí vztahovat na místo nebo obvod, v němž má pachatel trvalý pobyt. I zde si lze představit, s ohledem na geograficky dynamický charakter předmětného trestného činu, přiléhavost tohoto trestu na pachatele vzhledem k účelu trestu.

Trest vyhoštěním podle § 80 TZ lze uložit pouze pachateli, který není občanem České republiky. Jeho podstatou je vyhoštění z území České republiky, a může být uložen jen vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem. Tento trest je také přiléhavý pro

³³⁷ Srov. Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. května 2013, sp. zn. 4 Tdo 366/2013-70, ve kterém byl pachateli potvrzen trest propadnutí věci – automobilu zn. Mercedes.

³³⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 3 Tdo 1446/2011-25, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2011, sp. zn. 4 Tdo 1042/2017, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2017, sp. zn. 6 Tdo 545/2017 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2018, sp. zn. 8 Tdo 829/2018.

³³⁹ Srov. § 66 odst. 1 TZ.

některé formy páchání trestného činu Obchodování s lidmi, a to s ohledem na internacionální charakter páchání a součinnostní aspekty tohoto trestného činu.

Nepodmíněný trest odnětí svobody lze uložit ve více variantách.

- Nad horní hranici 20 let lze uložit tento trest u trestného činu Obchodování s lidmi buď proto, že pachatel znovu spáchal zvláště závažný zločin, i přesto, že byl za takový čin již potrestán³⁴⁰, nebo proto, že byl tento čin spáchán ve prospěch organizované zločinecké skupiny³⁴¹.
- Nad horní hranici stanovenou trestní sazbou § 168 lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody v případech analogických těm popsaným pod bodem 1 a dále v případě vícečinného souběhu většího počtu trestných činů³⁴². Ve všech případech se horní hranice může zvýšit o jednu třetinu, tedy v případě obchodování s lidmi se horní hranice posouvá až do 160 měsíců v základních skutkových podstatách, v případě naplnění kvalifikované skutkové podstaty podle odst. 3 § 168 TZ se horní hranice trestní sazby posouvá až na 16 let, v případě naplnění kvalifikované skutkové podstaty podle odst. 4 § 168 TZ se horní hranice trestní sazby posouvá až na 20 let (uložit jej v této výši lze jen za splnění kritérií uvedených v bodě 1) a v případě naplnění kvalifikované skutkové podstaty podle odst. 5 § 168 TZ se horní hranice trestní sazby posouvá až na 24 let (uložit jej v této výši lze také jen za splnění kritérií uvedených v bodě 1). V případě spáchání činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny je zvýšení horní hranice trestní sazby odnětí svobody trestného činu Obchodování s lidmi obligatorní.
- Trestní sazba snížená pod dolní hranici trestní sazby odnětí svobody může nastat v případě, které uvádí obecná část trestního zákoníku, přičemž jich je šest³⁴³. Pro odhalování trestného činu Obchodování s lidmi je důležitý institut spolupracujícího obviněného³⁴⁴, při jehož použití musí nastat obligatorní snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby odnětí svobody³⁴⁵.
- Trestní sazba „normální“, tedy taková, která je v rozsahu trestní sazby, kterou stanovuje § 168 TZ. Tato sazba je
 - v případě základních skutkových podstat dvě až deset let,

³⁴⁰ Srov. § 59 TZ.

³⁴¹ Srov. § 108 TZ.

³⁴² Srov. § 43 TZ.

³⁴³ NOVOTNÝ, Oto. Druhy trestů. in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné. 7.*, přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 303 – 373 (konkrétně s. 352). ISBN 978-80-7478-616-7.

³⁴⁴ Srov. § 178a TR.

³⁴⁵ Srov. § 58 odst. 4 TZ.

- v případě kvalifikované skutkové podstaty dle § 168 odst. 3 TZ pět až dvanáct let,
- v případě kvalifikované skutkové podstaty dle § 168 odst. 4 TZ osm až patnáct let a
- v případě kvalifikované skutkové podstaty dle § 168 odst. 5 TZ deset až osmnáct let.

Výše trestní sazby pro obchodování s dětmi a obchodování s dospělými na jedné straně a kořistění z obchodování s dětmi a dospělými na druhé straně, zůstává stejná. Z toho lze dovodit, že zákonodárce vidí ve všech čtyřech jednáních stejnou společenskou škodlivost. S takovým záměrem jistě lze polemizovat³⁴⁶.

Další tresty, které české trestní zákoník zná, tedy domácí vězení, obecně prospěšné práce a zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, nejsou pro trestný čin Obchodování s lidmi relevantní, neboť trestný čin Obchodování s lidmi nenaplnuje kritéria stanovená obecnou částí TZ pro uložení těchto trestů.

2.12.2. Soulad mezinárodněprávních závazků s tresty za spáchání trestného činu Obchodování s lidmi uvedenými v českém trestním právu

V čl. 4 Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU jsou uvedeny závazky co do sankcí trestného činu Obchodování s lidmi. V odstavci prvním Českou republiku zavazuje tato směrnice ke trestání základních skutkových podstat s horní hranicí nejméně pěti let. V odstavci druhém se potom zvyšuje požadavek na horní hranici na deset let v následujících případech:

- Obchodování s lidmi bylo spácháno na zvlášť zranitelné oběti (alespoň dětské oběti).
- Obchodování s lidmi bylo spácháno v rámci zločinného spolčení, které je definováno rozhodnutím Rady 2008/841/SVV³⁴⁷.
- Obchodování s lidmi spáchané s úmyslem (případně také z hrubé nedbalosti) ohrožení života oběti.
- Obchodování s lidmi spáchané za užití hrubého násilí nebo spáchané takovým způsobem, že jím byla způsobena zvláště závažná újma.

V odst. 3 je poté závazek pro členské státy Evropské Unie přijmout opatření, aby spáchání Obchodování s lidmi veřejným činitelem při výkonu svých povinností bylo počítáno za přitěžující

³⁴⁶ Viz část třetí této práce.

³⁴⁷ Rámcové rozhodnutí Rady 2008/841/SVV ze dne 24. října 2008 o boji proti organizované trestné činnosti

okolnost. Odstavec 4 poté zavazuje k sankcionování účastenství a pokusu, které umožní alespoň vydání dle evropského zatýkacího rozkazu [tedy podle § 193 odst. 2 z. č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci, což podle odst. 2 písm. a) tohoto ustanovení znamená trest odnětí svobody s horní hranicí alespoň jeden rok].

Česká republika naplňuje až na některé výjimky požadavky kladené touto směrnicí, a to hlavně díky tomu, že již v základních skutkových podstatách stanovuje trestní sazbu trestu odnětí svobody s horní hranicí deseti let. Směrnice tuto hranici požaduje až u kvalifikačních znaků. Níže budou přidány poznámky k možným problémovým místům kriminalizace:

- Horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody alespoň deseti let by měla být stanovena při páchání obchodování s lidmi u zvlášť zranitelné oběti. V podkapitole 2. 7. 3. této práce³⁴⁸ docházím k závěru, že české pojmy tíseň, závislost a zneužití omylu pokrývají významově široký mezinárodní pojem “*zneužití zranitelného postavení*”, což znamená, že základní skutková podstata obchodování s dospělými, která ve způsobech donucení tyto pojmy používá vyhovuje tomuto požadavku, neboť za tuto základní skutkovou podstatu je stanovena horní hranice trestní sazby odnětí svobody deset let.
- Stejnou sazbou má být sankcionováno obchodování s lidmi formou zločinného spolčení, které je definováno rozhodnutím Rady 2008/841/SVV ve svém čl. 1 jako „*organizovaná skupina více než dvou osob existující po delší dobu, které jedná ve shodě s cílem páchat trestné činy, za které lze uložit trest odnětí svobody nebo opatření omezující osobní svobodu s horní hranicí sazby nejméně čtyři roky nebo vyšší trest, za účelem získání, přímo či nepřímo, finanční výhody nebo jiné hmotné výhody*“ je mírně odlišné od českého pojetí, nicméně české pojetí je propracovanější a kritéria stanovená rozhodnutím Rady 2008/841/SVV splňuje v § 107 a § 108 TZ ve spojení s kvalifikovanou skutkovou podstatou obchodování s lidmi podle § 168 odst. 3 písm. a) TZ nebo podle § 168 odst. 4 písm. c) TZ. Tato trestní sazba přesahuje horní hranici deset let, kterou vyžaduje směrnice.
- Další relativně problematický aspekt nastává v závazku dle odst. 3, který vyžaduje, aby spáchání Obchodování s lidmi veřejným činitelem při výkonu svých povinností bylo považováno za přitěžující okolnost. Přitěžující okolností však takové spáchání není ani v kvalifikované skutkové podstatě, ani doslovně v § 42, který uvozuje

³⁴⁸ Podkapitola 2. 7. 2. „Obligatorní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea prima* trestního zákoníku“ této práce.

přítěžující okolnosti. Modelový zákon OSN³⁴⁹ definuje veřejného činitele následovně: „Každá osoba, která má právní, výkonnou, správní nebo soudní funkci, ať už je do ní jmenována nebo zvolena, na stálo nebo dočasně, úplatná nebo čestná, bez ohledu na věk dané osoby nebo jakákoli jiná osoba, která vykonává veřejnou funkci, včetně funkce pro veřejnou agenturu nebo státní podnik nebo podnik poskytující veřejnou službu.“³⁵⁰. Je otázkou míry eurokonformního výkladu, zda přítěžující okolnost pod písm. f) § 42 TZ (*ke spáchání trestného činu zneužil svého zaměstnání, postavení nebo funkce*) naplňuje tento požadavek.

Palermo protokol pouze v čl. 11 bodě 4 vyžaduje, aby každý signatářský stát v souladu se svým „domácím“ systémem trestního práva přijal nezbytná opatření k zajištění sankcí za obchodování s lidmi.

Čl. 23 **Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi** stanovuje v odst. 1 obecnou klauzuli zavádějící nutnost potrestat účinnými, přiměřenými a odrazujícími sankcemi Obchodování s lidmi [a minimální horní hranici trestu odnětí svobody o délce trvání, které umožňuje vydání do cizího státu, tedy alespoň více než rok dle § 79 odst. 2 písm. e) z. č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci]. V odst. 2 poté stanovuje povinnost signatářskému státu, aby právnické osoby uznané trestně odpovědnými za trestný čin Obchodování s lidmi podléhaly účinným, přiměřeným a odrazujícím trestním nebo netrestním sankcím nebo opatřením, včetně peněžitých sankcí, o což se stará zákon o trestní odpovědnost právnických osob. V čl. 24 se vyžaduje, aby jako přítěžující okolnosti byly považovány následující modalities páchání trestného činu Obchodování s lidmi:

- trestným činem byl úmyslně nebo z hrubé nedbalosti ohrožen život oběti,
- trestný čin byl spáchán na dítěti,
- trestný čin byl spáchán veřejným činitelem při výkonu jeho pravomoci,
- trestný čin byl spáchán v rámci organizované skupiny.

V české úpravě není sice Obchodování s lidmi, které je spácháno na dítěti, přítěžující okolnost, ale je sankcionována výší, která vyhovuje mezinárodním závazkům, tedy trestem odnětí svobody s horní hranicí deseti let. V české kvalifikované úpravě není jako zvlášť přítěžující okolnost spáchání trestného činu obchodování s lidmi za užití způsobu donucení na dítěti. V takovém případě budeme muset odkázat na obecnou přítěžující okolnost podle § 42 písm. c) a d) ve spojení s trestným činem Obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima* TZ.

³⁴⁹ UNODC. Model Law against Trafficking in Persons. Vienna: United Nations Office on Drug and Crime, 2009, s. 19. ISBN 978-92-1-133674-0.

³⁵⁰ Překlad autora.

Ke všem dalším bodům necht' je odkázáno na výklad Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2011/36/EU obsažený v této podkapitole, který materii probírá.

2.12.3. Promlčení výkonu trestu a zahlazení odsouzení ve vztahu k trestnému činu Obchodování s lidmi dle § 168 trestního zákoníku

Trestní institut **promlčení výkonu trestu** je tradičním institutem trestního práva. Jeho podstatou je zánik práva státu na výkon již přisouzeného trestu po uplynutí promlčecí doby stanovené v § 94 TZ. U trestného činu Obchodování s lidmi jsou možné tři možné varianty promlčecích dob:

- 5 let v případě odsouzení k trestu nepodmíněného odnětí svobody do pěti let, nebo v případě uložení jiného trestu bez současného uložení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody,
- 10 let v případě odsouzení k trestu nepodmíněného odnětí svobody od pěti do deseti let a
- 15 let v případě odsouzení k trestu nepodmíněného odnětí svobody převyšujícímu deset let³⁵¹.

Navíc budiž poznamenáno, že ne všechny státy umožňují promlčení výkonu trestu u trestných činů, které jsou variací na trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 TZ. Např. rakouská trestněprávní úprava stanovuje, že trest za trestný čin Obchod s otroky podle § 104 rakouského trestního zákoníku se nepromlčuje³⁵².

Zahlazení odsouzení, které je dalším z tradičních institutů českého trestního práva, slouží k zahlazení negativních právních důsledků odsouzení³⁵³. K zahlazení odsouzení za trestný čin Obchodování s lidmi může dojít *ex lege*, rozhodnutím prezidenta republiky nebo rozhodnutím soudu o zahlazení odsouzení. Pro trestný čin Obchodování s lidmi je třeba, aby po výkonu trestu vedl odsouzený nepřetržitě řádný život alespoň po dobu deseti let, pokud byl odsouzen k trestu odnětí svobody na víc než 5 let, alespoň po dobu pěti let, pokud byl odsouzen k trestu odnětí svobody na víc než 1 rok, alespoň tři let, pokud byl odsouzen k trestu odnětí svobody nepřevyšujícímu jeden rok nebo k trestu vyhoštění a alespoň jeden rok, pokud byl odsouzen k trestu propadnutí majetku, nebo k peněžitému trestu za úmyslný trestný čin.

³⁵¹ Srov. § 94 TZ.

³⁵² Srov. § 57 Trestní zákoník Rakouska, Spolkový zákon z 23. 01. 1974, ve znění novely č. 134/2013.

³⁵³ ŠČERBA, Filip. Zánik trestněprávních sankcí a zánik jejich právních následků, in: JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd.* Praha: Leges, Student (Leges), 2014, s. 477 – 484 (konkrétně s. 481). ISBN 978-80-7502-044-4.

2.12.4. Trestání právnických osob a mladistvých, kteří se dopustili trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku

Trestání právnických osob podléhá zákonu 418/2011 Sb., zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Podle § 7 tohoto zákona *arg. a contrario* může trestný čin Obchodování s lidmi spáchat i právnická osoba. Žádná další specifika ale tento zákon ohledně trestného činu Obchodování s lidmi dle § 168 TZ nestanoví, proto se výklad omezí na výčet trestů, které může soud právnické osobě za tento čin uložit. Jsou jimi podle § 15 odst. 1 z. č. 418/2011 Sb.:

- a) zrušení právnické osoby,
- b) propadnutí majetku,
- c) peněžitý trest,
- d) propadnutí věci,
- e) zákaz činnosti,
- f) zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži,
- g) zákaz přijímání dotací a subvencí,
- h) uveřejnění rozsudku.

Trestání mladistvých pachatelů, se řídí zákonem č. 218/2003 Sb., Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Podle § 2 odst. 1 písm. c) tohoto zákona se mladistvým rozumí osoba, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok věku a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Trestný čin, který taková osoba spáchá se nazývá proviněním³⁵⁴. Čin, který naplňuje znaky trestného činu Obchodování s lidmi dle § 168 TZ spáchaný mladistvým se tedy bude nazývat provinění Obchodování s lidmi podle § 168 TZ a § 6 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Místo trestů lze mladistvým uložit opatření³⁵⁵, která se dělí³⁵⁶ na výchovná, ochranná a trestní opatření. Ke všem opatřením platí obecná pravidla, která se nespecifikují ohledně páchaní provinění Obchodování s lidmi podle § 168 TZ. Ustanovení § 31 zákona o soudnictví ve věcech mládeže stanoví ohledně trestního opatření odnětí svobody, že „*trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok.*“, což znamená, že pro spáchání provinění Obchodování s lidmi bude platit tato nejvyšší horní hranice 5 let a dolní hranice 1 rok.

³⁵⁴ Viz § 6 odst. 1 ZSVM.

³⁵⁵ Viz § 9 ZSVM.

³⁵⁶ Viz § 10 ZSVM.

2.13. Trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku a jiné trestné činy

V této kapitole je předmětný trestný čin vyložen v perspektivě zvláštní části trestního zákoníku, kde jsou uvedeny všechny trestné činy, které jako základní jednotky systému trestního práva chrání nejdůležitější statky společnosti.

2.13.1. Trestné činy Nepřekážení a Neoznámení trestného činu Obchodování s lidmi

Trestný čin Nepřekážení trestného činu podle § 367 TZ trestá osobu mj. za to, že nepřekazí přípravu nebo spáchání trestného činu Obchodování s lidmi, když se o něm hodnověrným způsobem dozví. Takový čin není trestný, pokud by osoba nemohla trestný čin Obchodování s lidmi překazít, aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedla v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. Odst. 3 § 367 TZ vykládá extenzivně zákonný znak „*překážení*“, když mezi ně počítá i včasné oznámení státnímu zástupci, policejnímu orgánu, nebo, v případě, že je předmětnou osobou voják, nadřízenému.

Obdobně **Trestný čin Neoznámení trestného činu podle § 368 TZ** trestá pachatele mj. za to, když neoznámí trestný čin Obchodování s lidmi bez odkladu státnímu zástupci, nebo policejnímu orgánu (v případě vojáka postačí nadřízený) v případě, kdy se hodnověrným způsobem dozví, že někdo trestný čin Obchodování s lidmi spáchal. Stejně jako u § 367 platí, že není takový čin trestný, pokud by osoba nemohla trestný čin Obchodování s lidmi oznámit, aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedla v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání.

Vzhledem k tomu, že Obchodování s lidmi je často pácháno „za zavřenými dveřmi“ a je spojeno s prostitucí, jsou v jeho prevenci často přítomny humanitární a další nevládní organizace. Tyto byly v počátku účinnosti trestního zákoníku kriminalizovány za neoznámení trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 TZ, čemuž odporovaly principy sociální práce. Na problém upozornila organizace La Strada Česká republika, o. p. s. formou právní analýzy³⁵⁷. Na to reagovala novela trestního zákoníku novelizačním zákonem 330/2011³⁵⁸, která přidala do § 368 odst. 3 TZ možnost exempce z oznamovací povinnosti trestného činu Obchodování s lidmi podle §168 odst. 2 a trestného činu Zbavení osobní svobody (§170) pro osoby působící v organizaci poskytující pomoc obětem trestných činů.

³⁵⁷ ČIŽINSKÝ, Pavel. Právní analýza úpravy trestného činu neoznámení trestného činu v novém trestním zákoníku s ohledem na její soulad s mezinárodními úmluvami, na zakázku organizace La Strada Česká republika, o.p.s., [online], 2009. [cit. 2019-06-11]. Dostupný na: http://www.strada.cz/images/Publikace/Stanoviska/pravni_analyza_trestneho_cinu.pdf

³⁵⁸ Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, účinný od 1. 12. 2011.

2.13.2. Trestné činy, kterými dochází k vykořisťování *largo sensu*

V kapitole „Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav“ této práce je rozebrán vztah mezi trestným činem Obchodování s lidmi, kterým se umožňuje vykořisťování pro jiné, a navazujícím samotným vykořisťováním, které může mít formu jiných trestných činů. V této části budou popsány trestné činy, které navazují na trestný čin Obchodování s lidmi, protože jsou samotným vykořisťováním, jehož zprostředkování bylo účelem pachatele trestného činu Obchodování s lidmi. U všech níže uvedených případů může v rámci vykořisťování docházet zejména k trestnému činu Zbavení osobní svobody (§ 170 TZ), Omezování osobní svobody (§ 171 TZ), Zavlčení (§ 172 TZ), Vydírání (§ 175 TZ) a dalších.

V rámci účelu – vykořisťování pod písm. a) odst. 1 a odst. 2 alinea prima § 168 TZ, tedy užití dítěte či dospělého jiným k pohlavnímu styku, nebo k jiným formám sexuálního zneužívání, nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla, může dojít k trestným činům obsaženým v Hlavě III zvláštní části trestního zákoníku, rubrikované „TRESTNÉ ČINY PROTI LIDSKÉ DŮSTOJNOSTI V SEXUÁLNÍ OBLASTI“, zejména Znásilnění (§ 185 TZ), Sexuální nátlak (§ 186 TZ), Pohlavní zneužití (§ 187 TZ), Kuplířství (§ 189 TZ), Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§ 190 TZ), Šíření pornografie (§ 191 TZ), Výroba a jiné nakládání s dětskou prostitucí (§ 192 TZ). K Zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 TZ) uvádí Grívna³⁵⁹ že jednočinný souběh mezi tímto trestným činem a trestným činem Obchodování s lidmi je vyloučený z důvodu speciality. Obchodování s lidmi ale zprostředkovává k účelu vykořisťování, právě proto je v uvození předmětného druhu vykořisťování *largo sensu* – v § 168 odst. 1 písm. a) slovo *jiným*. Myslím si, že vykořisťovatel (jiná osoba než pachatel trestného činu Obchodování s lidmi) se poté může dopustit trestného činu Zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 TZ).

Ke vztahu mezi trestným činem Kuplířství (§ 189 TZ) a trestným činem Obchodování s lidmi se vyjádřil i Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 16. Listopadu 2016³⁶⁰, když ve své právní větě stanovil: „Rozdíl mezi zločinem obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 a přečinem kuplířství podle § 189 odst. 1 tr. zákoníku spočívá v odlišném vymezení okruhu osob, kterým zákon poskytuje ochranu před jednáním pachatele. Oproti trestnému činu kuplířství, který chrání v odstavci 1 před zneužitím k provozování prostituce všechny osoby bez ohledu na jejich věk, totiž ustanovení § 168 odst. 1 tr. zákoníku poskytuje vyšší ochranu dítěti již před pouhým přiměním, zjednáním a dalšími

³⁵⁹ GRÍVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700 (konkrétní s. 1699). ISBN 978-80-7400-428-5.

³⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 439/2016.

v tomto ustanovení uvedenými alternativami protiprávních jednání za účelem užití dítěte mimo jiné k pohlavnímu styku [viz § 168 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku].“, kterým stanovil rozdíl mezi obchodováním s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima* TZ a Kuplířstvím podle § 189 TZ. Mezi obchodováním s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea prima* a trestným činem Kuplířství (§ 189 TZ) je samozřejmě především v objektivní stránce, kdy pro naplnění znaků objektivní stránky obchodování s dospělými dle § 168 odst. 2 je navíc potřeba naplnit „způsob donucení“, který vylučuje svobodné rozhodnutí poškozeného dospělého.

V rámci účelu – vykořisťování pod písm. b) odst. 1 a odst. 2 *alinea prima* § 168 TZ, tedy užití dítěte nebo dospělého jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla, může dojít ke všem trestným činům obsaženým v Dílu 5 nazvaném Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem HLAVY I nazvané TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU A ZDRAVÍ zvláštní části trestního zákoníku. Gřivna³⁶¹ uvádí, že nemůže dojít k jednočinnému souběhu mezi trestným činem Obchodování s lidmi a Neoprávněným odebráním tkání a orgánů (§ 164 TZ) z důvodu speciality. Samotný vykořisťovatel, kterým je někdo jiný, než obchodník s lidmi [srov. slovo „jiným“ v uvození písm. a) odst. 1 nebo 2 § 168 TZ], může posléze spáchat trestný čin Neoprávněné odebrání tkání a orgánů (§ 164 TZ). Dále může dojít k trestnému činu Vraždy (§ 140 TZ), Usmrcení z nedbalosti (§ 143 TZ), Těžkému ublížení na zdraví (§ 145 TZ) či Ublížení na zdraví (§ 146 TZ), případně také Vydírání (§ 175 TZ) nebo Zavlečení (§ 172 TZ).

V rámci účelu – vykořisťování pod písm. c) odst. 1 a odst. 2 *alinea prima* § 168 TZ, tedy k službě v ozbrojených silách, už chybí znak „jiným“, proto může jinou osobu pachatel obchodovat ke svým účelům (např. cizí stát pro účely svého státu zjedná za použití násilí občana jiného státu). Oběť by byla nucena spáchat trestné činy obsažené v Hlavě IX nazvané TRESTNÉ ČINY PROTI ČESKÉ REPUBLICE, CIZÍMU STÁTU A MEZINÁRODNÍ ORGANIZACI, Dílu 3 nazvaném Trestné činy proti obraně státu, jmenovitě zejména trestní čin Služba v cizích ozbrojených silách (§ 321 TZ), vykořisťovatel by mohl být posuzován jako organizátor podle § 24 odst. 1 písm. a).

V rámci účelu – vykořisťování pod písm. d) odst. 1 a odst. 2 *alinea prima* § 168 TZ, tedy užití dítěte nebo dospělého pro sebe nebo jiného k otroctví nebo nevolnictví, je nasnadě spáchaní trestného činu Zbavení osobní svobody (§ 170 TZ), případně Omezování osobní svobody (§ 171 TZ), dále Vydírání (§ 175 TZ), Útisk (§ 177 TZ) a Týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TZ). V zahraničí jsou také známy případy, kdy byli obchodováni poškození nuceni k tomu, aby

³⁶¹ GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700 (konkrétní s. 1699). ISBN 978-80-7400-428-5.

páchali trestné činy – tzv. Forced criminality³⁶². Mezi takovou kriminalitu mohou patřit úvěrové podvody (§ 211 TZ), drobné krádeže (§ 205 TZ, případně přešupek krádeže³⁶³) a v neposlední řadě drogová kriminalita (trestné činy pod paragrafy 283 až 298 TZ, zejména Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 TZ).

V rámci účelu – vykořisťování pod písm. e) odst. 1 a odst. 2 alinea prima § 168 TZ, tedy užití dítěte nebo dospělého pro sebe nebo jiného k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování jsou samotnými vykořisťováními zejména trestné činy Omezování osobní svobody (§ 171 TZ), Vydírání (§ 175 TZ), Neoprávněné zaměstnávání cizinců (§ 342 TZ), případně také Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby (§ 241 TZ).

2.13.3. Další trestné činy související se způsobem spáchání trestného činu Obchodování s lidmi

Společně se spácháním trestného činu Obchodování s lidmi může docházet také k dalším trestným činům, které mohou doprovázet páchání trestného činu Obchodování s lidmi.

Při naplnění znaku „dopravi“ v předmětné skutkové podstatě mohou být páchány trestné činy Násilné překročení státní hranice (§ 339 TZ), Organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice (§ 340 TZ) a Napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky (§ 341 TZ). Podle Grivny³⁶⁴ lze první 2 zmíněné trestné činy spáchat v jednočinném souběhu s trestným činem Obchodování s lidmi (§ 168 TZ). Dále podle Vočka³⁶⁵ v jednočinném souběhu s Obchodováním s lidmi lze spáchat také trestný čin Zavlečení (§ 172 TZ). Dále také např. Padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348 TZ)³⁶⁶.

U obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 alinea prima TZ docházím k závěru, že jiné činy, které by mohly na první pohled být také trestnými činy (typickým případem může být Vydírání podle § 175 TZ), které jsou páchány s cílem, aby poškozeného bylo užito jiným k pohlavnímu styku, nebo k jinými formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo

³⁶² Viz kapitola 2. 7. „Objektivní stránka trestného činu Obchodování s lidmi“ této práce.

³⁶³ Ust. § 8 odst. 1 písm. a) bod 1 z. č. 251/2016, zákon o některých přestupcích.

³⁶⁴ GRIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700 (konkrétní s. 1699). ISBN 978-80-7400-428-5.

³⁶⁵ VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948 (konkrétní s. 946). ISBN 978-80-7478-790-4.

³⁶⁶ Zvláště u tohoto trestného činu v relaci k obchodování s lidmi vnímám potřebu prozkoumat, zda nedochází k záměně poškozeného a pachatel, což indikuje článek Villacampin článek z roku 2017 (VILLACAMPA, Carolina, TORRES, Núria. Human Trafficking for Criminal Exploitation: The Failure to Identify Victims. *European Journal on Criminal Policy*. 2017, 23(3), 393-408 [cit. 2019-05-30]. DOI: 10.1007/s10610-017-9343-4. ISSN 09281371.).

k výrobě pornografického díla, nebo jiným k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla, nebo aby poškozeného bylo užito k službě v ozbrojených silách, k otroctví nebo nevolnictví, nebo k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování (vykořisťování *largo sensu*), je potřeba subsumovat pod skutkovou podstatu právě obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea prima*, která jako zákonné znaky alternativně obsahuje právě použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti.

U skutkové podstaty obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima* TZ, která v objektivní stránce neobsahuje esenciální složku předmětného zvláště závažného zločinu „*způsoby donucení*“³⁶⁷, je otázkou, zda jde v jednočinném souběhu spáchat Obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima* TZ a jiný čin, který by mohl naplňovat skutkovou podstatu jiného trestného činy, např. výše zmíněný trestný čin Vydírání podle § 175 TZ. Myslím si, že je na tomto místě potřeba uplatnit metodu logického výkladu a *minore ad maius*³⁶⁸, tedy jestliže je trestné pouze pokud pachatel udělá čin³⁶⁹ (zjedná, zláká...) za účelem – vykořisťování *largo sensu* [uvedené pod písm. a) – e) § 168 odst. 1 *alinea prima* TZ], bez použití způsobu donucení, tím spíše bude trestné použití způsobu donucení při obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima*. Domnívám se tedy, že i přesto, že při páchání obchodování s dětmi dle § 168 odst. 1 TZ bude pachatel poškozené dítě nutit např. násilím, aby ji např. zjednal pro jiného k pohlavnímu styku, neposoudíme takové jednání jako trestné činy obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima* TZ a Vydírání podle § 175 TZ spáchané v jednočinném souběhu, ale pouze jako obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima* TZ. V takové variantě je ale nasnadě přemýšlet, proč zákonodárce neodstupňoval společenskou škodlivost obchodování s dětmi za použití způsobu donucení (násilí, pohrůžka násilí a další) vyšší sazbou trestu odnětí svobody, oproti obchodování s dětmi bez použití způsobu donucení. Věřím, že i toto je jednou z oblastí *de lege ferenda*, která by se mohla lépe upravit.

³⁶⁷ Srov. kapitolu 2.4. „Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav“ této práce.

³⁶⁸ NOVOTNÝ, Oto. Prameny trestního práva, jeho internacionalizace a europeizace a jeho výklad, in: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 52 – 73 (konkrétní s. 69). ISBN 978-80-7478-616-7.

³⁶⁹ Srov. kapitolu 2.4. „Podstata a rozbor skutkové podstaty trestného činu Obchodování s lidmi podle § 168 ve světle mezinárodních úprav“ této práce.

3. Trestný čin Obchodování s lidmi *de lege ferenda*

Vyvrcholením této práce by mělo být stanovení znění trestného činu Obchodování s lidmi tak, aby byly eliminovány chyby, či nejasné oblasti, na které bylo upozorňováno v druhé části práce, se zvláštním důrazem na vyhovění mezinárodním požadavkům tohoto trestného činu. Zároveň by toto znění mělo respektovat systém českého trestního práva.

3.1. Souhrnné poznámky k problematickým místům současné úpravy

České trestní právo přejalo do značné míry pojmosloví, které využívá v dispozici ustanovení § 168 trestní zákoník, z mezinárodních pramenů. Již v podkapitole 2. 7. 1. „Obligaturní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty obchodování s dětmi podle § 168 odst. 1 *alinea prima* trestního zákoníku“ upozorňuji na nepřesný překlad slova „*servitude*“, které bych raději nahradil jiným pojmem. Jako nejpřiléhavější pojem volím slovo „*poddanství*“, které dobře vystihuje jak aspekt závislosti na jiném, tak i aspekt sloužení.

Ve stejné kapitole vznáším pochybnosti ohledně pojmu vykořisťování. Docházím k závěru, že je možné zanechat tento pojem ve znění základních skutkových podstat, přičemž je třeba, aby byl důsledně vyložen výkladovým ustanovením. Slovo vykořisťování je v trestním zákoníku použito pouze dvakrát, a to v ustanovení § 168 TZ. Jeho legální definicí by nenastával současný problém interpretace, kdy dnes pouze eurokonformním výkladem docházíme k závěru, že nejen alternativy nucené práce jsou jinými formami vykořisťování [písm. e) odst. 1 a odst. 2 § 168 TZ], ale také všechny ostatní alternativy účelů – vykořisťování [písm. a) – d) odst. 1 a odst. 2 § 168 TZ]. Navrhuji tedy nahradit účely uvedené přímo v základních skutkových podstatách obchodování s dětmi a obchodování s dospělými syntetickým pojmem, který bude demonstrativně vyložen v jiném ustanovení, a to vložení do trestního zákoníku, obecné části nové výkladové ustanovení. Zařazením do obecné části se ctí systém výkladu českého trestního práva.³⁷⁰ Věřím, že toto rozdělení by mělo za následek zjednodušené znění § 168 TZ.³⁷¹

V podkapitole 2. 7. 1. „Obligaturní znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty obchodování s dětmi podle § 168 odst. 2 *alinea prima* trestního zákoníku“ vyslovuji pochybnosti

³⁷⁰ Další variantou by bylo přidání § 168a, který by pro účely § 168 vysvětloval pojem vykořisťování, podobně, jako § 296 TZ vysvětluje pod rubrikou „Společné ustanovení“ některé pojmy použité v § 293 až § 296 TZ. Tato varianta ovšem není natolik přiléhavá, neboť by vysvětlovala znění jen jednoho paragrafu, což není v systému českého trestního práva obvyklé. Na druhou stranu není obvyklé, že výkladové ustanovení v obecné části TZ vykládá pouze jedno ustanovení. Přesto jsem vybral, snad z úcty k celkovému systému první variantu.

³⁷¹ Hypotézou je, že by bylo snazší pochopit a poznávat trestný čin Obchodování s lidmi v praxi, a to by vedlo k většímu počtu oznámení, stíhání a odsuzování tohoto trestného činu, tím také k větší ochraně společnosti. Tato hypotéza by potřebovala předem potvrdit empirickým zkoumáním, které přesahuje rozsah a ambice této práce.

o potřebnosti zákonného znaku „*zadržuje*“, neboť akcesorický charakter tohoto znaku je natolik výrazný, že vždy bude součástí jiného zákonného znaku, čímž se stává redundantním a jeho uvození nadbytečně komplikuje (i když ne zásadním způsobem) znak jednání objektivní stránky tohoto trestného činu.

V podkapitole 2. 7. 3. „Obligatoční znaky objektivní stránky základní skutkové podstaty obchodování s dospělými podle § 168 odst. 2 *alinea prima* trestního zákoníku“ upozorňuji, že zákonný znak způsobu donucení „*poskytnutí nebo přijetí plateb nebo výhod s cílem získat souhlas osoby mající kontrolu nad jinou osobou*“ v českém pojetí trestného činu obchodování s lidmi chybí a nelze jej ani vyložit za použití interpretačních postupů. Je tedy potřeba, aby byl naplněn, neboť v opačném případě nesplňujeme závazek vyplývající z čl. 4 ve spojení s čl. 18 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi. V této kapitole také docházím k tomu, že pro jasnější výklad by bylo vhodné mezi způsoby donucení zařadit také znak „*zneužití pravomoci*“, jehož kriminalizace je vyžadována mezinárodním právem. V současné době je možné šroubovaně vykládat tento způsob donucení pod zákonným znakem zneužití závislosti. V návrhu znění § 168, který je uveden níže, je zařazen i tento způsob donucení, protože věřím, že takto úprava více naplňuje základní zásadu trestního práva *nullum crimen sine lege certa*. Jako konkrétní pojem bylo vybráno slovo „pravomoc“ oproti „moci“, protože lépe zaplňuje současnou nenaplněnou významovou oblast.

V kapitole 2. 9. Docházím závěru, že k obchodování s dětmi a k obchodování s dospělými lze dojít pouze spácháním úmyslem přímým. Proto navrhuji, pro sjednocení právních pojmů, aby bylo před sousloví „*aby ho bylo užito*“ přidáno sousloví „*s cílem*“, které již tradičně označuje v trestním zákoníku úmysl přímý.

V kapitole 2. 12. této práce, s názvem „Trestání trestného činu Obchodování s lidmi“ upozorňuji na nejasnost, zda znak „*veřejný činitel při výkonu svých povinností*“ je v českém trestním právu přitěžující okolností nebo ne. Domnívám se, že by se situace dala vyřešit uvedením tohoto znaku pod kvalifikovanou skutkovou podstatu, která je okolností zvlášť přitěžující.

V té samé kapitole také ukazují, že trest za všechny čtyři základní skutkové podstaty je stejný, z čehož lze dovozovat, že zákonodárce považuje všechny tyto skutkové podstaty za stejně společensky závažné. Myslím si, že kořistění z obchodování s dětmi a z obchodování s dospělými není tak závažné, jako samotné obchodování s dětmi nebo s dospělými, což by se mělo odrazit i v trestní sazbě. Myslím si to proto, že při obchodování s dětmi nebo dospělými může nastat přímo změna na hmotném předmětu útoku – lidech, jejichž ochrana je, jak plyne i ze samotné systematiky zvláštní části TZ, nejdůležitějším chráněným statkem. Tato myšlenka se

v navrhovaném znění odráží v stanovení trestní sazby odnětí svobody u nového trestného činu „*Kořistění z obchodování s lidmi*“. Nová úprava, kdy nově stanovíme trestný čin „*Kořistění z obchodování s lidmi*“ přidává na přehlednosti celé úpravy, což může také pomoci v rámci mezinárodní justiční spolupráce. Tento trestný čin navrhuji systematicky zařadit do Hlavy II., Dílu I. zvláštní části trestního zákoníku, protože jeho objektem není pouze zájem na ochraně majetku, ale také zájem na ochraně svobody v tom nejširším slova smyslu. Tresty za kořistění z obchodování s lidmi jsou zde stanoveny tak, aby více přiléhaly k podstatě tohoto trestného činu. Pro tresty byl pro stanovení vzorem trestný čin Podílnictví podle § 214 TZ. Trestní sazba odnětí svobody je stanovena na dva až šest let, protože i pro trestný čin Podílnictví dle § 214 TZ, spáchá – li jej někdo ve vztahu k věci pocházející ze zvlášť závažného zločinu, přičemž trestný čin Obchodování s lidmi je zvlášť závažným zločinem, platí trestní sazba dvě až šest let. V kvalifikované skutkové podstatě se chrání zájem na ochraně majetku velkého rozsahu.

V kapitole 2. 13. uvádím, že by bylo vhodné postihnout obchodování s dětmi za použití „*způsobů donucení*“ uvedených v základní skutkové podstatě obchodování s dospělými vyšší trestní sazbou. A to proto, že dítě, které nedovršilo 18 let může mít tak silnou vlastní vůli, že bez použití způsobů donucení jej nelze zlákat k účelům vykořisťování *largo sensu*, ale za použití těchto způsobů to možné je. V současné době lze pachatele obchodování s dětmi za použití „*způsobů donucení*“ sankcionovat jen podle základní skutkové podstaty a obecných přitěžujících okolností podle § 42 písm. d) TZ - *spáchání trestného činu využívaje něčí nouze, tísně, bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti* - a § 42 písm. f) TZ - *ke spáchání trestného činu zneužije pachatel svého zaměstnání, postavení nebo funkce*. Některé jiné aspekty, jako použití násilí při obchodování s dětmi postiženo není. Navrhuji proto postihnout tuto okolnost jako zvlášť přitěžující a obchodování s dětmi spáchané za použití „*způsobu donucení*“ v kvalifikačním odst. 3 navrhovaného § 168 sankcionovat odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku.

3.2. Východisko navrhovaného znění

Celkovou snahou navrhované úpravy je zpřehlednění znění základních skutkových podstat, neboť jsem přesvědčen, že z hermeneutického hlediska je česká trestní úprava trestného činu Obchodování s lidmi široká a nejasná, o čemž vypovídá i rozsah této práce. Pro osoby neoplývajícími právnickým vzděláním je úprava velmi těžko vyložitelná a pochopitelná. Problém může nastat např. u policejních orgánů, které takto vysokého právního vzdělání zpravidla nedosahují, neboť se může stát, že v aplikační praxi nemusí rozpoznat, že v konkrétním případě

jde o obchodování s lidmi (i přesto, že o tento trestný čin v posuzovaném případě jde), naopak mohou policejní orgány považovat oběti za pachatele jiných trestných činů³⁷².

3.3. Návrh znění Trestného činu Obchodování s lidmi

Do výkladových ustanovení trestního zákoníku navrhuji vložit § 122a, který zní:

§ 122a

Vykořisťování

Vykořisťováním se rozumí alespoň užití jiného k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla nebo k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla, služba v ozbrojených silách, otroctví, nebo poddanství a nucené práce.

Samotné ustanovení § 168 navrhuji pozměnit následovně:

§ 168

Obchodování s lidmi

(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, přijme nebo vydá dítě s cílem, aby ho bylo užito k vykořisťování bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Stejně bude potrestán, kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, nebo zneužívaje pravomoci nebo poskytnutím či obdržením platby či výhod, aby mohl získat souhlas osoby, jež má kontrolu nad jinou osobou, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, přijme nebo vydá s cílem, aby jí bylo užito k vykořisťování.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

³⁷² Indikují tak např. výsledky výzkumu Villacampy a Torres z roku 2017, ve kterém zkoumali tyto výzkumnice znalosti orgánu činných v trestním řízeních. Výsledky ukazují, že v důsledku nedostatečných znalostí je možné, že např. i v České republice, ze které také byly výzkumné subjekty, dochází k záměně obětí a pachatelů (VILLACAMPA, Carolina a NÚRIA TORRES. *Human Trafficking for Criminal Exploitation: The Failure to Identify Victims*. European Journal on Criminal Policy [online]. 2017, 23(3), 393-408 [cit. 2019-05-30]. DOI: 10.1007/s10610-017-9343-4. ISSN 09281371.).

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,*
- b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,*
- c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,*
- d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci, nebo*
- e) spáchá-li takový čin jako veřejný činitel při výkonu svých povinností.*
- f) spáchá-li čin uvedený v odst. 2 na dítěti,*

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví,*
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo*
- c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.*

(5) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.

(6) Příprava je trestná.

§ 168a

Kořistění z obchodování s lidmi

(1) Kdo kořistí z jednání uvedeného v § 168 bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až šest let, peněžitým trestem, zákazem činnosti, propadnutím věci nebo propadnutím majetku.

(2) Odnětím svobody až na osm let bude pachatel potrestán, získá - li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.

Závěr

Uzákonění trestného činu obchodování s lidmi pro ochranu společnosti je bezesporu nutností. Otázkou je kvalita trestněprávního postížení tohoto negativního fenoménu. V této práci jsem si vytyčil cíl prozkoumat trestný čin Obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku, analyzovat jeho slabé stránky a navrhnout jejich řešení. V závěrečné, třetí části práce shrnuji kritické poznatky z části druhé, proto bych rád v tomto závěru spíše zdůraznil přínosy a novoty, ke kterým se tato třetí část nevyjadřovala.

V části první, úvodních kapitolách, které uvádějí do problematiky boje proti obchodování s lidmi po lakonické definici obchodování s lidmi odkazují na jeho multidimenzionalitu, včetně potřeby studovat tento delikt v celé jeho šíři, z pohledu různých oborů. V historickém exkurzu ukazují, že společenský diskurz se otočil proti obchodování s lidmi až v 18. století. Obchodování s lidmi jako nezákonná oblast je tedy regulována poměrně krátce (oproti např. vraždě, nebo podvodům). Místo samostatné kriminologické kapitoly odkazují na některé kriminologické fenomenologické poznatky v příslušných částech rozboru trestněprávní materie (např. o různých rolích pachatelů v kapitole 2. 10. „*Obchodování s lidmi spáchané za zvlášť přitěžujících okolností*“).

V druhé a nejpodstatnější části práce „Trestný čin Obchodování s lidmi *de lege lata*“ analyzují trestný čin Obchodování s lidmi v českém trestním zákoníku, a to pouze z hlediska trestního práva hmotného. Nejdříve nastiňují historický vývoj konkrétní české trestněprávní úpravy, která se věnuje fenoménu obchodu s lidmi. V této části poukazují na vliv mezinárodních pramenů na znění všech skutkových podstat, které chrání, alespoň částečně, před obchodováním s lidmi. Následuje již znění a kategorizace trestného činu v kapitole 2.2., kterou konečně představují předmět této práce. V této kapitole stanovují, že trestný čin Obchodování s lidmi obsahuje čtyři základní skutkové podstaty, v čemž se pohled této práce liší např. od učebnicových výkladů. Jako obhajobu tohoto názoru rozebírám všechny základní skutkové podstaty samostatně v dalších kapitolách práce věnujícím se jednotlivým znakům skutkové podstaty, čímž dokazuji jejich existenci. Zároveň stanovují terminologii, kterou je možné používat: obchodování s dětmi, kořistění z obchodování s dětmi, obchodování s dospělými a kořistění z obchodování s dospělými. Teoretická kapitola 2.4. vystihuje podstatu předmětného trestného činu a snaží se ji názorně vysvětlit. V kapitole je ukázáno, že i česká trestní úprava obchodování s lidmi obsahuje tři esenciální části užívané v mezinárodněprávní úpravě tohoto zločinu. Terminologie jednotlivých esenciálních částí tohoto zvlášť závažného zločinu, tedy „*čin*“, „*způsoby donucení*“ a „*účel - vykořisťování*“, je používána v následujících kapitolách práce a může sloužit jako pedagogická

terminologie. V kapitole věnující se objektu zdůrazňuji z judikatury vzešlé objekty, které svou zvláště abstraktní povahou není vždy snadné rozpoznat. Věřím, že kompilační snaha v této kapitole projevená, může v budoucnu usnadnit orgánům činným v trestním řízení rozpoznání a oddělení skutkové podstaty obchodování s lidmi oproti jiným skutkovým podstatám. Nejdůležitější a nejdelší kapitolou práce je kapitola 2. 7. věnující se objektivní stránce trestného činu Obchodování s lidmi. Z této kapitoly zvláště vyzdvihávám hozenou rukavici orgánům činným v trestním řízení v podobě rozboru dalších, trestním zákoníkem neupravených, forem vykořisťování obchodování s lidmi: nucené žebrání, využívání jiných osob k trestné činnosti, nucené sňatky, náhradní mateřství a zneužívání k získávání dávek sociálního zabezpečení. V této práci se ale také věnuji důkladnému rozboru trestním právem explicitně upraveným formám vykořisťování, které jsou rozebrány teoreticky i ze stránky aplikační praxe (za použití dohledatelné judikatury), druhům “činu” a rozboru jednotlivých alternativ způsobů donucení, kde docházím k závěru, že současná úprava ne zcela odpovídá mezinárodním požadavkům. V kapitole věnující se subjektivní stránce zastávám názor, že trestný čin obchodování s lidmi alespoň v užším smyslu, musí být páchán s úmyslem přímým, není možné, aby byl páchán s úmyslem nepřímým, což vyplývá z podstaty znění a české trestněprávní teorie. Tento názor nebyl ještě vystaven kritice a je prvním svého druhu v českém trestněprávním diskurzu. V kapitole 2. 11. o vývojových stádiích trestného činu Obchodování s lidmi je stanoven moment dokonání pro kořistění z obchodování s dětmi a dospělými. V kapitole 2.12. věnující se trestání Obchodování s lidmi, je rozebráno, které trestné činy mohou být za tento trestný čin uloženy (a v jaké výši). V této kapitole také vyčítám zákonodárci, že základní skutkové podstaty obchodování (s dětmi a s dospělými) i kořistění z obchodování (s dětmi i s dospělými) podléhají stejné trestní sazbě. V neposlední řadě rozebírám v této kapitole soulad trestů ukládaných za trestný čin Obchodování s lidmi v České republice s mezinárodními požadavky kladenými na Českou republiku. Poslední kapitola v druhé části práce se věnuje relaci mezi trestným činem Obchodování s lidmi a jinými trestnými činy. V této kapitole byly stanoveny další trestné činy, které se mohou v souvislosti s trestným činem Obchodování s lidmi v aplikační praxi vyskytnout. Je zde poukázáno na důležitost rigorózního oddělování trestného činu Obchodování s lidmi a trestnými činy, kterými je posléze poškozený vykořisťován.

Ve třetí části práce, nazvané „Trestný čin Obchodování s lidmi *de lege ferenda*“ kompiluji veškeré kritické poznámky, které byly uváděny v druhé části práce, včetně poznámek jazykových. Z kritických poznámek lze vyvodit, že úprava v České republice neodpovídá mezinárodním požadavkům. Zvláště v této části je kritizována přílišná složitost úpravy ustanovení § 168 trestního zákoníku, pocházející z přílišného přebírání legislativní úpravy z mezinárodních smluv.

Na druhou stranu je kritizováno, že „počeštěná“ úprava vykořisťování v širokém smyslu spíše komplikuje komunikační funkci tohoto ustanovení. Práce proto v závěrečné kapitole třetí části stanovuje konkrétní návrhy na nové znění trestného činu Obchodování s lidmi, které plně zapracovává mezinárodní úpravu, přičemž respektuje systém českého trestního práva. V návrhu pozměňuji znění § 168 trestního zákoníku, stanovuji jedno nové výkladové ustanovení, které slouží k zpřehlednění úpravy, a závěrem stanovuji nový trestný čin „*Kořistění z obchodování s lidmi*“, který samostatně kriminalizuje tuto doplňkovou deliktní činnost.

Výsledek práce je, věřím, odrazovým můstkem pro pozitivní změnu ohledně nahlížení na trestný čin Obchodování s lidmi. Zároveň stále zůstává otevřený prostor pro zkoumání kriminologických, kriminalistických a dalších právních (např. problematika trestního práva procesního nebo problematika ochrany obětí) aspektů. Doufám, že orgány činné v trestním řízení, konkrétně Policie České republiky, a ještě konkrétněji policisté na obvodních odděleních, budou mít jasnější představu, co trestný čin Obchodování s lidmi znamená, a to buď proto, že se podaří kontaktovat některé poslance Parlamentu České republiky a změna se v zákoně skutečně provede, nebo proto, že si přečtou druhou část této práce a porozumí podstatě tohoto deliktu.

Seznam zkratk:

TZ	zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník
TŘ	zákon číslo 141/1961 Sb., Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)
Listina	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
Palermo protokol	Přídavný protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi k Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (UNTOC) a její přídavný Protokol
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb., 71/2012 Sb. a 98/2013 Sb.
IKSP	Institut kriminologie a sociální prevence
UNHR	United Nations Human Rights, Office of the High Commissioner
UN	United Nations
ILO	International Labour Organization
ZSVM	zákon číslo 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
TOPO	zákon číslo 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime

Není-li uvedeno jinak, jsou veškeré právní předpisy v této práci citovány ve znění platném k 29. červnu 2019, v případě zrušených předpisů v jejich posledním znění.

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Esenciální části trestného činu Obchodování s lidmi	20
Tabulka 2: Strannost trestného činu Obchodování s lidmi	38
Tabulka 3: Překlad čl. 4 Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948	46
Tabulka 4: Komparace způsobů donucení v české a mezinárodní úpravě	69

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

1.1. Knihy, monografické publikace a příspěvky do sborníků a monografií

- ANTI-SLAVERY INTERNATIONAL. Trafficking for Forced Criminal Activities and Begging in Europe Exploratory Study and Good Practice Examples, 2014. ISBN 978-0-900918-91-0.
- BRUCKERT, Christine, PARENT, Collette. Trafficking In Human Beings and Organized Crime: A Literature Review. Ottawa - Ontario: Solicitor General Canada. 2003. ISBN: 0-662-35036-7.
- BURKE, Mary C, BRUIJIN. Introduction to Human Trafficking: Definitions and Prevalence, in: BURKE, Mary C Human Trafficking: Interdisciplinary Perspectives. Second edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018, s. 3 – 22. ISBN 978-1-138-93101-5.
- COSTELLA, P. CUNNEEN, M. GRAMENGA, M. et al. Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Přeložila Dominika Winterová. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. ISBN 8073380447.
- EVANS, T. Charles Louis de Secondat, Baron de Montesquieu, The Complete Works of M. de Montesquieu).Vol. 1. London: T. Evans, 1777.
- FENYK, Jaroslav. Dokazování viny v českém trestním řízení, in: JELÍNEK, Jiří. Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018, s. 107 – 114. ISBN 978-80-7502-287-5.
- GROCE, Nora, LOEB, Marie, MURRAY, Barbara. The Disabled Beggar – A Literature Review: Begging as an Overlooked Issue of Disability and Poverty. In: ILO Working papers 994861433402676, International Labour Organization. 2014.
- GŘIVNA, Tomáš, BOHUSLAV, Lukáš. Mravnostní kriminalita, in: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 246 – 261. ISBN 978-80-7478-614-3.
- GŘIVNA, Tomáš. § 168, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1689 – 1700. ISBN 978-80-7400-428-5.
- GŘIVNA, Tomáš. Vývojová stádia trestné činnosti, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 237 – 252 (konkrétní s. 238). ISBN 978-80-7478-616-7.
- HANCILOVA, B., MASSEY, C. Legislation and the Situation Concerning Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation in EU Member States. Vienna: ICMPD. HART, 2009. ISBN 978-3-900411-54-1.

- HERCZEG, Jiří. Subjektivní stránka trestného činu, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 179 – 208. ISBN 978-80-7478-616-7.
- HERCZEG, Jiří. Trestné činy proti svobodě, osobnosti, soukromí a listovnímu tajemství, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 585 – 610. ISBN 978-80-7478-616-7.
- HERCZEG, Jiří. Účastenství, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 253 – 272. ISBN 978-80-7478-616-7.
- INTERNATIONAL LABOUR OFFICE (ILO). Global estimates of modern slavery: forced labour and forced marriage. Geneva 2017. ISBN: 978-92-2-130132-5.
- INTER-PARLIAMENTARY UNION. Combating trafficking in persons, Handbook for parliamentarians, no. 16. Geneva, 2009, s. 13. ISBN 978-92-1-133665-8.
- JELÍNEK, Jiří. § 129 TZ, in: JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-106-9.
- JELÍNEK, Jiří. Objekt trestného činu, in: JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges), s. 170 – 177. ISBN 978-80-7502-044-4.
- JELÍNEK, Jiří. Pachatel trestného činu, in: JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges), s. 200 – 221. ISBN 978-80-7502-044-4.
- JELÍNEK, Jiří. Pojem trestního práva, jeho funkce, zásady trestního práva, in: JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges), s. 19 – 45. ISBN 978-80-7502-044-4.
- JELÍNEK, Jiří. Subjektivní stránka trestného činu, in: JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd. Praha: Leges, Student (Leges), 2014, s. 222 – 255. ISBN 978-80-7502-044-4.
- JELÍNEK, Jiří. Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, in: JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges), s. 576 – 595. ISBN 978-80-7502-044-4.
- JELÍNEK, Jiří. § 122 TZ, in: JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. Praha: Leges, 2016, 178 – 184. ISBN 978-80-7502-106-9.
- KOKEŠOVÁ Lucie. Otroctví a jeho právní, morální a faktické aspekty. Studentská vědecká a odborná činnost na PrF CUNI. 2014.
- KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. Soudní lékařství pro právníky a policisty. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-059-8.

- LOCKE, John. Druhé pojednání o vládě. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1992. ISBN 80-205-0222-x).
- NAÍM, Moisés. Černá kniha globalizace. Praha: Vyšehrad, 2008. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-866-2.
- NEWMAN, Brook, N, Historical Perspective: Slavery over the Centuries. In: BURKE, Mary C. Human Trafficking: Interdisciplinary Perspectives. Second edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018, s 24 - 47. ISBN 978-1-315-67999-0.
- NOVOTNÝ, Oto. Druhy trestů. in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 303 – 373. ISBN 978-80-7478-616-7.
- NOVOTNÝ, Oto. Objekt trestného činu, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 116 - 121. ISBN 978-80-7478-616-7.
- NOVOTNÝ, Oto. Pojem trestného činu a jeho znaky, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 89 - 111. ISBN 978-80-7478-616-7.
- NOVOTNÝ, Oto. Prameny trestního práva, jeho internacionalizace a europeizace a jeho výklad, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 52 – 73. ISBN 978-80-7478-616-7.
- NOVOTNÝ, Oto. Trestněprávní sankce, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 293 – 302. ISBN 978-80-7478-616-7.
- NOVOTNÝ, Oto. Trestní právo hmotné, jeho funkce a jeho místo v právním řádu, in: ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 31 – 51 (konkrétní s. 35). ISBN 978-80-7478-616-7.
- REJZEK, Jiří. Český etymologický slovník. Třetí vydání (druhé přepracované a rozšířené vydání). Praha: Leda, 2015. ISBN 978-80-7335-393-3.
- ŘÍHA, Jiří. Tabulky a schémata z obecné části trestního práva hmotného. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckova skripta. ISBN 80-7179-526-7.
- SMITH, Adam. Lectures on justice, police, revenue and arms: delivered in the University of Glasgow. Oxford: Clarendon press, 1896.
- SOLNAŘ, Vladimír, VANDUCHOVÁ, Marie. Tresty a ochranná opatření, in: SOLNAŘ, Vladimír. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, 2009, s. 12 části III. ISBN 978-80-254-4033-9.
- ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠČERBA, Filip. Zánik trestněprávních sankcí a zánik jejich právních následků, in: JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd. Praha: Leges, Student (Leges), 2014, s. 477 – 484 (konkrétně s. 481). ISBN 978-80-7502-044-4.

- TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana. Obchodování se ženami z pohledu České republiky. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-030-7.
- UNODC. Model Law against Trafficking in Persons. Vienna: United Nations Office on Drug and Crime, 2009. ISBN 978-92-1-133674-0.
- VOČKA, Vladimír. § 168 Obchodování s lidmi, in DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK T.; RŮŽIČKA, M.; SOTOLÁŘ, A.; a kol. Trestní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 940 – 948. ISBN 978-80-7478-790-4.
- WATKINS, Richard Ross. Slavery: bondage throughout history. Boston: Houghton Mifflin, 2001. ISBN 0395922895.
- WEISCHEDEL, Wilhelm. Skeptická etika. Praha: Oikoymenh, 1999. Oikúmené. ISBN 80-86005-84-4
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Určování rodičovství, in: DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Občanské právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 73 – 83. ISBN 978-80-7478-325-8.

1.2. Články v časopisech

- ABDULLAH, Al Helal, KABIR, Kazi Shahdat. Exploring Cruel Business of Begging: The Case of Bangladesh. Asian Journal of Business and Economics 2013, 3(3). 14 s., ISSN: 2231-3699.
- AMBAGTSHEER, Frederike, ZAITCH, Damián, WEIMAR, Willem. The battle for human organs: Organ trafficking and transplant tourism in a global context. Global Crime, 2013 14(1), s. 1-26, DOI: 10.1080/17440572.2012.753323.
- HANUŠOVÁ, Jaroslava. Syndrom CSA - syndrom sexuálně zneužívaného dítěte. Právo a rodina. 2006, 8(3), s. 6-8. ISSN 1212-866X.
- SCHLOENHARDT, A. Organized crime and the business of migrant trafficking. Crime, Law and Social Change. 1999, 32(3), 203 – 233. ISSN: 1573-0751.
- SMOLIN, David M. Child Laundering As Exploitation: Applying Anti-Trafficking Norms to Intercountry Adoption Under the Coming Hague Regime. Vermont Law Review. 2007, 32 VT. L. REV. 1, 55 s. ISSN: 0145-2908.
- VILLACAMPA, Carolina, TORRES, Núria. Human Trafficking for Criminal Exploitation: The Failure to Identify Victims. European Journal on Criminal Policy. 2017, 23(3), 393-408 [cit. 2019-05-30]. DOI: 10.1007/s10610-017-9343-4. ISSN 09281371.

2. Seznam použitých elektronických zdrojů

- ANTI-SLAVERY INTERNATIONAL. What is modern Slavery? [online]. [cit. 2019-06-11]. Dostupný na: <https://www.antislavery.org/slavery-today/modern-slavery/>.
- BUREAU OF THE DUTCH NATIONAL RAPPORTEUR ON TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS. Trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs and forced commercial surrogacy. Report from 4. 12. 2012 [online]. [cit. 2019-06-2]. Dostupné z: https://www.nationaalrapporteur.nl/binaries/human-trafficking-for-the-purpose-of-the-removal-of-organs-and-forced-commercial-surrogacy_tcm23-34770.pdf
- ČIŽINSKÝ, Pavel. Právní analýza úpravy trestného činu neoznámení trestného činu v novém trestním zákoníku s ohledem na její soulad s mezinárodními úmluvami, na zakázku organizace La Strada Česká republika, o.p.s., [online], 2009. [cit. 2019-06-11]. Dostupný na: http://www.strada.cz/images/Publikace/Stanoviska/pravni_analyza_trestneho_cinu.pdf
- ČTK. Polovina exportéru chce řešit nedostatek pracovníků robotizací. Týden.cz [online], 23. 10. 2018. [cit. 2019-05-30]. Dostupný na: https://www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/polovina-exporteru-chce-resit-nedostatek-pracovniku-robotizaci_500587.html
- DEFINITION OF EXPLOITATION IN ENGLISH. English living Oxford dictionary [online]. [cit. 2019-05-20]. Dostupný na: <https://www.lexico.com/en/definition/exploitation>.
- END HT NOW, INC. End HT now [online]. [cit. 2019-05-15]. Dostupné na: <http://endhtnow.com/>
- EU. Handbook on addressing the issue of alleged marriages of convenience between EU citizens and non-EU nationals in the context of EU law on free movement of EU citizens, Commission Staff Working Document., [online], [cit. 2019-06-11]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2014:0284:FIN>
- EUROPOL. Child trafficking for exploitation in forced criminal activities and forced begging. Intelligence Notification, 16/2014 [online], [cit. 2019-06-10]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/child_trafficking_for_exploitation_in_forced_criminal_activities.pdf
- GALE GROUP, The, Inc. Servitude. West's Encyclopedia of American Law, edition 2. [online], [cit. 2019-05-27]. Dostupné na: <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/servitude>
- GRIERSON, Jamie. Tens of thousands of modern slavery victims in UK, NCA says. The Guardian [online]. [cit. 2019-05-24]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/10/modern-slavery-uk-nca-human-trafficking-prostitution>

- INSTITU PRO SOCIÁLNÍ POLITIKU A VÝZKUM. Přehled dávek sociálního zabezpečení. Revue pro sociální politiku a výzkum [online]. 25. 4. 2017 [cit. 2019-06-18]. Dostupné na: <https://socialnipolitika.eu/2017/04/prehled-davek-socialniho-zabezpeceni/>
- LOVELLS, Hogan. Corporate Liability for Forced Labour and Human Trafficking [online], Institute for Human Rights and Business. 2016, [cit. 2019-06-15]. Dostupné na: https://www.ihrb.org/uploads/reports/IHRB%2C_Corporate_Liability_for_Forced_Labour_and_Human_Trafficking%2C_Oct._2016.pdf
- MICHÁLEK, Jakub. Piráti chtějí regulovat prostituci [online]. [cit. 2019-05-12]. Dostupné na: <https://www.pirati.cz/tiskove-zpravy/pirati-chteji-regulovat-prostituci.html>
- OLIVA, Jakub, NĚMCOVÁ, Iva. Následky nelegálního zaměstnávání cizinců. ARROWS advisory group, [online], 27. 8. 2018. [cit. 2019-05-30]. Dostupný na: <https://www.arws.cz/novinky-v-arrows/nasledky-nelegalniho-zamestnavani-cizincu>
- PAVLIŠOVÁ, Jana. Trestněprávní úprava boje proti obchodu s dětmi [online]. Brno, 2014 [cit. 2019-05-21]. *Master's thesis*. Masaryk University, Faculty of Law. Thesis supervisor JUDr. Milana Hrušáková, Ph.D. Dostupné na: <https://theses.cz/id/ofc1qu/>
- PETRUSEK, Miloslav. Vykořisťování. Sociologická encyklopedie Sociologického ústavu AV ČR [online], [cit. 2019-05-15]. Dostupné na: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Vyko%C5%99is%C5%A5ov%C3%A1n%C3%AD>
- RADA EVROPY. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. Council of Europe Treaty Series - No. 197 [online]. 16. 5. 2005, s. 15 [cit. 2019-05-30]. Dostupné na: <https://rm.coe.int/16800d3812>
- ROMO, Rafael. Human trafficking survivor: I was raped 43,200 times. The CNN Freedom project [online]. 2017 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2015/11/10/americas/freedom-project-mexico-trafficking-survivor/index.html>
- ROTHWELL, James. The sanctuary for teenage sex slaves under siege by Romania's trafficking gangs. The Telegraph [online]. 2019 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/global-health/women-and-girls/sanctuary-teenage-sex-slaves-siege-romanas-trafficking-gangs/>
- United Nations Information Centre. Universal Declaration of Human Rights [online], [cit. 2019-06-15]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=czc>
- UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. The blue heart campaign [online]. [cit. 2019-05-15]. Dostupné na: <https://www.unodc.org/blueheart/>

3. Seznam použitých právních předpisů

3.1. Česká republika a Československo

- Obecně závazná vyhláška Statutárního města Brna č. 6/2010, k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, kterou se vymezují veřejná prostranství, na nichž se zakazuje žebrání
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto úmluvu navazujících
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 506/1990 Sb., o sjednání Úmluvy o nucené nebo povinné práci (č. 29)
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí 45/2003 Sb. m. s., o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte, o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2017 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi v Sb. m. s. částce 18, ročník 2017
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 75/2013 Sb.m.s. o Úmluvě Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.
- Sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s.
- Vyhláška ministra zahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.
- Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky
- Zákon č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 141/2014, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.
- Zákon č. 165/1930 Sb. z. a n., Úmluva o otroctví
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- Zákon č. 251/2016, o některých přestupcích

- Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)
- zákon č. 296/2008 Sb., o zajištění jakosti a bezpečnosti lidských tkání a buněk určených k použití u člověka a o změně souvisejících zákonů (zákon o lidských tkáních a buňkách), který provádí a zpracovává i směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/23/ES ze dne 31. března 2004 o stanovení jakostních a bezpečnostních norem pro darování, odběr, vyšetřování, zpracování, konzervaci, skladování a distribuci lidských tkání a buněk
- Zákon č. 32/1936 Sb. z. a n., o potírání obchodu zletilými ženami
- Zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti
- Zákon č. 537/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákona č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 557/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon
- Zákon č. 71/1922 Sb., o vystěhovalectví
- Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

3.2. Evropská Unie

- Rámcové rozhodnutí Rady 2008/841/SVV ze dne 24. října 2008 o boji proti organizované trestné činnosti
- Směrnice Evropského parlamentu a rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV
- Trestní zákoník Rakouska, Spolkový zákon z 23. 01. 1974, ve znění novely č. 134/2013

3.3. Mezinárodní organizace

- 1921 International Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children [online]. League of Nations. Geneva, 1921 [cit. 20. 4. 2019]. Dostupné na: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VII-3&chapter=7&clang=en
- Convention concerning the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour [online]. ILO. Geneva, 1999 [cit. 2019-05-12]. Dostupné na: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C182
- Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others [online]. UN. New York, 1949 [cit. 2019-05-11]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/trafficpersons.pdf>
- Convention on the Rights of the Child. United Nations [online]. New York, 1989 [cit. 21. 4. 2019]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
- International Convention for the Suppression of the traffic in Women of Full Age. League of Nations [online]. Geneva, 1933 [cit. 21. 4. 2019]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/legislation-and-case-law-international-legislation-united-nations/1933-international-convention_en
- Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime [online]. The United Nations, New York, 2004 [cit. 20. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>
- Slavery convention [online]. UNHR. Geneva, 1926 [cit. 2019-05-11]. Dostupné na: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%2060/v60.pdf>

4. Seznam použité judikatury

4.1. Česká republika

- Nález Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. II.ÚS 3626/13
- Nález Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. II. ÚS 3436/14
- Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2016, sp. zn. II.ÚS 3436/14
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 37/93, publikovaný pod č. 86/1994 Sb.
- Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12, publikovaný pod č. 437/2012 Sb.

- Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 18. července 1985, sp. zn. 11 To 51/85
- Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 8. 4. 1981 sp. zn. 6 Tz 12/81, publikované pod č. 27/1982 rozh. tr
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 439/2016
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 8. 1994, sp. zn. 4 To 518/94, publikováno pod č. 22/1995 rozh. tr
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2011, sp. zn. 4 Tdo 1042/2017
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2014, spn. zn 7 Tdo 1261/2013-55
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. května 2013, sp. zn.: 4 Tdo 366/2013-70
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2017, sp. zn. 6 Tdo 545/2017
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2017, sp. zn. 6 Tdo 545/2017
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, pod sp. zn. 7 Tdo 598/2017
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 7 Tdo 598/2017
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2018, č. j. 3 Tdo 113/2018-48
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2018, sp. zn. 3 Tdo 113/2018
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 3 Tdo 1446/2011-25
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1438/2016
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 6 Tdo 392/2014
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2014, pod sp. zn. 6 Tdo 392/2014
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2018, sp. zn. 8 Tdo 829/2018.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 12. 2004, sp. zn. 7 Tdo 1077/2004 publikované pod č. 35/2005 ve Sb. rozh. tr.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 5 Tdo 160/2012-55
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2018, sp. zn. 3 Tdo 231/2018
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2016, sp. zn 4 Tdo 1288/2016-20
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. 5. 2011, sp. zn. 6 To 26/2011

4.2. Mezinárodní soudy

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva C. N. a V. proti Francii ze dne 11. října 2012, na základě stížnosti č. 67724/09
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 10. 2005, Siliadin v. France, Application no. 73316/01

4.3. Evropská Unie

- Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 15. července 1964, ve věci 6/64 Costa vs. E. N. E. L.

5. Další zdroje

- Důvodová zpráva k z. č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 537/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákona č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů
- Důvodová zpráva k zákonu č. 141/2014, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.
- UN, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs Council of Europe. Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs Joint Council of Europe. United Nations study, 2009

Trestný čin obchodování s lidmi

Abstrakt

Cílem práce je prozkoumat trestný čin Obchodování s lidmi z hlediska trestního práva hmotného v České republice, analyzovat jeho slabé stránky a navrhnout jejich řešení. Součástí zkoumání má být zjišťování, zda úprava v České republice odpovídá mezinárodněprávním závazkům na kriminalizaci tohoto trestného činu. K tomu je v práci využíváno kompilačních, právně-historických, analytických a obecně i právně interpretačních metod.

První část práce je úvodem do problematiky obchodu s lidmi. V této části je představen předmětný sociálně deviantní fenomén a je poukázáno na nutnost jeho percepce v různých, nejen právních, oborech. Následuje historický nástin vývoje nahlížení na obchodování s lidmi.

V druhé, nosné části práce dochází k analýze platného trestního práva hmotného, které se věnuje obchodování s lidmi. Tato hermeneuticko-kritická analýza slouží k stanovení problémů, jejichž řešení je navrženo v třetí části práce. Práce pro kvalitní analýzu zkoumá historická východiska právní úpravy trestného činu Obchodování s lidmi. Dále stanovuje tři nejvýznamnější prameny mezinárodního práva, které mají vliv na současnou úpravu a porovnává, zda jsou v platné úpravě naplněny. Práce se dále věnuje teoretické podstatě předmětného deliktu, stanovuje jeho složky a rozebírá jeho znaky podle systému českého trestního práva, k čemuž je využito analýzy české i mezinárodní judikatury a literatury, stejně jako výkladových metod. Práce uvozuje trestný čin Obchodování s lidmi do systému jiných trestných činů a zdůrazňuje důležitost přísného odlišení tohoto trestného činu od jiných trestných činů, kterými může docházet k vykořisťování, což je pouze jedna složka předmětného deliktu Obchodování s lidmi.

V třetí části práce je kompilována kritická snaha projevená v druhé části práce, což vede k závěru, že česká úprava trestného činu Obchodování s lidmi neodpovídá mezinárodněprávním závazkům kladeným na Českou republiku a že trpí některými dalšími vadami, jejichž aplikační konsekvence jsou v práci předestřeny. V závěru třetí části je navrženo řešení těchto nedostatků.

Klíčová slova: Trestný čin obchodování s lidmi, Česká republika, Trestní právo hmotné

The Crime of Trafficking in human beings

Abstract

The aim of the thesis is to investigate the crime of Trafficking in human beings from the point of view of substantive criminal law in the Czech Republic, to analyze its weaknesses and propose their solution. The investigation should include an assessment of whether the Czech Republic's regulation is in line with international law obligations to criminalize this crime. In this work, compilation, legal-historical, analytical and general and legal interpretation methods are used.

The first part is an introduction to the issue of human trafficking. This part introduces the subject of the social deviant phenomenon and points out the necessity of its perception in various, not only legal, fields. The following is a historical outline of the development of looking at human trafficking.

In the second, fundamental part of the thesis, there is an analysis of the valid substantive criminal law, which deals with human trafficking. This hermeneutic-critical analysis serves to determine the problems that are proposed in the third part of the thesis. The work for quality analysis explores the historical basis of the legal regulation of the crime of trafficking in human beings. It also sets out the three most important sources of international law, which affect the current regulation and compares whether they are fulfilled in the current regulation. The thesis also deals with the theoretical nature of the offense in question, sets its components and analyzes its features according to the system of Czech criminal law, which is based on the analysis of Czech and international case law and literature. Work introduces a criminal offense Trafficking in human beings into a system of other crimes and stresses the importance of strictly distinguishing this offense from other offenses through which exploitation, which is only one component of the offense of Trafficking in human beings, can occur.

In the third part of the thesis, the critical effort in the second part is compiled, which leads to the conclusion that the Czech regulation of human trafficking does not correspond to the international legal obligations imposed on the Czech Republic and that it suffers from some other defects. Application consequences of these effects are presented in the thesis. The conclusion of the third part proposes a solution to these shortcomings.

Klíčová slova: The crime of Trafficking in human beings, Czech Republic, Substantive criminal law